

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ARCHIVNICTVÍ A POMOCNÝCH VĚD HISTORICKÝCH

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Kožlanský manuál 1719 - 1795
(Příspěvek k dějinám městečka v raném novověku)

Vedoucí práce: doc. PhDr. Marie Ryantová, CSc.

Autor práce: Bc. Kateřina Fantová

Studijní obor: Archivnictví navazující

Ročník: třetí

2015

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Dobříči 24. listopadu 2014

.....

Anotace

Předkládaná diplomová práce se zabývá městským manuálem vzniklým v Kožlanech v 18. století a zároveň se snaží seznámit s historií raně novověkého poddanského městečka a se zdejší městskou správou v této době. Vlastní práce je rozčleněna do čtyř kapitol. V první kapitole je nastíněna historie Kožlan se zřetelem k ranému novověku. Následující dvě kapitoly se věnují opisu a originálu kožlanského manuálu. V těchto kapitolách je nejprve porovnán opis manuálu s původní knihou, poté přichází na řadu vnitřní a vnější rozbor této městské knihy, přičemž je proveden paleografický rozbor a rozčlenění zápisů do jednotlivých kategorií. Čtvrtá kapitola se věnuje městské správě, kde jsou zmíněni všichni městští činitelé. Kromě toho obsahuje tato kapitola i podkapitoly věnující se městské kanceláři, přijetí měšťanství a hospodářství. Na závěr jsou shrnuty poznatky. Text doplňují obrazové přílohy v podobě ukázek rukopisů jednotlivých písařů, tabulky a grafy vztahující se k samotnému manuálu či městské správě.

Summary

The diploma thesis deals with manual that was created in Kožlany in the 18th century and tries to present the history of early modern liege small town and Kožlany municipality at the time. The main text of the thesis is divided into four chapters. At the beginning, the history of Kožlany is outlined with regard to early modern times. The following two chapters are devoted to the transcription and the original of manual. In these chapters the transcription is compared with the origin book, then follows the internal and external analysis of this town book, and paleographic analysis and segmentation of records to the category are formed. The fourth chapter deals with the town's administration, where all municipal officials are mentioned. In addition, this chapter contains a subchapter dedicated to municipal office, burgesses admission, and the economy. In conclusion are summarized the findings. The text is complemented with image attachments, which demonstrate manuscripts of individual scribes, tables and graphs related to the actual manual or the city administration.

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla velmi ráda poděkovat všem, kteří mi byli jakkoliv nápomocni při sestavování této diplomové práce. Můj upřímný dík patří všem zaměstnancům Státního okresního archivu Plzeň-sever se sídlem v Plasích za jejich ochotu a pomoc během mé badatelské činnosti, zejména Mgr. Šárce Babincové a Mgr. Jiřímu Křížovi. Velké poděkování patří také vedoucí této diplomové práce doc. PhDr. Marii Ryantové, CSc. za její cenné rady, důležité připomínky a především za trpělivost při vedení této práce. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat svým přátelům a rodině, kteří mě podporovali nejen při psaní této závěrečné práce, ale také při mém studiu.

OBSAH

ÚVOD.....	7
1. KOŽLANY V RANÉM NOVOVĚKU.....	16
2. OPIS MANUÁLU 1719 – 1795.....	30
3. MANUÁL 1719 – 1795 [1813].....	33
3.1. VNĚJŠÍ A VNITŘNÍ POPIS KNIHY.....	34
3.2. FUNKCE KNIHY.....	38
3.3. PALEOGRAFICKÝ ROZBOR.....	39
3.3.1. Písařské ruce.....	39
3.3.2. Úprava zápisů.....	48
3.3.3. Zkratky.....	48
3.3.4. Diakritická a interpunkční znaménka.....	49
3.3.5. Číslice.....	50
3.3.6. Psací látky a potřeby.....	50
3.4. ZÁPISY.....	51
3.4.1. Struktura zápisů.....	52
3.4.2. Chronologie zápisů.....	53
3.4.3. Forma datace.....	54
3.4.4. Obsah zápisů.....	55
4. MĚSTSKÁ SPRÁVA V KOŽLANECH.....	66
4.1. RENOVACE MĚSTSKÉ RADY.....	67
4.2. „VEDENÍ MĚSTEČKA“.....	71
4.3. MĚSTSKÁ KANCELÁŘ.....	81
4.3.1. Dochované písemnosti ze 17. a 18. století.....	81
4.3.2. Městská kancelář a kožlanští písaři.....	85
4.4. PŘIJETÍ MĚŠŤANSTVÍ.....	90
4.5. HOSPODÁŘSTVÍ.....	92
ZÁVĚR.....	97
PŘEHLED POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY.....	100
SEZNAM ZKRATEK.....	110
SEZNAM PŘÍLOH.....	111

ÚVOD

Tématem předkládané diplomové práce je městečko Kožlany v průběhu 18. století a v něm vedený „*Manuál aneb kniha pamětní*“,¹ který je uložen ve fondu Archiv města Kožlany nalézajícím se ve Státním okresním archivu Plzeň-sever se sídlem v Plasích. Právě tato městská kniha navazuje na již dříve vedený memoriál,² jenž byl předmětem předchozí závěrečné práce.³

Pro historiografii jsou města, ale také městečka velmi oblíbeným tématem, který si v české a moravské kotlině vybuodoval tradici, která nezahálí ani v poslední době. Stále jsou edičně zpřístupňovány městské knihy,⁴ které jsou i oblíbeným tématem závěrečných prací.⁵ Na ediční zpřístupňování různých městských knih z období středověku a raného novověku se zaměřuje ediční řada *Libri civitatis*, jejíž zásluhou bylo publikováno již pět monografií⁶ a v nejbližší době vyjde šestá – *Knihy soudní a pamětní Ústí nad Labem 1314 – 1514*. Pod hlavičkou Historického ústavu Akademie

---

¹ Státní okresní archiv (dále SOKA) Plzeň-sever, Archiv města (dále AM) Kožlany, *Manuál 1719 – 1795*.

² TAMTÉŽ, *Memoriál 1620 – 1719*.

³ Kateřina FANTOVÁ, *Pamětní kniha města Kožlany 1620 – 1719*, České Budějovice 2012 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích).

⁴ Mezi poslední lze zmínit edici nejstarší dochované české městské knihy. Hana PÁTKOVÁ (ed.), *Liber vetustissimus Antiquae Civitatis Pragensis 1310-1518*, Praha 2011.

⁵ Například: Kristýna BURIANOVÁ, *Edice Pamětní knihy dědické z let 1655 až 1710*, Brno 2013 (= magisterská práce na Filozofické fakultě Masarykovi univerzity); Kateřina KOTERZYNOVÁ, *Edice pamětní knihy městečka Lišova (1677-1840)*, České Budějovice 2011 (= diplomová práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích).

⁶ Ivana EBELOVÁ a kol. (edd.), *Pamětní kniha města České Lípy 1461 – 1722*, Ústí nad Labem 2005 (= *Libri civitatis I*); Martin MYŠIČKA a kol. (edd.), *Rejstřík stavby děkanského kostela Nanebevzetí Panny Marie v Mostě 1517 – 1519*, Ústí nad Labem 2006 (= *Libri civitatis II*); Barbora KOCÁNOVÁ, Jindřich TOMAS a kol. (ed.), *Nejstarší městská kniha Litoměřic 1341-1562*, Ústí nad Labem 2006 (= *Libri civitatis III*); Jaroslava MENDLOVÁ (ed.), *Knihy měšťanských práv na Novém Městě pražském 1518-1581*, Praha – Ústí nad Labem 2011 (= *Libri civitatis V*); Jaroslava MENDLOVÁ (ed.), *Knihy měšťanských práv na Novém Městě pražském 1582 – 1657*, Praha – Ústí nad Labem 2012 (= *Libri civitatis*).

věd ČR vznikají obrazové edice týkající se českých měst nazvané Historický atlas měst České republiky. Kromě toho vznikají souhrnné monografie věnující se městům během věků, zde si dovolím zmínit za všechny nedávno vyšlý první díl Dějin města Plzně.⁷ Mimo komplexního zachycení všech dějin města jsou publikovány i monografie věnující se jen určitému časovému období života města.⁸ Vedle těchto monografií, však existují také drobné, ale nemálo důležité, studie o městech a městečkách, která tak zpřístupňují informace o relativně nevýznamných lokalitách naší vlasti.⁹ Právě tomuto tématu se chce tato předkládaná závěrečná práce přiblížit, přičemž navíc je zde zevrubně představena jedna městská písemnost.

Nejprve by bylo vhodné ještě zmínit další literaturu týkající se raně novověkým městům a jednotlivým tématům, kterým se v této oblasti věnovat dá. Pozornost si jistě zaslouží téma tzv. ochranných municipálních měst, jimiž se zabývala zejména Lidmila Franková Dědková.¹⁰ Kromě ní se tohoto tématu se ve své práci dotkl i Ivan Martinovský¹¹ nebo Karel Chobot.¹² Právním postavením českých měst se zabýval

---

⁷ Marie MALIVÁNKOVÁ WASKOVÁ, Jaroslav DOUŠA a kol., *Dějiny města Plzně 1: do roku 1788*, Plzeň 2014.

⁸ Jan DVOŘÁK, *Vrchnostenské město v raném novověku. Vztahy k vrchnosti a venkovskému zázemí na příkladu Svitav v 17. století*, Brno 2013.

⁹ Příklady těchto článků jsou uvedeny níže, nyní jen: Stanislav POLÁK, *Vývoj městské správy v Příbrami do roku 1850*, Vlastivědný sborník Podbrdská I, 1966, s. 35 - 73,

¹⁰ Lidmila DĚDKOVÁ, *Ochranná municipální města v Čechách (Studie o vývoji a postavení poddanských měst a jejich správy po Bílé hoře)*, Sborník archivních prací 28, č. 2, 1978, s. 292-355; TÁŽ, *Poddanství a jeden ze způsobů jeho likvidace (municipální ochranná města)*, in: MACKOVÁ, Marie (ed.), *Poddanská města v systému patrimoniální správy (Sborník příspěvků z konference v Ústí nad Orlicí 12.-13. září 1995)*, Ústí nad Orlicí 1996, s. 11-18.

¹¹ Ivan MARTINOVSKÝ, *Ochranné město Chabařovice*, in: MACKOVÁ, Marie (ed.), *Poddanská města v systému patrimoniální správy (Sborník příspěvků z konference v Ústí nad Orlicí 12.-13. září 1995)*, Ústí nad Orlicí 1996, s. 19-24.

¹² Karel CHOBOT, *Z historie municipálního města Nového Jičína*, in: MACKOVÁ, Marie (ed.), *Poddanská města v systému patrimoniální správy (Sborník příspěvků z konference v Ústí nad Orlicí 12.-13. září 1995)*, Ústí nad Orlicí 1996, s. 25-29.

především Valentin Urfus.¹³ Dalším tématem historických prací bylo i názvosloví městských knih a jejich kategorizace.¹⁴ Zájem ulpěl rovněž na městských písařích,¹⁵ ale i na obyčejných měšťanech žijících v poddanském či královském městě.¹⁶ Je jistě mnoho další literatury týkající se samotných městských knih,¹⁷ či jejich diplomatického

---

¹³ Valentin URFUS, *Právní postavení poddanských ochranných měst v 18. století*, in: MACKOVÁ, Marie (ed.), *Poddanská města v systému patrimoniální správy (Sborník příspěvků z konference v Ústí nad Orlicí 12.-13. září 1995)* Ústí nad Orlicí 1996, s. 5-10; TÝŽ, *Právní postavení českých měst a rakouský absolutismus v období národního obrození*, Sborník archivních prací 19, 1969, s. 386 – 440.

¹⁴ Jiří ČAREK – Bořivoj LŮŽEK, *Názvosloví městských knih v severozápadních Čechách*, Sborník archivních prací 18, 1968, 452-477; J. ČAREK, *Poznámky ke katalogisaci našich městských knih*, Archivní časopis 5, 1955, s. 195-202; Ludmila SULITKOVÁ, *Městské úřední knihy z Archivu města Brna 1343 - 1619. Katalog: Úvodní svazek, Brno 1998.*; Václav VOJTÍŠEK, *O studiu městských knih českých*, in: Výbor rozprav a studií, Praha 1953, s. 52-85.

¹⁵ Např. Ivan KRŠKA, *Měštští písaři v Lipniku nad Bečvou do zrušení magistrátu*, Acta Universitatis Carolinae. Philosophica et historica 1, Z pomocných věd historických X, 1992, s. 91-94; Hana JORDÁNKOVÁ – Ludmila SULITKOVÁ, *Měštští písaři v Brně v předbělohorském období a jejich sociální postavení*, Acta Universitatis Carolinae. Philosophica et historica 1, Z pomocných věd historických X, 1992, s. 85-90; Zdeněk MARTÍNEK, *Měšťan - duchovní - úředník. Služba a povolání (1). Profesionalizace úřednictva a kancelář města Pelhřimova v 18. století*, in: Zdeněk HOJDA – Hana PÁTKOVÁ (edd.), *Pragmatické písemnosti v kontextu právním a správním*, Praha 2008 s. 345-366; I. EBELOVÁ, *Finanční zajištění městských písařů na příkladech kanceláří v Lounech, Žatci a Domažlicích v 16. a počátku 17. století*, in: Ivan HLAVÁČEK – Ivana EBELOVÁ (edd.), *Sborník k 70. narozeninám doc. PhDr. Jaroslava Kašpara, CSc.*, 1999 s. 47-52.

¹⁶ Jana MACHAŘOVÁ, *Měšťané poddanských měst (paměti z let 1760 – 1804, 1775 – 1815)*, Studie k sociálním dějinám 3(10), 1999, s. 89-105; Z. MARTÍNEK, *Pelhřimovští měšťané v berních katastrech z let 1654-1785. (1. část - Měšťané vnitřního města)*, Vlastivědný sborník Pelhřimovska 14, 2003, s. 5-40; TÝŽ, *Pelhřimovští měšťané v berních katastrech z let 1654-1785. (2. část - Měšťané na předměstí)*, Vlastivědný sborník Pelhřimovska 15, 2004, s. 32-69.

¹⁷ S. POLÁK, *Trhové knihy českých měst v 1. polovině 16. století*, Sborník archivních prací 18, 1968, s. 415 – 451; Josef HANZAL, *Současný stav a úkoly studia českých pozemkových knih*, Sborník archivních prací 14, 1964, s. 39 – 56; Miloslav VOLF, *Vývoj gruntovních knih ve světle zákonů a hospodářských instrukcí*, Zprávy českého zemského archivu 8, 1939, s. 43 – 108.

studia,¹⁸ nebo věnovaným i jiným oblastem, jako je městské hospodářství¹⁹ atd. Tento výčet se nesnaží být úplným a zcela vyčerpávajícím, pouze se pokouší nastínit jiné zájmy a výsledky studia městského prostředí, kterých bylo již v dřívější době dosaženo.

V této diplomové práci je hlavní pozornost věnována jedné městské knize, a to již výše zmíněnému městskému manuálu, který byl vytvořen kožlanskými písaři během 18. století (1719 – 1795, respektive 1813). Důležitou součástí diplomové práce je však také samotné městečko Kožlany, proto je zde sledován jeho vývoj a fungování městské správy zejména v době, kdy byl veden zdejší manuál.

Tento pramen není zcela neznámý. Pracovalo s ním již několik osob, kteří se zajímali či zaobírali regionálními dějinami anebo konkrétně historií Kožlan, jako například Václav Kočka či Bohumil Vondrášek. Ke mně se manuál s předchozím memoriálem dostal poprvé při mé praxi v SOkA Plzeň-sever, když jsem hledala téma pro svoji bakalářskou práci. Městečko, v němž tyto písemnosti vznikaly, mi však ani tak nebylo neznámé, jelikož se rozprostírá nedaleko mého bydliště. To byl také jeden z důvodů, proč jsem si nakonec vybrala městskou knihu z této lokality.

Podrobnější informace o Kožlanech v osmnáctém století je možné získat především ze tří dochovaných městských knih. Jedná se o již zmíněný memoriál s manuálem a dále o městský protokol,²⁰ který vznikl v druhé polovině 18. století. Ve fondu se nacházejí ovšem i jiné městské knihy a další písemnosti, které vznikly z činnosti zdejší městské kanceláře, případně jí byly zaslané. Bohužel však počet těchto dokumentů není nikterak velký. Zkoumání dějin městečka a jeho správy neusnadňuje ani fakt, že fond Archiv města Kožlany není doposud zpracován. Z tohoto důvodu zde nemohou být přesné odkazy na archivní materiály pomocí signatur, inventárních čísel a kartonů, a proto jsou jednotlivé archiválie citovány prostřednictvím roku jejich vzniku, před nímž je uvedeno buď jejich historické pojmenování, anebo názvu, který jim byl dán během dřívějších uspořádání. Taktéž řada městských knih není foliována

---

¹⁸ Jiří PRAŽÁK, *O diplomatické metodě studia městských knih*, Archivní časopis 3, 1953, s. 145 – 162 a 205 – 227.

¹⁹ Z. MARTÍNEK, *Hospodářství a správa královských měst podkomorských v Čechách v letech 1620 – 1784*, Acta Universitatis Carolinae. Philosophica et historica 1, Z pomocných věd historických X, 1992, s. 101-106.

²⁰ SOkA Plzeň-sever, AM Kožlany, Pamětní kniha 1759 – 1785.

(případně paginována), proto používaná foliace slouží pouze jako vodítko, kde se přibližně daný zápis nachází. V orientaci ve fondu napomáhá pouze prozatímní inventární seznam vytvořený v 70. letech 20. století,²¹ který ovšem ukazuje pouze to, co by se v tomto fondu mělo nacházet a ne to, kde je daná archiválie přesně uložena.

Diplomová práce je tematicky rozdělena do čtyř částí, které mají s pomocí dochovaných archiválií nacházejících se ve fondu AM Kožlany přiblížit nejen jednu písemnost, která vznikla z činnosti místní městské kanceláře, ale i fungování městské správy a život v malém poddanském městečku v období raného novověku s větším zřetelem na století osmnácté.

První část diplomové práce se zabývá historií a životem v Kožlanech. Pozornost je soustředěna na jednotlivá získaná privilegia a nadání, která Kožlanští dostali od českých králů a od své vrchnosti. Pro tuto kapitolu jsem vycházela především z dochovaných městských knih. Kromě archivního materiálu byla použita i sekundární literatura zabývající se primárně prvorepublikovým kralovickým okresem z pera Františka Zetka,²² Václava Kočky²³ a Jana Dyka.²⁴ Cenným pohledem do historie Kožlan jsou také články Bohumila Vondráška, které jsou publikovány v Kožlanském zpravodaji, případně ve Vlastivědném sborníku.²⁵ Jak bylo již výše uvedeno, zejména Bohumil Vondrášek vycházel z kožlanských městských knih, díky nimž téměř pravidelně každý měsíc podával v místním Kožlanském zpravodaji novinách „*Pohledy do historie*“ svého rodného města.²⁶

---

²¹ Josef PANKARAZ – Vlasta PETRLÍKOVÁ, *Archiv města Kožlany*, Prozatímní inventární seznam, Plasy 1974.

²² František J. ZETEK, *Popis politického okresu Kralovického*, Kralovice 1932.

²³ Václav KOČKA, *Dějiny politického okresu Kralovického*, Rakovník 2010².

²⁴ Jan DYK, *Popis politického okresu Kralovického*, Praha 1886.

²⁵ Např. Bohumil VONDRÁŠEK, *Historie kožlanských škol*, Vlastivědný sborník: čtvrtletník pro regionální dějiny severního Plzeňska 20, 2010, č. 1, s. 23-24.

²⁶ Např. B. VONDRÁŠEK, *Kožlanské hrnčírny a hrnčíři*, Kožlanský zpravodaj 10, 2007, s. 4-5. Jednotlivá čísla Kožlanského zpravodaje jsou od roku 2007 dostupná online na adrese: http://www.kozlany.cz/mesto/kozlansky-zpravodaj/?ftresult_menu=Ko%C5%BEIansk%C3%BD+zpravodaj (ke dni 24. 3. 2014).

Ve druhé a třetí části této práce je věnována pozornost samotnému kožlanskému manuálu a jeho dochovanému strojopisnému přepisu,²⁷ který pořídil další kožlanský rodák František Sklenář, jenž byl mimo jiné ředitelem Dědictví Komenského, redaktorem a také spisovatelem. Kromě toho se aktivně zajímal o kožlanské dějiny, zejména o významné kožlanské rodáky a vytvořil několik přepisů archiválií uložených v městském archivu. Dopisoval si přitom se správcem kožlanského muzea a městským archivářem Jaroslavem Ullmannem.²⁸

V tomto oddíle je provedena důkladná analýza kožlanského manuálu, přičemž je zpracován jeho vnitřní a vnější popis. Dále je proveden paleografický rozbor celé písemnosti a také rozbor jednotlivých zápisů, které byly rozčleněny do několika skupin podle svého obsahu. Pro sestavení skupin zápisů byly hledány vzory u jiných prací týkajících se manuálů či jiných pramenů městské provenience,²⁹ i když některé kategorie byly vytvořeny nezávisle na nich. V paleografickém rozboru je stěžejní část věnována rozboru jednotlivých písarských rukou, které se podílely na vzniku této městské knihy. Zde byla brána inspirace z již vydaných prací zabývajících se podobnou tematikou, jako například edice pamětní knihy České Lípy³⁰ nebo edice dědické pamětní knihy, která vznikla jako magisterská práce na Masarykově univerzitě.³¹ Postupováno bylo také podle prací zabývajících se paleografií obecně od Hany Pátkové³² a Jaroslava Kašpara.³³

---

²⁷ SOKA Plzeň-sever, AM Kožlany, Manuál 1719 – 1795 (opis).

²⁸ SOKA Plzeň-sever, AM Kožlany.

²⁹ Karel POLESNÝ, *Manuál pelhřimovské městské rady z let 1680 – 1685. Obraz raně barokního Pelhřimova*, Pelhřimov 2005; Jaroslav ČÁP, *Nejstarší náchodský radní manuál z let 1709 – 1716 (správní poměry města Náchoda na počátku 18. století)*, Stopami dějin Náchodska. Sborník Státního okresního archivu Náchod 9, 2003, s. 49-60; pro soudní agendu byl brán vzor v knize Terezy Siglové a bakalářské práci Tomáš Hunčovského. Tereza SIGLOVÁ, *Soudové zisku nenesou: spory obyvatel městeček pardubického panství v 16. a 17. století*, Brno 2011; Tomáš HUNČOVSKÝ, *Spory mezi lhenickými měšťany v 18. století*, České Budějovice 2013 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích)

³⁰ I. EBELOVÁ a kol. (edd.), *Pamětní kniha*.

³¹ K. BURIANOVÁ, *Edice*.

³² H. PÁTKOVÁ, *Česká středověká paleografie*, České Budějovice 2008.

Poslední část této závěrečné práce se zabývá městskou správou Kožlan v době vzniku manuálu, přičemž je věnována pozornost i předchozímu 17. století. Tato část je rozčleněna do několika podkapitol zabývajících se jednotlivými městskými činiteli a městskou kanceláří. Samostatná krátká podkapitola je také věnována přijetí měšťanství a městskému hospodářství.

Pro sestavení těchto kapitol jsem vycházela především z dochovaných městských knih z plzeňského kraje, které obsahují zápisy o „*renovaci ouřadních osob*“,³⁴ a také z došlých instrukcí, které byly do městečka zasílané z vrchnostenské kanceláře sídlící v Chříči, a z městských knih.

Základní informace k těmto otázkám byly čerpány mimo jiné také ze syntetické práce o městské správě.³⁵ Cenné informace byly nalezeny ale zejména v různých regionálních časopisech a sbornících, v nichž se nacházejí dílčí studie o působnostech purkmistrovského úřadu a fungování městské správy v poddanských městech nebo městečkách. V nedávné době vyšla kupříkladu studie Daniely Coganové zabývající se působností purkmistrovského úřadu v městečku Pecka.³⁶ Mezi starší práce, které se věnují poddanským městům nebo městečkům v období novověku, patří časopisecké

---

³³ Jaroslav KAŠPAR, *Úvod do novověké latinské paleografie se zvláštním zřetelem k českým zemím I.*, Praha 1975.

³⁴ Např.: SOKA Plzeň-sever, AM Kožlany, Pamětní kniha 1759 – 1785, fol. 23^v.

³⁵ Jan JANÁK – Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v Českých zemích od počátků státu po současnost*, Praha 2005.

³⁶ Daniela COGANOVÁ, *Působnost peckovského purkmistrovského úřadu a jeho kanceláře za kartuziánů v letech 1627 – 1782*, Z Českého ráje a Podkrkonoší. Vlastivědný sborník 23, 2010, s. 11-30.

články o Smečně,³⁷ Přerově,³⁸ Benešově,³⁹ Úterý⁴⁰ a podobně. Kromě těchto článků bych ještě zmínila magisterskou práci zabývající se podobným tématem, která se zabývá nejstarší městskou knihou vzniklou v Manětíně,⁴¹ jenž se nachází nedaleko Kožlan a ve sledovaném období patřil stejné vrchnosti. Právě tyto práce tak dopomohly k lepšímu pochopení městské správy během 17. a 18. století. Kromě toho cenné poznatky byly nalezeny i v jiných publikacích zabývajících se touto tematikou.⁴²

V závěru práce jsou poté shrnuty získané poznatky o kožlanském manuálu a o Kožlanech během raného novověku a fungování zdejší samosprávy. Toto městečko je poté ještě částečně srovnáno nedalekou Čistou, která se v 18. století nacházela taktéž na chříčském panství.

Tato práce by se tak měla připojit svou tematikou k řadě studií zabývajících se regionální historií a dějinami menších či větších měst a městeček.

Jelikož jsou v této práci hojně použity citace z některých dochovaných městských knih i jiných písemností, je nutné na tomto místě připojit i ediční poznámku, podle níž byly jednotlivé texty do této práce přepisovány.

---

³⁷ Jana PRAŽÁKOVÁ, *Městečko Smečno v druhé polovině 17. století*, Středočeský sborník historický 7, 1972, s. 35-60.

³⁸ Vojtěch CEKOTA, *Organizace městské samosprávy v Přerově v 17. a 18. století*, in: Jindřich SCHULZ (ed.), *Sborník prací k sedmdesátinám universitního profesora PhDr. Ladislava Hosáka*, Olomouc 1968, s. 83-90.

³⁹ Eva PROCHÁZKOVÁ, *Městská správa v Benešově v první polovině 18. století*, Středočeský sborník historický 13, 1978, s. 197-208.

⁴⁰ Karel WASKA, *Majetková a společenská struktura rady poddanského městečka Úterý v 18. století*, Západočeský sborník historický 2, 1996, s. 65-92

⁴¹ Martina PEŠÍKOVÁ, *Nejstarší městská manětínská kniha*, Plzeň 2000 (= diplomová práce na Pedagogické fakultě Západočeské univerzity v Plzni).

⁴² Karel MALÝ, *Městské právo v 16. – 18. století v Evropě. Sborník příspěvků z mezinárodní konference uspořádané právníkou fakultou UK ve dnech 25. – 27. září 1979 v Praze*, Praha 1982; M. MACKOVÁ (ed.), *Poddanská města v systému patrimoniální správy (Sborník příspěvků z konference v Ústí nad Orlicí 12. – 13. září 1995)*, Ústí nad Orlicí 1996; J. DVORÁK, *Vrchnostenské město*.

Pro přepis byla použita transkripce vycházející z obvyklých pravidel pro zpřístupňování novověkých pramenů.⁴³ Pouze u paleografického rozboru a tabulky č. 3 byla použita transliterace.

Podle dnešních norem byl upraven pravopis (zejména psaní velkých písmen, i/y a s/z). Modifikována byla rovněž interpunkce a v menší míře i délka některých samohlásek. Modernizace textu spočívá především v úpravě psaní některých hlásek. Přepisováno bylo au → ou, w → v, upraveno bylo také „v“, které se nacházelo na počátku slova v → u. Hlávka g se v textech vyskytovala ve dvou podobách. Ve slovech „purgistr“ bylo g přepsáno na jako „k“, ale v ostatních případech bylo přepisováno g → j.

V textu jsou užívána diakritická znaménka, pouze pro š je využita spřežka „ss“, která byla přepisována jako litera „š“. Zjednodušeny byly také nevyslovované zdvojené souhlásky (pp → p) a také dvojhlásky th → t (létha → léta).

V přepisu bylo použito několika typů závorek, přičemž původní závorky obsažené v textu jsou přepisovány pomocí kulatých závorek ( ). Zkratky jsou rozepisovány do hranatých závorek [ ]. Pro nepřechtená slova či části slov bylo využito tří teček v hranatých závorkách [...]. Tři tečky bylo využito i v případě delšího vynechání slov v souvislém textu. Na nejisté čtení upozorňuje otazník v hranatých závorkách [?].

---

⁴³ Ivan ŠTOVÍČEK a kol., *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti*, Praha 2002.

1. KOŽLANY V RANÉM NOVOVĚKU

V této části práce nebudou představeny komplexní dějiny Kožlan, jelikož tomuto tématu byla věnována pozornost v předešlé bakalářské práci.⁴⁴ Z tohoto důvodu jsou zde zpočátku shrnuty pouze základní faktografické údaje a připomenuta privilegia, která toto město v průběhu let získalo. Hlavní zájem se poté zaměřuje na představení Kožlan během 17. a 18. století, tudíž v době vzniku memoriálu s manuálem.

Kožlany se v době raného novověku nacházely na území chříčského panství,⁴⁵ které v sobě zahrnovalo kromě Kožlan ještě jedno městečko nacházející se nedaleko (městečko Čistá vlastnili Lažanští od roku 1713) a 18 vesnic.⁴⁶ Dnes se Kožlany rozprostírají na území Plzeňského kraje asi 3,5 km severovýchodně od města Kralovice. Název Kožlany pravděpodobně pochází od rodového jména,⁴⁷ ale existují i jiné názory na jeho původ. Kožlany byly v průběhu let nazývány a zapisovány různě, například jako Cosla, Cozlan, Kozlan.⁴⁸ Varianta Kožlany byla ustálena až v roce 1920 při revizi místních názvů, ale vznikl proti tomu i odpor, který požadoval navrácení se k původní variantě bez háčku.⁴⁹ První písemná zmínka o Kožlanech pochází z 30. let 13. století, kdy byly prodány králem Václavem I. plaskému klášteru a následně s ním směněny za městečko Žihli.⁵⁰

Kožlany byly poprvé povýšeny na městečko privilegiem Jana Lucemburského v roce 1313, avšak toto povýšení nemělo dlouhého trvání. Natrvalo se Kožlany staly městečkem až díky majestátu Janova nástupce, římského císaře a českého krále,

---

⁴⁴ K. FANTOVÁ, *Pamětní kniha*.

⁴⁵ Název tohoto panství je odvozen od vesnice Chříč, která byla dříve označována jako Křic, případně Kříč. Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny. Díl II., CH – L*, Praha 1949, s. 60.

⁴⁶ J. DYK, *Popis*, s. 95.

⁴⁷ F. J. ZETEK, *Popis*, s. 541; A. PROFOUS, *Místní jména*, s. 354.

⁴⁸ A. PROFOUS, *Místní jména*, s. 354.

⁴⁹ SOKA Plzeň-sever, AM Kožlany, Písemnosti týkající se úředního jména.

⁵⁰ V. KOČKA, *Dějiny*, s. 356; Karel Jaromír ERBEN (ed.), *Regesta diplomatica Bohemiae et Moraviae. Pars I (600-1253)*, Praha 1855, přístupné v digitální podobě na adrese <http://147.231.53.91/src/index.php?s=v&cat=8&bookid=222&page=446> (ke dni 26. 3. 2014).

Karla IV., který povýšil Kožlany na trhové městečko „a v úterej každého téhodne trh svobodnej tam jako v jiných městečkách ve všech věcech prodajných, aby držán byl a aby užívalo všech práv městeček, v nichž trhové držání bývají, též planýře a šibenice a jiných obyčejův i svobod jakýchžkoliv. A také aby všickni a jeden každý do téhož městečka s náklady a koupěmi svými jezdice, přijížděti i odjížděti mohli bez všeho osobám i věcem jich ublížení.“⁵¹

Kožlany se tak 17. července 1351 staly městečkem s pravidelnými týdenními trhy odehrávajícími se každé úterý. Jejich tržní právo bylo navíc rozšířeno o výsadu, „aby všickni i jednoho každého, kdož by v jedné mili do jiných městeček jmenovanéj úterej chodili a ne do městečka Kožlan předjmenovaného, hned purkrabě hradu našeho Tejšova, kterýž by toho času byl, takové lidi k chození na týž trh mocí královskou přinutiti mohl těmi prostředky a způsoby, kterýmiž se mu bude nejlépe zdáti příhodné býti bez uražení a rozhněvání naší královské milosti.“⁵² Takováto výsada nebyla rozšířená ani častá.⁵³

Během 15. století se držitelé Kožlan často střídali, ale všichni byli podřízeni lenní přísahou českému králi.⁵⁴ Ke kožlanské vrchnosti v této době patřil také Jošt z Ensidle, jehož majetkem se Kožlany staly v roce 1460.⁵⁵ Právě pod správou tohoto rodu získali Kožlanští nová práva a nadání. Již 10. července 1472 jim bylo na přímělu nově vrchnosti potvrzeno privilegium Karla IV. a k tomu nově povoleno, aby Jošt v „Kožlanech pivovar obecní stavěti dáti a vyzdvihnouti svobodně mohl a všecken užitek a pohodlí téhož pivovaru k zámku Tejšovu, v němž vládne, obrátě, svobodně jich užívati mohl a z nich se těšiti beze vsí překážky a odporosti kohožkoliv. Chceme také tomu, aby oznámení městečka Kožlan obyvatelé nynější i budoucí všech těch práv a svobod

---

⁵¹ Antonín HAAS (ed.), *Privilegia nekrálovských měst českých z let 1232-1452*, Praha 1954, s. 109.

⁵² TAMTÉŽ.

⁵³ A. HAAS, *Pravomoc českého krále nad poddanskými městy a městečky*, Právněhistorické studie IV, 1958, s. 159.

⁵⁴ J. DYK, *Popis*, s. 101.

⁵⁵ V. KOČKA, *Dějiny*, s. 360.

*užívali a z nich se těšili, jichž město naše Rakovník užívá a z nich se těší jakžkoliv bud' podle obyčeje anebo podle práva.*⁵⁶

Jen o sedmnáct dní později se práva Kožlanských nově rozrostla o výsadu užívání vlastního erbu a pečete, která měla podle privilegia následující podobu: *„Štít, jehožto dolejší polovice má proměnně dva štrychy bílý a dva žlutý aneb nebeské barvy pošikem dělané, a druhá polovice štítu jest barvy brunátné a v ní půl kozla bílýho s černejmi chlupy, majícího rohy k předku obrácené a nohy přední rukavice železnými oblečené a držící sekeru, se spatřuje, jakž malování v tomto našem listu přidané ukazuje. Kteréhožto štítu aneb erbu již oznámené městečko Kožlany a konšelé, kteříž by v něm byli, chceme, aby užívali a svobodně užívati mohli ve všech jich pečetech, korouhvích a příhodných.*⁵⁷

Od konce 15. století tak toto městečko oplývalo týdenními trhy, městská rada disponovala vlastní pečeti, stál zde obecní pivovar a Kožlanští mohli užívat práv a svobod jaké mělo královské město Rakovník. Proto musely být Kožlany v této době alespoň malým centrem obchodu a řemesel pro nejbližší okolní vesničky, které na rozdíl od nich nedisponovaly vlastní samosprávou, již měli v rukou zdejší měšťané. V tomto tkvěla odlišnost mezi vesnicí a městem, i když míra samosprávy mohla být v poddanském městečku částečně omezována ze strany vrchnosti. Obecně byl jinak rozdíl, zejména mezi malým městem a vesnicí, nepatrný a přechod mezi nimi plynulý. Jak vesnice, tak i městečka mohla mít charakter řemeslnický či naopak zemědělský.⁵⁸

Po úmrtí Albrechta z Ensidle, ve druhé polovině 16. století, propadly Kožlany nazpět české královské komoře.⁵⁹ Rudolf II. Kožlanským pro neúrodná léta svolil roku 1600, aby *„osepné obilí, ano i slepice ouroční, též vejš dotčenej, běžnej plat z vaření piva v jistý peněžitý plat stálý obrátili.*⁶⁰ Tyto peněžité platy měly být odváděny pravidelně dvakrát do roka a to *„při s[vatém] Jiří 168 kop třidceti dva grošů, dva peníze*

---

⁵⁶ A. HAAS (ed.), *Privilegia nekrálovských měst českých z let 1453-1500*, Praha 1960, s. 151.

⁵⁷ TAMTÉŽ, s. 154.

⁵⁸ Richard van DÜLMEN, *Kultura a každodenní život v raném novověku (16. – 18. století). Vesnice a město, II.*, Praha 2006, s. 61.

⁵⁹ J. DYK, *Popis*, s. 101.

⁶⁰ SOKA Plzeň-sever, AM Kožlany, Přepis privilegií 1678, fol. 2^v.

*a při s[vatém] Havle tolikěž 168 kop třiceti dva groše dva peníze vše míše[ňských], a to na časy budoucí a věčné.*⁶¹

Roku 1601 byly Kožlany opět v držení rodu Týřovských z Ensidle, jelikož byly českým králem směněny společně s jiným zbožím za několik vsí.⁶² Takto se Kožlany dostaly na dlouhou dobu do chříčského panství.⁶³ Opět pod správou Týřovských z Ensidle získali Kožlanští řadu nových nadání a obdarování, která jim udělil Jindřich Týřovský (14. března 1612) a následně je potvrdil císař Matyáš. Bylo jim dovoleno, „*aby sobě rathaus za radní dům způsobili a neb sobě k obci jeden dvůr s jedním, neb dvouma lány dědiny k užitku obecnému (však bez újmy mých níže psaných poplatkův a povinností) skoupili, a tak na něm ortely a vejpovědi právní domácím i přespólním lidem činili a to s vejhradou vrchního práva.*“⁶⁴ V případě nejasností se měl purkmistr s konšely odvolat pro naučení na Pražský soud k apelačnímu soudu.

Od 13. století v Kožlanech pravděpodobně fungovala farní škola, která byla pod dohledem místního faráře.⁶⁵ Během husitství byla fara opuštěná a až ke konci 16. století byla opět se školou v provozu.⁶⁶ Spojení mezi kožlanskými faráři a školou se však díky Jindřichovu nadání změnilo a zdejší škola měla „*pod mocí purkmistra a konšelův, neb na obci téhož měst[ys] Kozl[an] stojí, zůstávati, do níž sobě ouřad téhož měst[ys] správce školní k vyučování dítek jejich, i též písaře svého radního odkudž se vrchnosti a jim líbiti bude ku potřebě své dosazovati mají.*“⁶⁷ Vzor tohoto nadání byl s největší pravděpodobností brán z nedalekého města Kralovice, kde již byla škola pod městskou správou.⁶⁸ Učitel učil děti slabikovat a abecedu, poté je učil číst, psát a dalším

---

⁶¹ TAMTÉŽ, fol. 3^r.

⁶² V KOČKA, *Dějiny*, s 368.

⁶³ J. PANKARAZ – V. PETRLÍKOVÁ, *Archiv města Kožlany*, s. IX.

⁶⁴ SOKA Plzeň-sever, AM Kožlany, Přepis privilegií 1678, fol. 6.

⁶⁵ F. J. ZETEK, *Popis*, s. 345-346.

⁶⁶ TAMTÉŽ, s. 347.

⁶⁷ SOKA Plzeň-sever, AM Kožlany, Přepis privilegií 1678, fol. 6^v.

⁶⁸ J. DYK, *Popis*, s. 348.

znalostem.⁶⁹ Peněžní ohodnocení kantora se odvíjelo podle počtu dětí a náročnosti výuky. Po Bílé hoře byl učitel placen i z církevních desátků, které mu měl vydávat místní farář dvakrát ročně. Mimoto mu děti měly nosit polínka. Dostával však i další naturální dávky a taktéž mu bylo dáno k užitku „*pole s paloukem, krchov a příkop s trávou.*“⁷⁰

Dalším povolením, které Kožlanští získali od Jindřicha Týřovského, bylo právo svobodně rozhodovat o svém vlastním jmění. Mohli tak činit svobodně kšafty, aby „*jedni po druhých statečky a nábytky své jakožto manžel po manželce, manželka po manželu dítky spolu majíc neb nemajíce, i týž děti jejich obojího pohlaví po rodičích svých děditi a nápadů užívati svobodně jsouc na gruntech v témž měst[ys].*“⁷¹ Toto povolení však mělo své limity, mezi něž patřilo opětovné provdání vdovy na jiný grunt, nebo zběhnutí ze statku, kterýžto pak měl připadnout vrchnosti. Toto se po třicetileté válce i dělo, jak je známo z gruntovních knih, například u Bartoloměje Hájka, jemuž byl grunt z nařízení vrchnosti 4. července 1693 sebrán, protože zběhnul se ženou i dětmi.⁷²

Díky Jindřichovu nadání mohla městská samospráva spravovat vlastní obecní majetek a pozemky, ale nesměli je nechávat upadat do záhuby, povolilo se jim také „*mlejn obecní na jedno neb na dvě kola moučná vystavěti a na něj svobodně z týchž potokův k vodní vyvésti a zase bez ublížení potokův do starého toku uvésti vedle líbezné vůle jichž z téhož mlejna obecního poplatky a užitky všecky k obci a k zlepšení měst[ys] bezpečně obrátiti.*“⁷³ Pod městskou správou se dostal i obecní pivovar, kdyby ovšem „*se týmž Kožl[anským] někdy piva v témž pivovaře jejího [!] šenku svařeného nedostávalo, aby od vrchnosti téhož měst[ys] a ne odjinud piva brali a vrchnosti své k ruce šenkovati tak dlouho, dokud by svého piva zase v pivovaře svém obecném neznavarili.*“⁷⁴

---

⁶⁹ SOKA Plzeň-sever, AM Kožlany, Gruntovní kniha založená 1675, pag. 945-946.

⁷⁰ TAMTÉŽ.

⁷¹ TAMTÉŽ, Přepis privilegií 1678, fol. 6^v.

⁷² TAMTÉŽ, Gruntovní kniha 1738 – 1796, fol. 6^r.

⁷³ TAMTÉŽ, Přepis privilegií 1678, fol. 7^v.

⁷⁴ TAMTÉŽ.

Mohli také kupovat a šenkovat víno a „*také skladův soli, smole, v železe ku pohodlí lidem přespolním i domácím tak, jakž na trhové a vejsadné měst[ys] záleží beze vsí překážky jednoho každého svobodně užívati a z toho všecky užitky k obci na zvelebení měst[ys] obraceti mohli na časy budoucí.*“⁷⁵

Všechny tyto výsady však byly spojeny i s povinnostmi, kterými byli Kožlanští své vrchnosti zavázáni. Mezi tyto povinnosti patřil i peněžitý plat odváděný „*na s[vatě]ho Jiří 208 kop 52 groše 2 d[enáry] a na s[vatě]ho Havla tolikéž 208 kop 52 groše 2 d[enáry] a při svátcích Vánočních 30 kop míš[eňských.*“⁷⁶ Kromě peněžitých platů museli v případě, že by vrchnost chtěla v kožlanských lesích pořádat hon či lov, „*leče dáti prosekati a týž lov z každého domu šosovního jednoho lovce ... vysílati.*“⁷⁷ Dále byli povinni „*každého roku na popluží křickém a neb kdež by jim na témž panství ukázáno bylo času ženiho lidé, v témž měst[ys] osedlí z domu šosovního po dvouch dnech a z chalupy, podruží jejich, kterýž na obci téhož měst[ys] nynější své vyživení mají a šosu městského neužívají po jednom dni*“⁷⁸ vysílat.

Na počátku 17. století tak byly Kožlany prosperujícím vrchnostenským městečkem, v němž se konaly pravidelné úterní trhy, ke kterým byly v roce 1612 přidány králem Matyášem „*dva jarmarky ročně spolu s clem z koní a z dobytka, kterýž by tak týmž jarmarkům do nadepsaného měst[ys] přihnaný a přivedený byly.*“⁷⁹ Tyto výroční trhy se měli konat „*na den s[vatě]ho Vavřince mučed[níka] Páně a druhý na den s[vatě]ho Matouše apoš[tola] božího.*“⁸⁰ Zejména tyto výroční trhy se stávaly centrem, kde se střetávalo městské obyvatelstvo s vesnickým. Tržiště se tak stávalo místem, kde se setkávaly různé vrstvy lidí. Z tohoto důvodu toto místo nesloužilo jen jako místo pro prodej a nákup, ale také jako jakési informační středisko, kde se vyměňovaly všelijaké zprávy.⁸¹

---

⁷⁵ TAMTÉŽ.

⁷⁶ TAMTÉŽ, fol. 8^r.

⁷⁷ TAMTÉŽ, fol. 7^v.

⁷⁸ TAMTÉŽ, fol. 8.

⁷⁹ TAMTÉŽ, fol. 4^r.

⁸⁰ TAMTÉŽ.

⁸¹ R. van DÜLMEN, *Kultura*, s. 143-144.

V Kožlanech byl i čilý řemeslnický ruch, o čemž svědčí i zřízené cechy, které zde, podle mínění Jana Dyka byly založeny již Karlem IV. Jedno se o cech řeznický, obuvnický, tkalcovský a hrnčířský.⁸² Avšak první dochované písemnosti daných cechů pocházejí až z 18. století, ale zejména hrnčířství a tkalcovství si zde udrželo své místo dlouhou dobu, jak bude ještě napsáno níže.

Poklidné dění ve městečku však netrvalo dlouho. Nedlouho po obdarování od Jindřicha Týrovského z Ensidle se v Evropě rozpoutala třicetiletá válka, která se svými vojenskými akcemi dotkla také českých měst a městeček. Tato neklidná a nebezpečná doba si žádala obezřetnosti všech lidí, a proto není divu, že i v Kožlanech mysleli na vlastní bezpečnost a obec vlastnila pro vlastní ochranu sedm obecních mušket s luntý, které se nacházely u některých ze sousedů.⁸³ Ovšem všem nebezpečím zabránit nešlo. I když se Kožlanům vyhnula vlastní válečné akce, samotní vojáci a regimenty již ne.

Někdy v létě 1620 se ke Kožlanům dostala několikatisícová armáda, která zabírala a pobíjela zdejší dobytčí stáda, o čemž svědčí i dochované zprávy z městských knih.⁸⁴ Později přešly přes Kožlany různé armády, mezi nimiž byla roku 1634 armáda Albrechta z Valdštejna a generála Gallase. Několikrát Kožlanami táhlo i švédské vojsko a na počátku čtyřicátých let bylo u Kožlan usídleno 16 pluků císařského vojska.⁸⁵ Všechny regimenty spojovalo časté plundrování a ničení okolních měst. Ta byla také navíc zatížená odvodem peněz a proviantu pro vojsko, což však ne vždy byla schopna plnit. Kožlanští tak byli nuceni prodat i zlatý kalich nacházející se v místním kostele svatého Vavřince, aby mohli zaplatit požadovanou sumu.⁸⁶

Třicetiletá válka tak znamenala pro řadu měst a městeček naprosté finanční i hospodářské vyčerpání. Po tomto konfliktu bylo v řadě poddanských i královských měst zničeno nebo pobořeno mnoho domů. Lidé sbíhávali ze svých gruntů, a to nejen

---

⁸² J. DYK, *Popis*, s. 101.

⁸³ SOKA Plzeň-sever, AM Kožlany, Memoriál 1620 – 1719.

⁸⁴ TAMTÉŽ, fol. 79^r.

⁸⁵ B. VONDRÁŠEK, *Kožlany ve středověku a v dobách válečných*, Kožlanský zpravodaj 9, 2012, s. 3.

⁸⁶ Např. SOKA Plzeň-sever, AM Kožlany, Memoriál 1620 – 1719, fol. 117^r-118^f.

kvůli represivní náboženské politice, ale především proto, že nebyli schopni platit dluhy, jichž během této války nabyli.

Poválečné období sebou přineslo nejen řadu epidemií, ale také psychologickou a ekonomickou depresi.⁸⁷ Také Kožlany byly finančně vyčerpané. Obydleno zde bylo jen 35 domů a žilo v nich celkem jen 112 obyvatel.⁸⁸ Jejich vrchnost se snažila poměry v městečku zlepšit, čemuž mělo sloužit i potvrzení předchozích privilegií císařem Leopoldem I. z roku 1672. Bohužel to nemělo nikterak velký efekt, který by povznesl prosperitu. Městečko tak nebylo schopné platit extraordinarium, které na počátku 18. století činilo již 1654 zlatých. To za něj nakonec zaplatila jejich vrchnost, pročež jí byli Kožlanští nuceni dát do trvalého užívání část obecních polí, les a také museli povolit čepovat chříčské pivo v jedné zdejší krčmě.⁸⁹

Počátek 18. století neznamenal pro Kožlanské měšťany a obyvatele jen počátek nového století, ale také příchod nové vrchnosti, jelikož roku 1701 chříčské panství a s ním i městečko Kožlany od Týřovských z Ensidle koupil Václav Josef, hrabě Lažanský za sumu 211 500 zlatých.⁹⁰

Tato vrchnost se nezapsala do života městečka zrovna přívětivě. Jak již bylo zmíněno, donutila Kožlanské v jejich městečku zřídit panský šenk, který tak začal konkurovat zdejšímu obecnímu pivovaru a obecním krčmám. Nelibost zdejších lidí vzbuzovaly také nové platy a roboty, které byly navýšeny na 310 dnů v roce.⁹¹ Purkmistr a městská rada si na počínání Lažanských stěžovali, jak je dochováno ve spise revizitační komise z roku 1717.⁹² Tato stížnost však nebyla vyslyšena a dokonce její odesílatelé byli zatčeni a vsazeni do vězení.⁹³

---

⁸⁷ Pavel BĚLINA – Jiří KAŠE – Jiří Mikulec – Irena VESELÁ – Vít VLANAS, *Velké dějiny země Koruny české. Svazek IX., 1683-1740*, Praha-Litomyšl 2011, s. 345.

⁸⁸ V. KOČKA, *Dějiny*, s. 372.

⁸⁹ J. DYK, *Popis*, s. 102; V. KOČKA, *Dějiny*, s. 378.

⁹⁰ J. PANKARAZ – V. PETRLÍKOVÁ, *Archiv města Kožlany*, s. XII.

⁹¹ V. KOČKA, *Dějiny*, s. 379.

⁹² *Tereziánský katastr český. Svazek 2, Rustikál (kraje K-T, sumář a rejstřík)*, Praha 1966, s. 289.

⁹³ V. KOČKA, *Dějiny*, s. 379.

Pod novou vrchností se i tak dávaly Kožlany po válečných útrapách opět dohromady. Počet lidí žijících zde se výrazně zvýšil. Již roku 1713 zde bylo napočítáno na 407 obyvatel⁹⁴ a pro povznesení městečka potvrdila Marie Terezie roku 1747 předchozí privilegia.⁹⁵

Vláda Marie Terezie v Českém království nebyla pouze ve znamení osvíceneckých reforem, jimiž byl například Kožlanům sebrán hrdeční soud III. třídy,⁹⁶ ale také ve znamení několika válek. Již při jejím převzetí vlády vypukla válka o rakouské dědictví a ve druhé polovině 18. století ji následovala sedmiletá válka. Tyto války měly větší dopad právě na městské obyvatelstvo než na to venkovské, jelikož jejich zemědělské hospodaření upadalo a byli nuceni vynakládat nemalé částky na vojenské oddíly.⁹⁷

Válečné konflikty se odrážejí i ve vzniknuvších osobních pamětech či kronikách měšťanů, případně v tištěných letácích. Důležité informace je ale možné získat taktéž z účetních knih a městských protokolů. Právě z těchto zdrojů se může zjistit i něco více o tom, jak se období sedmileté války v Kožlanech projevovalo. V těchto městských knihách tak lze nalézt instrukce a poručení od vrchnosti ohledně války,⁹⁸ ale také účetní záznamy o dodávkách pro vojsko.⁹⁹

Podobně jako během třicetileté války se ani v této době Kožlanům nevyhnula vojenská tažení. Jak vyplývá ze seznamů dodávek naturálií, bylo zde ubytováno několik vojenských regimentů, které byly vyživovány i ze zdejších zásob. V dubnu 1757 se zde usídlili kyrysaři ze Stampochského regimentu, jejichž část se utábořila i v nedalekém městečku Čistá patřícím téže vrchnosti. Počátkem následujícího roku k nim přibyli další kyrysníci, tentokrát od regimentu Trauttmansdorfského. Kromě „normálních“ vojáků do Kožlan dne 22. dubna 1758 *„přitáhla maroda od Croatů z Koruhousu, od*

---

⁹⁴ TAMTÉŽ, s. 372.

⁹⁵ SOKA Plzeň-sever, AM Kožlany, Druhops privilegia Marie Terezie.

⁹⁶ J. JANÁK – Z. HLEDÍKOVÁ – J. DOBEŠ, *Dějiny*, s. 221.

⁹⁷ Pavel BĚLINA, *Česká města v 18. století a osvícenské reformy*, Praha 1985, s. 71.

⁹⁸ SOKA Plzeň-sever, AM Kožlany, Pamětní kniha 1759 – 1785.

⁹⁹ TAMTÉŽ, Zásobník z roku 1758.

*Gradiskanskýho a Sl[ov]vinskýho [?] regimentu a byl učiněnej špitál“.*¹⁰⁰ Uzdravení odtáhli a noví nemocní opět přicházeli od saských hranic, leželo zde až 250 mužů. Několik jich však zemřelo a bylo zde i pohřbeno. Do konce války tudy prošlo ještě několik regimentů.¹⁰¹

Obec byla opět nucena posílat mimořádné daně a jiné platy, které byly vybírány podle velikosti polí od Kožlanských měšťanů, ale část peněz byla brána i z obecní kasy. Kromě peněžité hotovosti byli Kožlanští nuceni odvádět i deputát, pročež bylo magistrátu nařizováno od vrchnosti, aby si po dobu trvání války udělala každý rok *„dostatečnej magazin od žita, ovsy, sena a slámy k další potřebě při obci způsobiti, a ve forotu míti“.*¹⁰²

Kožlanům se naštěstí opět vyhnuly samotné bitvy, a tak starosti místním přinášela jen válečná tažení a nucené platy a dodávky do magazínu. Ale i tak život ve městečku pokračoval dál svým tempem. Již od vydání Leopoldova majestátu se zde odehrávaly výroční trhy vždy na svatého Matouše a v pondělí po seslání Ducha svatého. Kožlanské trhy byly spojeny se clem z příslého dobytka a s osmidenním frejmarkem. Týdenní trhy pomalu upadaly a v první polovině 19. století se již nedržely vůbec, ale na výročních trzích se v polovině 19. století nacházelo 30-40 budek a až 150 místeček pro povozy s hedvábím, vlnou, hotovým oblečením a podobně. Kromě toho zde stále existoval trh s dobyt看em a koňmi.¹⁰³

Nadále v Kožlanech fungoval obecní pivovar, kterému již od počátku 18. století konkuroval chříčský vrchnostenský pivovar, který si vymohl zřízení vlastního šenku,

---

¹⁰⁰ SOkA Plzeň-sever, AM Kožlany, Pamětní kniha 1759 – 1785, fol. 9^r.

¹⁰¹ Podrobnější informace válečné době v Kožlanech v článku Bohumila Vondráška. B. VONDRÁŠEK, *Ze starých kronik městečka Kozlan VIII.*, Kožlanský zpravodaj 7-8, 2010, s. 5-6.

¹⁰² SOkA Plzeň-sever, AM Kožlan, Pamětní kniha 1759 – 1785, fol. 14^r.

¹⁰³ Johann Gottfried SOMMER, *Das Königreich Böhmen: Statistisch-topographisch Dargestellt, Dreizehnter Band. Rakonizer Kreis*, Prag 1845, s. 22.

jak již bylo výše uvedeno. I tak bylo v obecním pivovaru na počátku 18. století každoročně uvařeno přes 120 čtyřvěderních sudů piva.¹⁰⁴

V této době se v Kožlanech nadále rozvíjelo řemeslo, přičemž zde byli nejvíce zastoupeni hrnčíři a tkalci, kteří měli i svoje vlastní kožlanské cechy. Avšak kromě nich se v tomto městečku vyskytovali i jiní řemeslníci, jako byli ševci, pekaři, krejčí, kováři, mlynáři a podobně.¹⁰⁵ Nejpočetnější a nejvýznamnější však nadále zůstali hrnčíři a tkalci, kteří i v následujících dekádách prosperovali. Zejména hrnčířství je pro Kožlany dodnes typické a ve druhé polovině 19. století zde bylo v 16 hrnčířských dílnách zaměstnáno přes 100 lidí.¹⁰⁶

Jak již bylo zmíněno, Kožlany byly v této době pod správou rodu Lažanských, která měla svou vrchnostenskou kancelář nadále v Chříči jako Týřovští z Ensidle. Po úmrtí původního majitele, Václava Josefa Lažanského, se správy panství ujala jeho manželka Marie Gabriela Lažanská, rozená hraběnka Černínová, která po požáru manětínského zámku dala vyhnat všechny Židy nacházející se na jejím panství, tudíž i z Kožlan byli místní Židé vypovězeni.¹⁰⁷ Židovská komunita se sem dostala v průběhu třicetileté války¹⁰⁸ a severně od města si vybudovala jediný židovský hřbitov na Kralovicku.

Tatáž šlechtična vydala roku 1748 řád, kterým nařizovala obyvatelům městečka Kožlan a Čistá posílat děti mezi 6 a 12 rokem života pravidelně dvakrát denně do školy pod výhrůzkou pokuty čtyř zlatých.¹⁰⁹ Také pozdějšími městskými instrukcemi bylo nabádáno, aby zdejší mládež byla pilně posílána do školy.¹¹⁰

---

¹⁰⁴ Roku 1710 120, roku 1711 126 a roku 1712 143. František GABRIEL, *Pivovarnictví v západních Čechách do počátku 18. století*, *Minulostí Západočeského kraje* 7, 1970, s. 169.

¹⁰⁵ *Tereziánský katastr český. Svazek 2, Rustikál*, s. 289.

¹⁰⁶ B. VONDRÁŠEK, *Kožlany městečko řemesel, živností a obchodu*, *Kožlanský zpravodaj* 11, 2009, s. 3.

¹⁰⁷ V. KOČKA, *Dějiny*, s. 380.

¹⁰⁸ TAMTÉŽ, s. 379

¹⁰⁹ F. J. ZETEK, *Popis*, s. 351-352.

¹¹⁰ SOkA Plzeň-sever, AM Kožlany, fol. 14^v.

Smrtí Marie Gabriely Lažanské roku 1758 bylo chřibské panství rozděleno vedví, přičemž polovina připadla jejím potomkům a druhá polovina Říšskému ústavu pro šlechtičny u sv. Andělů strážných na Novém městě Pražském.¹¹¹ Na celém panství byl ustanoven administrátor, Ferdinand Maria z Rumerskirchu. Ten se pokusil panství veřejně vydražit, což se mu ovšem nepodařilo, pročež celé panství odkoupil již zmíněný ústav.¹¹² Tento ústav byl zřízen samotnou Marií Gabrielou po smrti jejího syna Josefa Karla v roce 1751 a ona sama se stala i jeho první abatyší.¹¹³

Městům se v této době nevyhýbaly ani požáry, které většinou pohltily velkou část domů nacházejících se v nich. Není se čemu divit, jelikož budovy byly z větší části dřevěné, a proto vypuknuvší požár měl práci snadnou. Samozřejmě že existovala preventivní opatření, aby požáry vůbec nevznikaly. Takovýmto opatřením bylo v Kožlanech preventivní čtvrtroční prohlížení komínů a ostatních topení.¹¹⁴ Když však už nějaký požár vznikl, museli určení městští představitelé „*všechny sousedé a obyvatelé k hašení, co nejostřeji hnáti a dodřeti.*“¹¹⁵

K hašení požárů se používaly kádě s vodou, naplněné stříkačky, konve, vědra a pro dostání se k vyšším požárům také háky a žebříky. Tyto požární pomůcky měly být dostupné, aby byly v případě potřeby ihned po ruce.¹¹⁶ I když prevence společně s připravenou požární výbavou byla dobrá, Kožlanům se během druhé poloviny 18. století požáry nevyhnuły. V této době hned třikrát vyhořely, a to v letech 1768, 1773 a 1789.¹¹⁷

---

¹¹¹ Územně se tento ústav nacházel na Starém městě Pražském. J. G. SOMMER, *Das Königreich*, s. 20.

¹¹² Stalo se tak v roce 1764. V. KOČKA, *Dějiny*, s. 318.

¹¹³ August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl 8., Rakovnicko a Slansko*, Praha 1996, s. 112.

¹¹⁴ SOkA Plzeň-sever, AM Kožlany, Pamětní kniha 1759 – 1785, fol. 14^v.

¹¹⁵ TAMTÉŽ, fol. 14^r.

¹¹⁶ TAMTÉŽ, fol. 14^v-15^r.

¹¹⁷ Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. III. díl, Kolín-Míro*, Praha 1998, s. 126.

Při požáru během zeleného čtvrtku 1768,¹¹⁸ který vznikl na faře, vyhořelo kromě fary s kostelní věží a střechou i 78 domů a 36 stodol.¹¹⁹ Požár byl natolik silný, že roztavil i zvony umístěné na kostelní věži. Rozlity zvony se později použily na vytvoření tří nových, jejichž tvůrcem se stal plzeňský zvonář Jakub Vilém Seitz,¹²⁰ jenž získal své zvonářské zkušenosti v rodině Pernerů, do níž se i přiznal.¹²¹ V roce 1770 pak byly tyto zvony posvěceny prelátem Fortunatem Hartmanem a následně byly dány na věž. Podle dochovaných informací měl největší zvon hmotnost 1157 liber, prostřední 710 liber a nejmenší 344,5 liber. Mimoto dostal kostel ještě jeden maličký zvon o hmotnosti 40 liber od místního mydláře Bernarda Massonyho, „s kterým při umírajícím za šťastnou hodinku pokaždý svobodně zvoniti se může.“¹²²

V osmdesátých letech 18. století bylo opětovně žádáno o obnovu městských privilegií, která byla proto odevzdána hofmistrovi, který přislíbil sehnat Kožlanským advokáta, jenž by jim co nejlevněji jejich privilegia poslal k potvrzení. To se ovšem neobešlo bez problémů, jelikož místní Josef Rabštejnek se obával, že obec o svá privilegia přijde, a proto podnapilý začal hanit a urážet celý kožlanský magistrát. Celá situace byla natolik závažná, že byla postoupena až k chříčskému panu direktoru, který Rabštejnkovi uložil trest a nařídil mu, aby odprosil všechny, jichž se dotkl.¹²³ Následně pak byla privilegia Kožlanským navracena a Josefem II. roku 1784 opětovně potvrzena.

Vláda Josefa II. se dotkla i Kožlan. Císař a král jim nejenom potvrdil jejich privilegia, ale také díky jeho reformám se Kožlany na nějakou dobu dostaly pod státní správu, když byl říšský ústav šlechtičen přivtělen k Tereziánskému ústavu na Pražském

---

¹¹⁸ 31. března 1768. SOkA Plzeň-sever, AM Kožlany, Pamětní kniha 1759 – 1785, fol. 20^r.

¹¹⁹ V. KOČKA, *Dějiny*, s. 380.

¹²⁰ TAMTÉŽ.

¹²¹ Soňa MARTINOVSKÁ, *Rodinné a osobní vzpomínky plzeňské měšťanky Luisy Pernerové-Zykmundové jako útěcha v tíživých časech*, České Budějovice 2012 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích), s. 29.

¹²² SOkA Plzeň-sever, AM Kožlany, Pamětní kniha 1759 – 1785, fol. 20^r.

¹²³ TAMTÉŽ, *Manuál 1719 – 1795*, fol. 96^v-98^r.

hradě.¹²⁴ Z této doby pocházejí také některá nařízení došlá do Kožlan z českého gubernia. Kožlan se měla mimo jiné dotknout i josefinská regulace magistrátů, jak míní Jan Dyk. Měl zde být zřízen regulovaný magistrát se zkušeným radním, který byl přímo podřízen krajským úřadům.¹²⁵ Prameny k tomu počínu však zatím nebyly ve fondu města nalezeny. Naproti tomu nedaleká Čistá byla v roce 1792 zbavena své samosprávy a její správou byli pověřeni panští úředníci s rychtářem.¹²⁶

---

¹²⁴ Říšský ústav šlechticů byl přivtělen k Tereziánskému ústavu na Pražském hradě roku 1787, znovu odděleny byly po Josefově smrti v roce 1791 a o tři roky později ústavu šlechticů připadlo nazpět i chříčské panství. V. KOČKA, *Dějiny*, s. 380.

¹²⁵ F. J. DYK, *Popis*, s. 38.

¹²⁶ Jan KRŠKO, *Archiv městečka Čistá 1526 – 1945 (1951)*, Inventář, Rakovník 2010, s. II.

2. OPIS MANUÁLU 1719 – 1795

Opis této městské knihy vznikl v roce 1957. Jeho autorem je ředitel škol v Praze a kožlanský rodák František Sklenář, který mimo jiné pět let před tím vytvořil i přepis memoriálu 1620 – 1719.¹²⁷ Tento strojopisný dokument je umístěn ve Státním okresním archivu Plzeň-sever, se sídlem v Plasích.

Opis se skládá ze 157 samostatných listů o rozměrech 21 x 15 x 1,5 cm. Tyto listy jsou volně vloženy do papírových desek, na nichž se vlevo nahoře na přední straně nachází značka („*M II. 2.*“), která se objevuje i na samotném manuálu. Mimo ni se ještě v jejich středu nalézá označení přepisované písemnosti „*MANUAL / neb pamětní kniha / 1719 – 1795*“ a také poznamenání, že jde o opis, které je umístěno vprostřed dole („*Opis*“).

První dva listy nenesou žádné číslování, to přichází až s prvním opsaným zápisem. V principu se jedná o foliaci, která je umístěna zhruba ve středu horní části lícni stránky. V jednom případě, kdy se jednalo o zápis téže záležitosti, byla ponechána tatáž číslice, k níž byla připojena pouze litera „a“. Pro účely této práce bylo ponecháno toto stávající číslování.

Jak již bylo zmíněno, opis byl pořízen na psacím stroji. Tomu odpovídá i stav jeho dochování. Ten je vcelku dobrý, pouze nepříliš kvalitní papír způsobuje nepatrnou „rozpitost“ některých písmen.

Text je napsaný většinou jen na lícovou stranu listu, jen v několika málo případech je použita i rubová strana. Téměř každý zápis se nachází na samostatném listu. Výjimku tvoří dlouhé zápisy, pro něž muselo být použito více listů anebo naopak několik kratších zápisů, které jsou zapsány pod sebe.

Úprava textu opisu je uniformní a hodně podobná předchozímu Sklenářovu opisu.¹²⁸ Text začíná zhruba 1,5 cm od horního okraje listu a asi 2 cm od pravého okraje. Podobně jako u předchozího opisu se taktéž nedodrží zbylé okraje a text je tak v případě potřeby psán téměř až do samého konce stránky. Jak již bylo zmíněno, nachází se vprostřed nad samotným textem číslo stránky. Zápis je na rozdíl od originálu členěn do odstavců.

---

¹²⁷ Manuál 1719 – 1795.

¹²⁸ Manuál 1719 – 1795 (opis); K. FANTOVÁ, *Pamětní kniha*.

I tento přepis se vyznačuje pečlivostí. Výskyt přeškrtnutých slov je minimální. Taktéž i přepisování jednotlivých písmen je spíše výjimkou, nežli pravidlem. Překlepy se také vyskytují zřídka. Z toho lze usuzovat, že i tento opis vznikl až po důkladném předchozím přepsání a přečtení originálu.

Zápisy jsou v opise seřazeny podle své knižní předlohy, pouze zápis z 26. června 1743 je umístěn podle časové linie, kam ostatně nejspíše i patřil před převázáním originální knihy (viz níže). Také takto rozpůlený text byl přepsán do jednoho zápisu.

Opis obsahuje celkem 168 opsaných zápisů. Přepsány nejsou pouze tři – vložený list, zápis půjčky z 14. dubna 1769 a poslední zápis z roku 1813. Mimo to opis zahrnuje i nečíslovaný přepis titulní strany manuálu a taktéž nečíslovaný text nadepsaný jako „*Poznámky*“, kde jsou uvedeny základní informace k přepisované písemnosti. Kromě toho je na konci uveden autor opisu a rok přepsání, společně s poznámkou, že „*se snažil zachovat doslovné původní znění originálu se všemi jeho dobovými zvláštnostmi i nesprávnostmi jazykovými, ovšem psané nynějším pravopisem.*“¹²⁹ Motivy pro přepsání této městské knihy byly uvedeny u předchozího opisu memoriálu a také v předchozí bakalářské práci.¹³⁰

Po porovnání Sklenářova přepisu s originální městskou knihou bylo nalezeno několik drobných chyb vzniklých špatným přečtením originálního textu. Vcelku ale jde o dobrý opis, který tak může sloužit jako pomůcka pro badatele, kteří neovládají dokonale novogotické písmo 18. století. Avšak ani sám autor nebyl schopen přečíst naprosto všechna slova. Z tohoto důvodu se pak v jeho opise vyskytují volná místa, která naznačují nepřečtená a tudíž vynechaná slova.

Nejčastější chyby v přepise představují jiné koncovky či předpony některých slov, avšak několik slov bylo přečteno zcela špatně. Například u zápisu týkajícího se prodeje je namísto „...*pod panskou hospodou* ...“¹³¹ přepsáno „...*pod panenskou hospodou* ...“,¹³² případně namísto „...*pod šibenicí ležící* ...“¹³³ autor přepisu napsal

---

¹²⁹ SOkA Plzeň-sever, AM Kozlany, Manuál 1719 - 1795 (opis).

¹³⁰ TAMTÉŽ, Memoriál 1620 – 1719 (opis), fol. 1, 2; K. FANTOVÁ, *Pamětní kniha*, s. 30.

¹³¹ SOkA Plzeň-sever, AM Kozlany, Manuál 1719 – 1795, fol 64^f.

¹³² TAMTÉŽ, Manuál 1719 – 1795 (opis), č. 86.

¹³³ TAMTÉŽ, Manuál 1719 – 1795, fol. 5^v.

„... *pod silnicí ležící* ...“.¹³⁴ Ve většině případů se ale jedná o výrazy, v nichž byla zaměněna podobně vypadající písmenka, popřípadě některá přehlédnuta. Sice se tak mění význam daného slova, ale na samotný obsah textu nemusejí mít až tak velký vliv.

Kromě toho Sklenář jednou chybně přepsal i pomocí zkratky psanou dataci, kdy namísto zkratky „*Aug*“,¹³⁵ v přepise uvedl „*Máje*“.¹³⁶ Také několik příjmení osob je přepsáno jinak, než obsahuje manuál. Jedná se například o příjmení Benda, které je jednou přepsáno jako Janda¹³⁷ a jindy jako Ouda.¹³⁸

Jelikož si František Sklenář nestanovil žádná transkripční pravidla, jimiž by se měl řídit, nejsou zde jednotně přepisovány zkratky, které jsou případně ponechávány v nepřepsané podobě. Kromě toho jsou některá slova zkracována, i když v originálním znění jsou tato slova psána nezkráceně. Jedná se zejména o různé tvary slov „*purkmistrovský*“ nebo „*svatý*“. V několika případech také František Sklenář sám doplnil chybějící litery ve slovech, případně vložil vhodné předložky, které poté vkládal do šikmých závorek. Ve stejných závorkách jsou umístěny také poznámky z pozdějších let nebo Sklenářem doplněná datace, jež je v originále datována pomocí slovních spojení například jako „*Eodem*“. U přepisu, který začíná „*retro 4 listy* ...“,¹³⁹ je jím v téže závorce uvedena tato poznámka: „*To značí zpět o 4 listy. Tam jest psáno, kterak 4. května 1757 dal Jan Samec v zástavu Václavou Leipertovi své pole. Viz v tomto přepise str[ana] 81.*“¹⁴⁰

---

¹³⁴ TAMTÉŽ, Manuál 1719 – 1795 (opis), č. 1.

¹³⁵ TAMTÉŽ, Manuál 1719 – 1795, fol. 9^r.

¹³⁶ TAMTÉŽ, Manuál 1719 – 1795 (opis), č. 6.

¹³⁷ TAMTÉŽ, č. 44.

¹³⁸ TAMTÉŽ, č. 120.

¹³⁹ TAMTÉŽ, Manuál 1719 – 1795, fol. 65^v.

¹⁴⁰ TAMTÉŽ, Manuál 1719 – 1795 (opis), č. 89.

3. MANUÁL 1719 – 1795 [1813]

Tato kniha je uložena v dosud nezpracovaném fondu Archiv města Kožlany, který se nachází ve Státním okresním archivu Plzeň-sever se sídlem v Plasích. Pro potřebu této práce byla kniha foliována, jelikož sama o sobě není nijak pevně číslována (viz níže).

V dnešní době nese označení „*Manuál neb kniha pamětní*“. V průběhu let, kdy byla tato písemnost používána v městské kanceláři, měla ale různá pojmenování. Ta se promítla i do některých zápisů, v kterých je tak někdy nazývána jako „*manuál*“, popřípadě „*městský manuál*“,¹⁴¹ nebo i jako „*manuálek*“.¹⁴² Mimo to v jednom případě získala tato kniha i bližší charakterové označení, a to jako „*manuál žlutý*“,¹⁴³ což mohlo odkazovat na barvu její vazby. Kromě tohoto názvu bývala označována také jako „*pamětní kniha*“¹⁴⁴ nebo pouze jako „*knih*a“.¹⁴⁵ Ve dvou případech nesla označení „*protokol*“.¹⁴⁶

Tato písemnost tak během svého používání nesla různá označení, přičemž se jednotlivé názvy prolínaly. Pojmenování „*manuál*“ bylo nejčastější, ale prvním použitým názvem byla z března roku 1724 „*pamětní kniha*“, avšak o měsíc později byla tato kniha nazvána „*manuálem*“. Pojmenování „*protokol*“ se vyskytlo až ve dvou zápisech z roku 1781.

Co bylo příčinou vzniku tohoto manuálu, se můžeme jen domnívat, ale pravděpodobně to nebylo podobné jako u náchodského manuálu, kdy vznik radního manuálu zřejmě souvisel se změnou radního písaře.¹⁴⁷ V Kožlanech totiž písař zakládající tuto městskou knihu působil v městské kanceláři již v předchozí době, o čemž svědčí jeho zápisy v předchozím memoriálu. Z tohoto důvodu pravděpodobně

---

¹⁴¹ TAMTÉŽ, *Manuál 1719 – 1795*, fol. 14^v, 23^v, 57^r, 70^v.

¹⁴² TAMTÉŽ. 68^v, 79^r.

¹⁴³ TAMTÉŽ, fol. 66^v.

¹⁴⁴ TAMTÉŽ, fol. 13^r, 32^v.

¹⁴⁵ TAMTÉŽ, fol. 44^v, 50^r.

¹⁴⁶ TAMTÉŽ, fol. 98^r, 99^r.

¹⁴⁷ J. ČÁP, *Nejstarší náchodský radní manuál*, s. 51.

tato kniha vznikla v souvislosti s potřebou založení nové knihy, určené pro radní účely. Osobnost písaře v tom ovšem i tak mohla hrát důležitější roli, jelikož právě za Bartoloměje Bernarda Nejberta vznikla v Kožlancech i kniha měšťanů, z čehož lze usuzovat, že se jednalo o schopnějšího syndika, nebo prostě o vhodnou dobu pro vznik městských knih.

3.1. VNĚJŠÍ A VNITŘNÍ POPIS KNIHY

Kožlanský manuál má desky o rozměru 20 x 16 x 4 cm. Jsou vytvořené z tvrdého papíru. Tyto desky jsou potaženy koženou vazbou s vytlačeným ornamentem, kterému vévodí vprostřed obrazec, nad nímž je napsáno dnes již špatně čitelné „*Manuall [?]*“. Novodobou úpravou na přední straně těchto desek je štítek umístěný dole uprostřed, na němž je na psacím stroji napsáno „*Registra městská od r[oku] / 1719 (manuál) kniha / pamětní*“ a k tomu ještě ručně fixem dopsáno označení „*M. II. 2.*“, které se nachází i na jeho opise (viz výše).

V horní části zadní strany předních desek je rovněž napsáno „*M. II. 2.*“, což je navíc podtrženo. Tato značka se nachází také na prvním foliu, opět vprostřed horní stránky. Mimoto je zde ještě modré razítko městského archivu Kožlany, v němž je v opise napsáno „*MĚSTSKÝ ARCHIV KOŽLANY*“. Zkratka *M. II. 2* je s největší pravděpodobností starší signaturou, podle které byly městské knihy v tomto fondu ukládány, jelikož předchozí memoriál 1620 – 1719 nesl zkratku „*M. II. 1.*“ a i ostatní knihy uložené v tomto fondu nesou zkratky stejného charakteru.

Desky jsou dochovány v poměrně dobrém stavu, ale pravděpodobně se nejedná o desky původní, jak se domnívá František Sklenář,¹⁴⁸ čemuž nasvědčuje i skutečnost, že volný dvojlist zapadá do třetí složky knihy, jako jeho první a poslední list. Mimoto byly i poté desky opravovány pomocí hnědé kobercové pásky, která se nachází na zadní straně předních desek a zpevňuje tak hřbet knihy. Taktéž listy obsažené v nich jsou až na několik výjimek v dobrém stavu. Jejich velikost je 16,5 x 19 cm a nachází se jich zde 115, přičemž první tři listy nacházející se mezi „*titulní stranou*“, prvním zápisem a posledních šest stránek je prázdných. Kniha nemá předsádku.

---

¹⁴⁸ SOkA Plzeň-sever, AM Kožlany, Manuál 1719 – 1795 (opis), č. 2.

Titulní stranou je na tomto místě míněna strana, která obsahuje úvodní zápis do manuálu. Ten uvádí, proč tato kniha vznikla a také kdy a kým byla zřízena. Samotný zápis zní takto: „*Manuál neb kniha pamětní na všelijaké srovnání, zápisu a jinších pamětihodných a potřebných věcí, při ouřadě konaných, ke cti svaté a nerozdílné trojice, založená roku 1719, za ouřadu purgmistrovského p[ana] Matěje Hozlbaura při městys Kozlanech. Tato kniha jest založena v společnosti celého magistrátu ode mne, Bartolomeje Bernarda Neybrta syndicusa přísazního anno et supra.*“¹⁴⁹

Kniha se skládá z pěti složek. První složka obsahuje 23 listů (11 + 11, 1), přičemž poslední list nemá svůj protějšek a je tudíž volný. V půli se nachází volný vložený list, který je přeložen. Druhá složka obsahuje 24 listů (12 + 12), je provázky připevněna k předchozí složce, ale k následující je její připojení uvolněnější. Třetí složka obsahuje 22 listů (11 + 11) a drží u sebe poměrně dobře, ale k ostatním složkám není tak pevně připojena. S předchozí drží jen na dvou provázkách. Po ní následuje volný dvojlist (1 + 1), který při sobě drží jen na dvou kouscích papíru. Čtvrtá složka poté zas obsahuje 22 listů (11 + 11), přičemž první a poslední list při sobě drží jen nepatrně. Pátá složka obsahuje dohromady 22 listů (12 + 10), přičemž šestý a osmý list k sobě nemají protějšek v druhé polovině složky.

Názorné schéma složek:

1. **složka** 22 listů (vprostřed vložen přeložený list)
2. **složka** 24 listů
3. **složka** 22 listů
- + volný dvojlist
4. **složka** 22 listů
5. **složka** 22 listů (12 + 10)

Navíc jsou mezi jednotlivé listy knihy vloženy čtyři volné papíry obsahující opis čtyř textů vyskytujících se v dané části knihy.¹⁵⁰ První dva listy jsou psány na papír

---

¹⁴⁹ TAMTÉŽ, Manuál 1719 – 1795, fol. 1^{r-v}.

¹⁵⁰ Tyto zápisy jsou navíc přepsány v samotném opise. Nacházejí se mezi těmito stránkami manuálu: 7-8, 40-41, 45-46 a 56-57.

obsahující vodotisk s panoramatem Hradčan a nápisem „HRADČANY“, kterýžto nápis je psán pomocí majuskulních písmen, jen pro litery „H“ a „N“ je použito minuskul.

Papír použitý pro tento manuál obsahuje v některých případech vodoznak. Ty jsou umístěny ve středu archu papíru, tudíž dnes jsou rozdělené vedví přeložením a sešítím archu. Jeden z vodoznaků nese vyobrazení klíče, který je tvořen jen okrajovou konturou. Jeho hlavička je kulatá a vespod se nacházejí dva „zobáčky“. Dalším vyskytujícím se vodoznakem je dvojhlavý orel nesoucí na hlavách korunu a v každém pařátu drží meč. Z dolního ocasu sestupuje dolů linka, na níž je umístěný trojúhelník následovaný literou C, pod níž jsou písmena I a B, která jsou vzájemně spojena linkou a nacházejí se trochu stranou od souměrné osy jdoucí zpoza orla. Ani jeden z filigránů se nepodařilo nalézt v online databázích sbírek filigránů od Gerharda Piccarda¹⁵¹ a Charlese Moise Briqueta.¹⁵² Nalezeny nebyly ani v knize Františka Zumana věnující se českým filigránům v 18. století.¹⁵³

Stránky manuálu jsou v celkem dobrém stavu, až na první a poslední stránky složek, které při sobě drží stěží. Také rohy stránek jsou trochu ohmatané častým otáčením listů tohoto manuálu. Vzhled jednotlivých zápisů¹⁵⁴ odpovídá charakteru písma a osobnímu stylu daných písařů. Zpočátku jsou zápisy úhledné a pečlivé a až časem se jejich kvalita zhoršuje a vyskytuje se několik škrtů a nadepsání. Ovšem i přesto je tato kniha úhlednější než její předchůdkyně.

Na některých stránkách se vyskytuje původní novověká foliace, která je umístěna vždy vpravo nahoře na lícové části listu. Toto číslování začíná číslicí šest¹⁵⁵ a končí číslicí 36,¹⁵⁶ poté následuje mezera, která zahrnuje celkem 19 nečíslovaných

---

¹⁵¹ <http://www.piccard-online.de/start.php> (stav ke dni 19. 10. 2014).

¹⁵² http://www.ksbm.oeaw.ac.at/_scripts/php/BR.php (stav ke dni 19. 10. 2014).

¹⁵³ František ZUMAN, *České filigrány XVIII. století I-II*, Praha 1932.

¹⁵⁴ Této problematice bude pozornost věnována v samostatné kapitole.

¹⁵⁵ SOkA Plzeň-sever, AM Kozlany, Manuál 1719 – 1795, fol. 6^r.

¹⁵⁶ TAMTÉŽ, fol. 36^r.

listů. Další číslování začíná číslicí 57¹⁵⁷ a končí číslicí 70,¹⁵⁸ poté následují tři nečíslované stránky, po kterých opět počíná nové číslování od 73¹⁵⁹ do 77,¹⁶⁰ přičemž chybí číslice 75. Zbylé stránky nejsou již číslovány vůbec.

František Sklenář se ve svém přepise zmiňuje o původním číslování, přičemž zde píše: „*Listy většinou nejsou číslovány, jen výjimečně jsou označovány řadovými čísly 5 – 36 a dále 57 až 77.*“¹⁶¹ Zde se můžeme jen domnívat, zda opravdu dříve byla zřetelná číslice, která označovala stránku pět, jež se bohužel do dneška nezachovala, jelikož i některé číslice, jsou již méně patrné. Totéž platí i v jeho rozmezí: 57 až 77, jestli to znamenalo, že všechny v tomto rozmezí jsou číslovány, nebo zdali věděl, že tam jsou výpadky v číslování.

Novodobé zásahy do této knihy, kromě již výše zmíněných, představuje především šest otisků razítek na stránkách 1^r, 6^v, 16^v, 59^v, 85^v, 99^r a 115^v.¹⁶² Mimo to jsou zde další nové zásahy, které do této knihy učinili novodobí badatelé pomocí tužky. Jedná se zejména o podtrhávání jmen vyskytujících se v zápisech,¹⁶³ popřípadě o podtrhávání důležité části textu.¹⁶⁴ Mimo tužky se v jednom případě vyskytuje i červená pastelka, kterou je pod jedním zápisem zapsána jedna špatně čitelná řádka.¹⁶⁵

---

¹⁵⁷ TAMTÉŽ, fol. 56^r.

¹⁵⁸ TAMTÉŽ, fol. 69^r.

¹⁵⁹ TAMTÉŽ, fol. 73^r.

¹⁶⁰ TAMTÉŽ, fol. 76^r.

¹⁶¹ SOkA Plzeň- sever, AM Kožlany, Manuál 1719 – 1795 (opis).

¹⁶² Ještě jedno razítko se nachází na zadní straně předních desek.

¹⁶³ Např. SOkA Plzeň- sever, AM Kožlany, Manuál 1719 – 1795, fol. 56^r.

¹⁶⁴ Např.: TAMTÉŽ, fol. 56^v.

¹⁶⁵ TAMTÉŽ, fol. 57^v.

3.2. FUNKCE KNIHY

Kniha byla nazvána svým zakladatelem, písařem Bartolomějem Bernardem Nejbertem, jako „*Manuál aneb kniha pamětní*“.¹⁶⁶ Podle klasického názvosloví městských knih byl manuál „*příruční kniha různého charakteru, přinášející záznamy běžné agendy*“.¹⁶⁷ Naopak do pamětní knihy se zaznamenávaly zápisy nejrůznějšího obsahu, které měly sloužit k uchování trvalé paměti.¹⁶⁸

Avšak i počáteční autor přesněji vymezil funkci jím zakládané knihy, která tak měla sloužit „*na všelijaké srovnání, zápisu a jiných pamětihodných a potřebných věcí, při ouřadě konaných ...*“.¹⁶⁹ To odpovídá i jiným radním manuálům. Například náchodský radní manuál pocházející také z 18. století obsahuje zápisy z řádných i mimořádných zasedání městské rady.¹⁷⁰

Kožlanský manuál pravděpodobně sloužil jako kniha vedená při purkmistrovském úřadě, což vyplývá i z jejího obsahu a celkového charakteru. V typickém manuálu se však nevyskytovaly zápisy trvalejší platnosti, ty byly zapisovány do speciálních městských knih.¹⁷¹ Avšak u této knihy to se stoprocentní jistotou říci nelze. Je naopak pravděpodobné, že některé zápisy v ní měly určitou váhu, kterou jim v některých případech přidávaly i následné podpisy nacházející se pod samotným zápisem. U některých zápisů se lze domnívat, že vznikly na základě původních listin.¹⁷²

Kniha tak vznikala při purkmistrovském úřadě a byly do ní zapisovány záležitosti projednávající se při něm. Jedním z důvodů zapsání záležitosti do této knihy

---

¹⁶⁶ TAMTÉŽ, fol. 1^r.

¹⁶⁷ Ivan HLAVÁČEK – Jaroslav KAŠPAR – Rostislav NOVÝ, *Vademecum pomocných věd historických*, Praha 2004, s. 210.

¹⁶⁸ J, ČAREK – B, LŮŽEK, *Názvosloví*, s. 456.

¹⁶⁹ SOkA Plzeň- sever, AM Kožlany, Manuál 1719 – 1795, fol. 1^r.

¹⁷⁰ Během mimořádných jednání se počet podání pohyboval 1 – 4 a během řádných zasedání mezi 5 až 20. J. ČÁP, *Nejstarší náchodský radní manuál*, s. 53.

¹⁷¹ I. HLAVÁČEK – J. KAŠPAR – R. NOVÝ, *Vademecum*, s. 210.

¹⁷² Například opis manželské smlouvy.

bylo, že daná záležitost měla pevné písemné ukotvení. Byly tak zapisovány „*pro budoucí jistotu*“, „*pro památku*“. Proto i sami sousedé chtěli, aby jejich záležitosti byly zapsány v této knize, což vyplývá z některých zápisů, například ve znění: „*do pamětní knihy obě strany vepsati se dožádaly*.“¹⁷³ Samozřejmě každý nemohl do této knihy nechat něco zapsat ze své vlastní vůle. K tomu potřeboval souhlas zdejšího magistrátu, jak ostatně také stojí v jednom ze zápisů: „*s povolením ouřadu sem do tohoto manuálku vtaženo jest*“.¹⁷⁴

Tento manuál tak zcela neodpovídá dnešnímu chápání slova „*manuál*“ jako příruční knihy, sloužící pro běžnou agendu bez trvalejší platnosti. Ovšem ale i jiné zřízené manuály nebyly učebnicovým příkladem, například pelhřimovský manuál z let 1680 – 1685 obsahoval mimo jiné také opisy důležitějších dopisů a aktů.¹⁷⁵

3.3. PALEOGRAFICKÝ ROZBOR

3.3.1. Písařské ruce

Správné prozkoumání rukopisu, které pomůže od sebe rozlišit jednotlivé písařské ruce, není jednoduché. Na zkoumaný psaný dokument je potřeba nahlížet z různých stran a v širších souvislostech. Musí se brát v úvahu jak odchylnost morfologická, tak i rozdíly v duktu, modulu i celkové váhy písma. Mimoto se musí vzít v úvahu i jiné prvky působící na písaře píšícího jednotlivé zápisy. Tím může být nejen únava, ale také opotřebovanost psacího materiálu, popřípadě snaha se vměstnat na malý prostor. Důležitý je také celkový výraz vzniklého textu, popřípadě množství chyb vyskytující se v daném zápise.¹⁷⁶

Rozbor nezjednodušuje ani to, že zkušení písaři byli schopni psát stejné litery pomocí různých tahů. Jednotlivé litery tak získávaly různé tvary i během téhož

---

¹⁷³ SOkA Plzeň- sever, AM Kožlany, Manuál 1719 – 1795, fol. 13^r.

¹⁷⁴ TAMTÉŽ, fol. 79^r.

¹⁷⁵ K. POLESNÝ, *Manuál*, s. 8.

¹⁷⁶ H. PÁTKOVÁ, *Česká středověká paleografie*, s. 45.

zápisu.¹⁷⁷ Ovšem ani značná uniformnost zápisů a malá individualita jednotlivých zápisů, neusnadňují rozčlenění podílejících se písařů.

V této městské knize bylo nakonec rozpoznáno osm různých písařských rukou, které se zde vystřídaly v rozmezí sta let. Toto rozdělení bylo provedeno pomocí celkového vzhledu jednotlivých zápisů, ale zřetel byl brán také na zvláštnosti a charakteristiky jednotlivých písařů. V neposlední řadě bylo přihlédnuto také k tomu, jak byla napsána často se vyskytující slova, či spojení slov. Přesto však toto rozčlenění nemusí být stoprocentní.

Pro lepší orientaci v jednotlivých rukopisech byli jejich autoři označeni pomocí majuskulních liter A – H a až v následujícím textu k nim byla přiřazena jejich jména.¹⁷⁸ Ovšem ne u všech rukopisů bylo možné určit jmenovitě jejich tvůrce. Pro přehlednost byla vytvořena přehledná tabulka, kde jsou uvedena jména jednotlivých písařů a doba jejich výskytu v tomto manuálu (viz tabulka č. 1). Mimoto jsou v příloze č. 1 pro ilustraci uvedeny ukázky jednotlivých písařů (viz obrázek č. 2 – 9).

PÍSAŘ A

První písařská ruka vyskytující se v této městské knize je známa již z předchozího kožlanského memoriálu, kam tento písař zapisoval zápisy v rozmezí let 1703 – 1719.¹⁷⁹ Jméno k tomuto rukopisu bylo možné přiřadit díky tomu, že se tento písař podepsal hned pod několika jím zapsanými zápisy jako „*Bartolomej B[ernard] Nejbert*¹⁸⁰ *ten čas syndicus*“.¹⁸¹ Zápisy přiřazené jemu se v manuálu vyskytují v rozmezí let 1719 až 1731, přičemž poslední jím podepsaný zápis pochází z 11. dubna 1731.¹⁸² U pěti zápisů je podepsaný, pod ostatními se jeho podpis nenachází.

---

¹⁷⁷ TAMTÉŽ, s. 46.

¹⁷⁸ Bližší informace k jednotlivým městským písařům budou uvedena až v kapitole věnující se městské kanceláři.

¹⁷⁹ K. FANTOVÁ, *Pamětní kniha*, s. 50-51.

¹⁸⁰ U svého příjmení používá několik variant: Neybert, Neybert, Negbert atd., pro účely této práce byla jeho podoba stanovena jako Nejbert.

¹⁸¹ Např.: SOKA Plzeň- sever, AM Kožlany, Manuál 1719 – 1795, fol. 13^r.

¹⁸² TAMTÉŽ, fol. 33^v.

Do manuálu zapsal tento písař celkem 28 zápisů, přičemž téměř dvě třetiny (17 zápisů) všech jím provedených zápisů byla zařazena do kategorie soudní agenda. Mimo porovnání zapsal šest zápisů týkajících se změn v držbě pozemků, obě dvě obligace a jednu svatební smlouvu. Poslední dva zápisy jím vytvořené byly začleněny do skupiny ostatní.

Jím činěné zápisy jsou psány v blocích, přičemž je využita celá stránka knihy. V případě že zápis končí na počátku další stránky, tak písař začíná s novým zápisem těsně pod ním. Jeho písmem je novogotická kurzíva, která je v případě potřeby zvýraznit daná text nahrazeny polokurzívnými tvary, výjimečně i majuskulou, jež je využita zejména pro „titulní stranu“.

Jazykem jeho zápisů je čeština s občasnými latinskými výrazy, zejména spojení „*Anno ut supra*“ nebo názvů měsíců. Kromě tohoto latinu využívá hojněji v obligačním zápisu. Tato slova jsou pak psána humanistickým písmem, koncovky jsou případně opět novogotickým písmem.

Písmo má zpočátku silný sklon doprava, který je doprovázen dlouhými spodními i horními dříky. Tento sklon se postupně umírňuje, ale stále zůstává zřetelný. Dalším typickým znakem tohoto písaře je časté střídání slabých a silných tahů v jednotlivých literách, pročež jeho písmo působí těžce. Modul písma je vcelku vyvážený, nejedná se ani o velké ani o malé písmo, avšak oproti jiným písmům v manuálu je větší. Rozestupy mezi jednotlivými řádky jsou stejné.

Zápisy jím psané začínají povětšinou „*Letha Panie*“ (pouze jednou „*Letha*“). Obligace jím opsané do této knihy mají na počátku krátkým regestem, taktéž svatební smlouva má zcela jiný charakter zápisu než ostatní texty. Další dva zápisy začínají: „*Pro paměť se sem vpisuje*“, přičemž jeden z nich má ještě nad tímto textem nadpis, čeho se zápis týká.

Zvykem tohoto písaře bylo dělat vodorovné čáry nad letopočty, které častokrát zakončuje tečkou. Obvyklé bylo u něj také náprahy při psaní některých liter, zejména hláska „t“ na počátku slova je uvozena zvlněným břevnem navazujícím navrchu na dřík. Literu „b“ píše jednak uzavřeně, kdy se oba obloučky spojují mírně pod půlkou dříku, ale také literu „b“ psal otevřenou se smyčkou či obloučkem v horní části se sklonem doprava. Smyčku v horní části dříku často tvoří také písmeno „d“, přičemž ta má sklon doleva. Litera „h“ přechází ze smyčky na základní lince ostrým obloukem ve smyčku

pod základní linkou. Litera „p“ je tvořena smyčkou ve středním psacím poli a prohnutým dřikem ve spodním prostoru, který je povětšinou zakončen smyčkou. Samohláska „a“ má břicho zakulacené a téměř stále uzavřené, litera „s“ jde rovnou z dolní dotahovací linky směrem nahoru. Písař A používá nefunkční zdvojení některých liter, zejména písmen „d“ a „t“ ve slovech „*radda*“, „*raddn*“ a u slova „*žitto*“.

Zkratek se v zápisech psaných tímto písařem nevyskytuje mnoho, když už potřebuje něco zkrátit, využije především zkrácení pomocí suspenze. Tou zkracuje zejména své jméno („*Barto.*“, „*Ber.*“, atd.) název měsíce („*Aug.*“, atd.) nebo titul purkmistra („*purg.*“). Pro často používané slovo pán (v různých pádech), případně pro své vlastní jméno používá i siglu („*B.*“, „*P.*“). Několikrát se v jeho textu vyskytlo i zkracování pomocí nadepsání („*A^o*“, „*20°*“, „*S^{tému}*“), nebo použití konvenčních zkratk pro měrné a váhové jednotky („*ss*“, „*x*“, atd.)

PÍSAŘ B

Zápisy psané tímto písařem jsou datované v rozmezí let 1732 až 1738. Písmo je zpočátku úhledné a lehké s drobným sklonem doprava. Posléze jsou tahy silnější, písmo je tudíž těžší než zpočátku. Písmem tohoto písaře je novogotická kurzíva s prvky humanistického písma, které je využito pro slova latinského původu („*ut supra*“, názvy měsíců, ...).

Jedná se o nám neznámého písaře, ke kterému nebylo možné v současné době doplnit jeho jméno. Tento písař zapsal do manuálu celkem 12 zápisů – sedm porovnáni, tři prodeje, jednu svatební smlouvu a jeden dopis týkající se dopsání k předchozímu kšaftu.

Zápisy jím psané začíná datací pomocí slov „*Letha*“ nebo „*Anno*“. Pouze v jediném případě se datace vyskytuje až na konci a text počíná „*Letha a dne hníže psaného*“.

Úprava tohoto písaře se v průběhu doby zhoršuje. V jeho zápisech se ve větší míře vyskytují škrty a nadepsaná slova. Používá nefunkční zdvojení liter ve slově „*hejtman*“, „*arrest*“, „*raddním*“ a „*sessy*“. Na rozdíl od předcházejícího písaře píše slovo purkmistrovský jako „*purgmistrský*“.¹⁸³

---

¹⁸³ Předcházející písař používal tuto grafickou podobu – „*purgmistrovský*“

Literu „k“ zde tvoří pomocí obloučku připojeného k prohnutému dříku, ale i bez něj. Dřík litery „d“ je nakloněn doleva a je zakončen obloukem, popřípadě funkční smyčkou. „P“ je v polovině střední plochy pro psaní přeřato břevnem, které slouží jako spojovací tah. Litera „p“ má rovný dřík pod základní linkou, od jehož paty vede ostře nahoru spojovací tah k následujícímu písmenu. Majuskulní litera „G“ ve slově „genž“ připomíná kostrbatou a špičatou číslici tři, která má u paty dříku funkční smyčku. Dlouhé „s“ začíná tahem na základní lince směrem dolů a až pak vede tah nahoru.

Písař B používá zkratky, jenž jsou typické pro jeho časové období. Slova zkracuje zejména pomocí suspenze či sigel („m.“, „mie.“, „str.“, „P.“, atd.) a jako zkracovací znaménko používá zejména tah vycházející z předchozí litery, který jde směrem dolů skrze smyčku. Kromě toho zkracuje některá jména měsíců pomocí číslovky a dané vhodné koncovky („7bris“, „Xbris“, atd.). Pro slovo kopa využívá konvenční značku („ss“), kterou na rozdíl od předchozího písaře dvakrát přeškrtl.

PÍSAŘ C

K písařské ruce datované mezi léty 1739 a 1750 rovněž nebylo možné přiřadit jméno písaře, který do tohoto manuálu zapsal 25 zápisů. Ty byly rozčleněny pouze do dvou kategorií – soudní agenda (9) a směna pozemků (16).

Tento písař pro psaní používal novogotickou kurzívu. Jeho písmo je nevypsané, kostrbaté a často nedodrhuje vodorovnou linii řádku, což způsobuje mírný slon písma nahoru. Celkový vzhled zápisů nepůsobí dobrým dojmem.

Více jak polovina zápisů začíná slovním spojením „*léta a dne hníže psaného*“ a podobně, přičemž datace se nachází až u konce textu.

Na rozdíl od předchozího písaře používá grafickou podobu slova „*purgmistrcký*“, popřípadě místo souhlásky „g“ píše „k“. Někdy také dělá mezeru mezi částí tohoto slova („*purg*“ a „*mistrcký*“), ale v posledních zápisech místo dvojhlásky „cz“ používá pouze literu „s“. Zpočátku nezdvouje žádné litery. K tomu dochází až později a nakonec od toho upouští.

Písař C zpočátku zaměňuje literu „t“ za „d“ například ve slově „*spolusouset*“ nebo „*pot*“. Později v těchto slovech používá již dnes normálně používanou literu „d“ nebo ji zdvojuje na „dt“. Ve slově „*jmenovaném*“ nejprve nepoužívá literu „j“ (v její

grafické podobě jako „g“), ale posléze ji využije, ale i v místě, kde je dnes nevyužívaná („jmístě“).

Litera „d“ má u tohoto písaře několikery tvar, buďto má dřík zakončený smyčkou, nebo je jeho dřík na vrchní lince prohnut a jeho konec je mírně do obloučku. Ke konci používá značné předsazení vlevo a dřík je hodně šikmý. Kulaté „s“ začíná tahem od základní linky, popřípadě mírně nad ní, směrem nahoru a poté se vrací ostře zpět k základní lince ve smyčce. Majuskula „R“ připomíná na sebe přiléhající skupinu písmen „dl“. Tah je veden od základní linky k lince dotahovací v mírném prohnutí doprava, kde opíše dolní oblouk doprava a zrcadlově se vrátí zpět k základní lince.

Tento písař používá tradiční zkratky, ale slovo věrtel zkracuje, na rozdíl od ostatních, pomocí jednoduchého „v“.

PÍSAŘ D

Třetí rukopis byl přiřazen písaři se jménem Bernard Ignác Vodráška.¹⁸⁴ Jeho jméno je známé nejen ze zápisů renovací rad, kde byl potvrzen coby zdejší syndik, ale také se podepsal pod zápis v knize měšťanů. Zápisy jemu připsané pocházejí z let 1752 až 1771.

Tento písař zanechal svůj rukopis v knize u 57 zápisů, z nichž se více jak polovina (celkem 32) týká půjček. Další se poté věnují prodejm/koupím (16), soudní agendě (8) a jedna přijetí činže.

Jazykem zápisů tohoto písaře je čeština, pro kterou používá plynule navazující novogotickou kurzívu. Jeho písmo je kulaté s mírným sklonem doprava nebo je kolmé k základní lince. Tento rukopis je velmi dobře čitelný. Udržuje vodorovné řádky. Ve vrchní části stránky má ve zvyku dělat uprostřed křížek.

Dřík majuskulního „T“ je prohnutý do podoby dnešního písmene „c“ a nad ním je položeno delší břevno, které je vpravo od konce protínáno krátkým svislým tahem. Duktus litery „z“ začíná na základní lince a je veden podobně jako dnešní „z“, ale tah pokračuje v oblouku, popřípadě ve smyčce do spodního prostoru pro psaní. Koncové písmeno „h“ je ve spodním prostoru pro psaní zakončeno pouze dolním obloukem, nikoliv smyčkou, jak tomu je u této litery, když po ní následuje další písmeno. Litera „a“ i „o“ má kulaté břívko, které se zcela nedotýká v horní části dříku. Duktus litery „b“,

---

¹⁸⁴ Ten se pod některými zápisy podepsal jako Wodráschka.

které stojí na počátku slova, začíná v horní části prostoru pro psaní a pokračuje smyčkou v mírně prohnutý dřík, který přechází na základní lince skrz smyčku v oblouk, jenž není uzavřený. V případě návaznosti dalšího písmena, navazuje na něj pomocí spojovací smyčky. Kulaté „s“ začíná svůj tah na začátku slova v polovině základního psacího prostoru a duktus je poté veden směrem nahoru. Minuskulní „e“ je plynule napojováno z předchozích písmen spojovacím tahem, který v polovině středního prostoru pro psaní přechází ve dřík, od jehož paty je veden tah vzhůru k vrchní lince, kde je buď litera napojena k další, popřípadě zakončena obloukem. Dřík „d“ je zakončen v horním prostoru smyčkou, která případně slouží jako spojnice sousedních písmen, ale u koncových liter je dřík zakončen v horním prostoru pro psaní pouze prohnutým punktem. Nenapojená litera „k“ začíná na vrchní lince, odkud jde skrze horní prostor doleva obloukem, který přechází ve dřík, od jehož paty vede středním prostorem doprava smyčka, která se vrací zpět k patě a následně pokračuje opět vpravo jako spojnice. Případně je „k“ napojeno k předchozímu písmenu pomocí horního oblouku, který tak přechází ve smyčku. Litera „p“ je složena ze smyčky, která se nachází ve středním prostoru a jejíž koncový tah přechází ve dřík umístěný ve spodním prostoru pro psaní. Zpočátku je napojovací tah veden skrz smyčku směrem vzhůru, později pouze šikmým tahem z konce dříku k následujícímu písmenu. Dřík majuskulního „L“ má v horní části smyčku a u paty kličku, která je někdy nepatrná. Některá majuskulní L ve slově léta mají poměrně složitý duktus.

Písař D používá nefunkční zdvojení litery „l“ („bylla“, „stallo“, „polle“, ...), „d“ a „t“, ve slovech „raddním“ a „žitto“. Jeho zápisy ve většině případů začínají datací. Celá jedna třetina zápisů končí přímo dispozicí a nenavazuje tak opakování místa a dne.

PÍSAŘ E

Písař E byl identifikován jako Jan Jakub Hedánek, kožlanský syndik, který je zmiňován ve dvou zápisech renovací úředních osob, jež jsou psány německy a pocházejí z let 1775 a 1781. Jeho jméno je poté známo ještě z gruntovní knihy, kam se sám podepsal.

Jeho rukopisem je psáno 24 zápisů v rozmezí let 1771 až 1781. Většina zápisů se týká majetkových převodů (18), čtyři se týkají soudních sporů a pouhé dvě půjček.

Jeho písmem je novogotická kurzíva, která má zpočátku větší sklon doprava. Posléze, možná zběžnějším stylem psaní, se modul jeho písma mění. Již nepůsobí takovým úzkým dojmem a proporčnost mezi výškou a šířkou se vyrovnává.

Zápisy provedené tímto písařem jsou vcelku úhledné, ale to se v průběhu doby mění a jsou poněkud nedbalé s vyšší mírou škrťů a nadepsání. Nad „y“ dělá nepravidelně dvojtečku. Majuskulní „K“ píše jedním tahem, přičemž počíná vpravo před písmenem obloukem, kterým se vrací k základní lince, od níž jde opět nahoru a obloukem protíná vzniklý šikmý dřík. Minuskulní „k“ často píše taktéž s náprahem zprava doleva a k základnímu dříku se vrací ze spodu.

Jeho zápisy často počínají nadpisem „*Pro memoria*“, případně jednou „*Copia pro memoria*“. Zbylé zápisy jsou uvedeny datací.

Písař F

Anton Josef Růžek je jméno písaře, který zapsal do manuálu devět zápisů během let 1781 až 1787. Jeho jméno bylo možné doplnit díky tomu, že se podepsal pod jednu dochovanou tržní smlouvou z 2. ledna 1783.

Do této městské knihy zapsal celkem deset zápisů, přičemž osm z nich se týká prodeje nemovitostí, jedna porovnání se o dluh a posledním je zápis došlé kurendy, která obdarovávala místního kantora.

Jeho písmem je novogotická kurzíva. Litera „a“ je ovlivněna kurentním podobou tohoto písma. Má povětšinou uzavřené bříško a má zdvojení dříků, které jsou u vrchní linky spojeny krátkým prohnutým břevnem. Minuskulní „p“ má dřík ve spodním prostoru prohnutý zakončený girlandou nebo funkční smyčkou. Majuskulní „T“ má esovitě prohnutý dřík, který je u základní linky zakončen prohnutým napojovacím tahem. Břevno je umístěno nad dříkem a jeho tah je veden zleva doprava, přičemž se volně přechází v oblouk zakončení těsně před dříkem. Dřík „d“ je zakončen nefunkční smyčkou směrem vzhůru a bývá téměř pravidelně mírně nad bříškem přeškrtnuto.

Písmo je úzké se sklonem doprava. Počáteční litery „P“, „h“, „T“, „W“ začínají povětšinou svůj tah konvexním obloukem začínajícím na vrchní lince vpravo před písmenem, případně v prostoru litery.

Písař G

Tento rukopis se nalézá v zápisech od dubna 1787 do ledna roku 1795. Jméno tohoto písaře je známo díky tomu, že se pod jeden ze svých zápisů obsažených v tomto manuálu podepsal jako „*Mathias Dongres / syndik*“. Jedná se o zápis z 26. prosince 1791.¹⁸⁵ Do manuálu jím bylo zapsáno čtrnáct zápisů. Dvanáct z nich bylo zařazeno do skupiny nesoucí název „změny v držbě“, zbylé dva se týkaly půjčení peněz.

Zápisy píše tento písař do bloku a jeho písmo a řádky jsou ve velkých rozestupech. Zápisy vždy začínají datací zápisu, pouze u dvou zápisů ji předchází nadpis ve tvaru jména toho, koho se daný zápis týká. Letopočet je někdy podtržený vodorovnou čárkou.

Písař pro psaní používá novogotickou kurzívu se sklonem doprava. Modul písma je poměrně vyvážený, jednotlivá písmena jsou větší a širší než u předchozích písařů. Dongresova úprava textu je nedbalejší, nacházejí se v něm nadepsaná slova, která byla dříve opomenuta. Má velké horní oblouky a nasazení u písmen „h“ a „k“. Používá písmeno „h“ před slovem níže. Nad literou „s“ píše často oblouček, který začíná nad tímto písmenem a vede vzhůru.

Když píše tento písař číselné hodnoty, častěji používá jejich psaný popis, nikoliv číslice, popřípadě číslice doplní ještě jejich psanou verzí (kromě jednoho případu). Pokud nezačíná rokem, pak používá slovní spojení „*níže psaného dne a roku*“, po čemž následuje druhý odstavec. Odstavce nejsou odraženy.

Písař H

K této písařské ruce bylo přiřazeno jméno Jan Matěj Čermák. Právě tento písař zapsal úplně poslední krátký zápis v tomto manuálu. Stalo se tak v roce 1813, tudíž celých osm let po předchozím zápisu.

Jelikož zapsal jediný a velmi krátký zápis, je velmi těžké přesně stanovit charakteristiku písma. K jeho rukopisu tak může být řečeno je to, že má velký modul se sklonem doprava.

---

¹⁸⁵ SOkA Plzeň- sever, AM Kožlany, Manuál 1719 – 1795, fol 105^r.

3.3.2. Úprava zápisů

Jak již bylo výše řečeno, úprava zápisů nacházejících se v této knize je mnohem pečlivější než v předchozím memoriálu. Zvláště písař D má velmi úhledný rukopis i úpravu svých zápisů. Jinak tomu není ani u ostatních písařů, i když některé zápisy jsou nedbalé a případně se v nich vyskytují škrty, přepisy či vsuvky. Není to však ve velké míře. Zápisy jsou psány do bloku.

3.3.3. Zkratky

Jako snad téměř ve všech městských knihách i zde se vyskytují zkratky, které spíše než ušetřit míst, sloužily ke zkracování často psaných slov. Od počátku novověku se, vzhledem ke středověku, kdy byl výskyt zkratek velmi častý, množství používaných zkratek zmenšuje.¹⁸⁶ To lze potvrdit i touto zkoumanou městskou knihou, jejíž předchůdkyně, z počátku novověku, obsahovala větší počet zkratek. Avšak i tak se zde nacházejí téměř všechny formy zkratek používaných již od středověku. Tyto zkratky lze rozčlenit do tří skupin – suspenze, kontrakce a zkracování pomocí konvenčních značek.¹⁸⁷

Nejčastěji vyskytnuvší se zkratkou v manuálu je zkracování pomocí suspenze. Do této skupiny patří i tzv. sigly, kdy ze zkracovaného slova zůstane pouze jeho počáteční písmeno. Pomocí sigly kožlanští písaři zkracovali zejména slovo pán (např. „P.“). Samotná suspenze je kožlanskými městskými písaři nejčastěji využívaná především pro zkracování běžně se opakujících slov, což jsou zejména slova purkmistrovský, názvy jednotlivých měsíců, slovo „*městys*“, případně „*městečko*“. Velmi často jsou takto zkracovány i měrné jednotky (např. „*str.*“, „*wei.*“ a podobně).

Méně častá forma zkracování nacházející se v kožlanském manuálu je kontrakce, při níž je vypuštěna střední část slova. Takto vzniklé zkratky ustupují během novověku do pozadí mnohem rychleji než zkracování pomocí suspenze, které ve své podstatě zůstává dodnes.¹⁸⁸ V manuálu je takto zkracováno zejména slova „*svaty*“

---

¹⁸⁶ J. KAŠPAR, *Úvod*, s. 153.

¹⁸⁷ TAMTÉŽ.

¹⁸⁸ TAMTÉŽ.

v různých tvarech, přičemž zůstává pouze litera „s“, ke které je nadepsána koncovka (např. „St^{ému}“), případně také slovo Anno („A^o“). Nadepsání koncovky se také několikrát vyskytuje u řadové číslovky, zejména označující den v měsíci (např. „28^{ho}“), ale i probíhajícího roku.

Konvenční zkratky se v této knize používají jak pro jednu hlásku (pro literu „m“ zejména ve slově summa), ale i pro celá slova. Takto se zde zkracuje slovo kopa (dvě dlouhá „ss“) a krejčary („x“).

Specifických zkratek se používalo na krácení latinských názvů měsíců. Tyto zkratky vycházejí z arabských číslic a z koncovky „-bris“. Pouze pro zkrácení slova „prosinec“ bylo použito římské číslice „X“.

Zkratky jsou označeny různým způsobem. Nejčastěji však pomocí svislého dříku, jenž vychází z posledního písmene zkracovaného slova. Někdy je tento dřík opatřen v horní části smyčkou. Toto je nejčastější způsob, ale mimo něj se v manuálu vyskytují dvojtečky, případně tečky, které také upozorňují na zkrácení daného slova. V několika málo případech je zkratka doprovázena vodorovnou čárkou.

3.3.4. Diakritická a interpunkční znaménka

Jako diakritická znaménka je nejčastěji využívaná čárka, tečka, vodorovná dvojtečka, případně oblouček nebo stříška. Často se nacházejí nad arabskou číslicí „1“, doprovázejí také litery „i“, „y“ nebo „u“. Mimoto jsou umístěny také nad hláskami, případně skupinami hlásek, kde zastupují dnešní háček. Jedná se zejména o „z“ a „cz“, které se má číst jako dnešní „č“. Ovšem není to sto procentním pravidlem.

Interpunkční znaménka používaná podle dnešních pravidel se v novověké písemnosti nevyskytují, ale i přesto je některý písař použil pro ukončení, případně rozdělení delších větných celků nebo k oddělení výčtu více slov, ale není to pravidlem. Nejčastěji se za tímto účelem používaly dvojtečky (zejména písař A), dále také tečky, čárky, případně středník. Dvojitých šikmých čárek se využívalo pro rozdělení slov na konci řádků, což se využívalo i u rozdělení zápisů na více stránek, případně šlo pouze o jednu šikmou čárku doplněnou z obou stran tečkami.

3.3.5. Číslice

V manuálu se setkáváme pouze s arabskými číslicemi. Ty jsou zde používány nejen pro označení roku a dne, popřípadě hodnoty, ale také jsou využity při tvorbě zkratk názvů měsíců (např. „7bris“). Jediný výskyt římské číslice je taktéž při tvorbě zkratky pro název měsíce prosinec, která je složena z římské číslice deset, tudíž z litery „X“ a koncovky „-bris“.

3.3.6. Psací látky a potřeby

Pro tento písemný dokument bylo použito více druhů docela kvalitních papírů, přičemž některé obsahují vodoznaky. Filigrány mají dvojí podobu (viz výše). Proto se lze tvrdit, že papír pochází nejméně ze dvou různých papíren, avšak nebylo možné určit z jakých. V 18. století bylo v Čechách na 114 papíren a v předchozím století 60.¹⁸⁹

Do poloviny 19. století se psalo s pery zhotovenými z ptačích brků, nejběžněji z husích brků. Ty se poté ještě seřezávaly.¹⁹⁰ Proto mohlo mít i samotné pero vliv na vzhled rukopisu a zápisu.

Používaný inkoust byl ještě v novověku vyráběn samotnými písaři, protože se lišila i jeho kvalita. To se poté odrazilo i na dochování zápisů, kvalitní duběnkový inkoust, nebledl tolik jako inkoust méně kvalitní.¹⁹¹ Ve druhé polovině 18. století je v účetních zápisech dochováno, že byl inkoust pro zdejší kalendář kupován.¹⁹² V této knize jsou některé zápisy vybledlejší než ostatní, ale ani jedna ze stránek není poničena inkoustem.

---

¹⁸⁹ TAMTÉŽ, s. 25.

¹⁹⁰ TAMTÉŽ, s. 30.

¹⁹¹ TAMTÉŽ, s. 31.

¹⁹² SOkA Plzeň-sever, AM Kozlany, Vyúčtování peněz za 1. pololetí 1780, fol. 3^v.

3.4. ZÁPISY

Tato městská kniha obsahuje 171 zápis, jež pocházejí z rozmezí let 1719 až 1795, respektive 1813, do kteréhožto roku je datován poměrně krátký a hůře čitelný zápis týkající se prodeje.¹⁹³ Do celkového počtu zápisů je zahrnut i jeden vložený list nacházející se mezi foliemi 11 a 12,¹⁹⁴ který je datován pouze dnem na 3. února, rok není uveden, ale podle rukopisu lze soudit, že se jedná o zápis z prvních třiceti let 18. století. Jako jeden zápis byly počítány i opisy obligací, pod nimiž následuje zápis odehrávající se před magistrátem. Taktéž následné krátké poznámky z pozdějších let byly zařazeny k zápisu, kterého se týkaly.

Rozsah většiny zápisů je okolo jedné stránky manuálu. Mimo to se zde nachází i několik kratších a stručnějších zápisů, ale jsou zde naopak zapsány i poměrně dlouhé zápisy. Nejdelší rozsah, deset stránek, má opis svatební smlouvy z roku 1725.¹⁹⁵

Zápisy jsou do roku 1795 psány téměř každý rok, výjimku představuje pouze třináct let, během nichž nebyl do této knihy zapsán žádný zápis.¹⁹⁶ Frekvence četnosti zápisů během jednoho roku není nikterak velká, průměrně se jedná o 2,5 zápisu za rok. Nejvíce zápisů bylo do této knihy zapsáno v roce 1757 a 1772. Jednalo se o deset zápisů během těchto let, navíc v předcházejících letech, tedy v roce 1756 a 1771, bylo u obou shodně zapsáno sedm zápisů. Výjimku tvoří také rok 1781, kdy bylo zapsáno šest zápisů, a léta 1760 a 1764, kdy bylo do manuálu vepsáno shodně po pěti zápisech. Jinak nikdy počet zápisů nepřesáhl čtyři za rok (viz graf č. 1).

Podle datace textu byly zápisy do manuálu pořizovány během celého týdne, přičemž nejvíce zápisů bylo do knihy zapsáno v pondělí (33 zápisů) a naopak nejméně v neděli (14 zápisů). U osmi zápisů nejde přesně stanovit den jejich umístění do knihy (viz graf č. 2).

---

¹⁹³ SOkA Plzeň- sever, AM Kožlany, Manuál 1719 – 1795, fol. 109v.

¹⁹⁴ Tento list není zahrnut do foliace knihy.

¹⁹⁵ SOkA Plzeň- sever, AM Kožlany, Manuál 1719 – 1795, fol. 17r-21v.

¹⁹⁶ Jde o tyto léta: 1749, 1753, 1754, 1765, 1768, 1770, 1775, 1778, 1780, 1782, 1790, 1792, 1793. Též mezi zápisem z roku 1795 a 1813 nebylo zapsáno do knihy nic.

3.4.1. Struktura zápisů

Některé zápisy začínají nadpisem, který nejčastěji zní „*Pro memoria*“, ale vyskytuje se zde i několik jiných. Většina zápisů však začíná průběžnou datací, po níž většinou následuje určení místa, kde se dané jednání uskutečnilo: „*na rathause při plnosti rady*“,¹⁹⁷ „*při ouřadu purgmistrovským*“,¹⁹⁸ „*při plnosti magistrátu v místě radním*“,¹⁹⁹ „*při shromáždění celého ouřadu purgmistrského v plné ses[s]y v místě radním*“²⁰⁰ a podobně. Poté přichází vlastní dispoziční jádro zápisu.

Zápisy jsou většinou ukončeny uvedením místa pořízení, tj. v místě radním, případně v Kožlanech. Dále následuje jméno úřadujícího purkmistra, popřípadě jména jiných městských pracovníků (primase, radních, obecního staršího), nebo jen slova, že se to stalo v jejich přítomnosti. Na úplný závěr je zapsán odkaz na datum. Například: „... *jenž se stalo v Kozlanech v místě radním při shromáždění celého ouřadu purgmistrského a za ouřadu pana Vojtěcha Smrže léta a dne ut supra*“. Zápisy nezačínající datací ji mají až na samém konci: „*jenž se stalo za ouřadu purgmistrského a regírujícího primasa Adama Skalického dne 1 aprilis 1751*“²⁰¹ V několika případech nejsou zápisy zakončeny nijak. Končí vlastní dispozicí.²⁰²

Pod některými zápisy jsou také podpisy zúčastněných osob, několikrát se pod své zápisy podepsal i písař. Ale jedná se pouze o prvního písaře tohoto manuálu a posledního písaře, nepočítá-li se zápis z roku 1813. Jiný písař se do této knihy nepodepsal.

Pod některými zápisy se nacházejí i podpisy jiných osob, kterých se daný zápis dotýkal, nebo jej samy vyřizovaly. Některé podpisy jsou viditelně opsané z prepisovaných listin, jako například u obligací a svatebních smluv. U jiných je patrná autenticita, zejména díky jinému charakteru písma, jelikož formulí „*manu propria*“

---

¹⁹⁷ Např. SOkA Plzeň- sever, AM Kožlany, Manuál 1719 – 1795, fol. 5^v.

¹⁹⁸ Např. TAMTÉŽ, fol. 10^f.

¹⁹⁹ Např. TAMTÉŽ, fol. 45^v.

²⁰⁰ Např.: TAMTÉŽ, fol. 46^r.

²⁰¹ TAMTÉŽ, fol. 54^v.

²⁰² Např.: TAMTÉŽ, fol. 61^v.

obsahuje jen nepatrné množství z nich. V několika případech jsou u opsaného podpisu tři křížky potvrzující jeho platnost, například při prodeji kousku lady.²⁰³ Celkem 72 zápisů (tj. 42,1%) obsahuje na svém konci vlastnoruční podpis či jeho opis.

U skupiny soudních zápisů je dochováno dvanáct podpisů, které patří v jednom případě úřadujícímu purkmistrovi a primasovi,²⁰⁴ dvakrát pouze primas²⁰⁵ a jednou jen purkmistrovi.²⁰⁶ Ve zbylých případech patří provinilci²⁰⁷ či oběma zúčastněným stranám.²⁰⁸ Nejvíce se dochovalo podpisů pod zápisy týkajícími se změn v držbě pozemků (celkem 50 podpisů). Zde jsou podepsáni buď úřadující purkmistr společně s primasem, popřípadě jen jeden z nich. Mimo nich se zde někdy objevují podpisy i prodávajícího, případně prodávajícího společně s kupujícím. V jednom případě je připojen i podpis radního. Pět podpisů je připojeno pod zápisy obsahujících zápisy o dlužích a v jednom případě je podpis pod došlou kurendou (viz graf č. 3).

Pro ilustraci vývoje podpisů v průběhu let a podle konkrétních písařů byla vytvořena tabulka č. 1, která mimo to obsahuje také věcnou skupinu zápisů.

Třináct zápisů je mřežováno, přičemž šest těchto zápisů se týká prodeje či koupě, zbylé vypovídají o dlužích (tři jsou zařazeny v soudní agendě, jelikož se jedná o porovnání mezi dlužníkem a věřitelem a čtyři zápisy se týkají samotné půjčky (viz graf č. 4).

3.4.2. Chronologie zápisů

Zápisy jsou vesměs řazeny chronologicky, avšak tato časová linie není vždy pevně dodržována. Hned na počátku se nachází zápis, který je datován o několik dní po zápisu následujícím. Dalším porušením v chronologickém pořádku je zápis svatební

---

²⁰³ TAMTÉŽ, fol. 190^r.

²⁰⁴ TAMTÉŽ, fol. 69^r.

²⁰⁵ TAMTÉŽ, fol. 91^v, 83^v.

²⁰⁶ TAMTÉŽ, fol. 86^r.

²⁰⁷ TAMTÉŽ, fol. 40^v, 45^v.

²⁰⁸ TAMTÉŽ, fol. 39^r, 47^v, 50^v, 51^r, 53^r.

smlouvy z roku 1732,²⁰⁹ který je zařazen až za zápis z roku 1736. V tomto případě může jít i o pozdější zápis do této knihy učiněný při nějaké příležitosti, která se vázala k tomuto sňatku. Také jediný zápis z roku 1745²¹⁰ je umístěn mimo časovou linii a to mezi dva zápisy z roku 1744. V chronologickém sledu nezačíná ani rok 1757, jelikož zápisu z března předcházejí dva zápisy z dubna. Dalším porušením chronologického pořádku je zápis z roku 1743,²¹¹ který je vložen před poslední z roku 1763.

Ani v šedesátých, sedmdesátých a osmdesátých letech nejsou zápisy zcela chronologicky uspořádané, ale vesměs se jedná o drobné nuance a nelze tak říci, že by se písaři vraceli k prázdným vynechaným místům, aby do nich následně připsali zápis z pozdějších let. Pro přehlednost v chronologii zápisů je vytvořena tabulka (viz tabulka č. 2).

3.4.3. Forma datace

V této městské knize se vyskytují zápisy, které jsou datovány průběžně, tj. jsou datovány na konkrétní den v roce. Pouze několik zápisů je datováno neúplně. To znamená, že v jejich dataci je uveden pouze rok,²¹² případně pouze den a měsíc,²¹³ popřípadě jen rok zapsání zápisu společně s měsícem.²¹⁴

Nejde s jistotou říci, zda jde o dataci sepsání daného zápisu, případně projednání dané záležitosti, ale nejpravděpodobněji lze usuzovat, že je datum totožné. Avšak toto zřejmě neplatí u opisovaných písemností, zejména u opisů obligací a svatební smlouvy.

Menší množství zápisů je datováno až na samém konci. V tomto případě jsou tyto zápisy uvedeny slovy „*Léta a dne níže psaného*“, případně „*Níže psaného dne a roku*.“ Tento způsob preferoval písař C a písař F. Některé zápisy, které byly zapsány téhož dne jako zápis předcházející, jsou uvedeny pomocí slovních spojení „*Eodem Anno*

---

²⁰⁹ TAMTÉŽ, fol. 37^r-38^r.

²¹⁰ TAMTÉŽ, fol. 49^r.

²¹¹ TAMTÉŽ, fol. 70.

²¹² Např.: TAMTÉŽ, fol. 72^v.

²¹³ Zde jde pouze o volně vložený list, který není foliován.

²¹⁴ Např.: SOkA Plzeň- sever, AM Kozlany, Manuál 1719 – 1795, fol. 79^r.

et die," „*Eodem die et anno*," „*Eodem*," „*Eodem dito*," „*Eodem dito et anno*," případně „*Item toho roku a dne*," nebo jen zkráceně „*Item dne*."

Jak již bylo řečeno, většina zápisů začíná jejich datací, popřípadě datace začíná neprodleně pod nadpisem. Samotná datace je uvedena těmito slovy „*Léta Páně*," „*Anno*," popřípadě pouze slovem „*Léta*." V několika málo případech, či pouze v jednom je datace uvozena těmito slovy „*Toho*," „*Dne*," „*Roku*."

Roky jsou zapisovány v nezkrácené formě, kromě jednoho zápisu z roku 1771, u kterého chybí počáteční jednička označující tisíciletí.²¹⁵

Dny jsou uváděny bez výjimek pomocí arabských číslic, stejně je tomu i u let. U měsíců jsou nejčastěji využívány jejich latinské názvy a z nich vycházející zkratky. Pouze v pěti případech je psán název měsíce česky – dvakrát únor²¹⁶ a třikrát červenec.²¹⁷ Všechny se objevují až v polovině 80. let 18. století a jsou od stejného písaře F (Anton Josef Růžek).

Většina zápisů začínajících datací je poté ještě na samém konci zakončena slovy „*Anno die ut supra*," případně zkrácenou verzí tohoto spojení. Jiné zápisy jsou naopak ukončena českou verzí „*léta a dne svrchu psaného*," případně spojením obou dvou („*léta a dne ut supra*") a podobně.

3.4.4. Obsah zápisů

Zápisy běžně se nacházející v městských manuálech se týkají zasedání rady, kde se projednávaly záležitosti udělování měšťanství, schvalování prodeje a koupě nemovitostí, cechovní záležitosti, soudní agenda a podobně.²¹⁸ Kožlanský manuál neměl takové rozpětí zápisů. Ty zde byly rozčleněny pouze do šesti skupin – 1) změna v držbě pozemků, 2) soudní agenda, 3) půjčky, 4) svatební smlouvy a 5) ostatní zápisy.

Nejobjemnější skupinou v tomto manuálu zápisy pojednávající o změně v držbě pozemků. Jedná se celkem o 80 zápisů. Dalších 47 zápisů se týká soudní agendy, do níž

---

²¹⁵ TAMTÉŽ, fol. 79^v.

²¹⁶ Např. TAMTÉŽ, fol. 100^v, 101^r.

²¹⁷ Např. TAMTÉŽ, fol. 101^v, 102^v, 103^r,

²¹⁸ J. ČÁP, *Nejstarší náhodský radní manuál*, s. 53-54.

byly zařazeny zápisy civilněprávního (dluhy, spory o majetek) i trestněprávního (urážky na cti) charakteru. Celkem 35 zápisů se věnuje půjčování peněz. Dvakrát se v manuálu vyskytují opisy obligací a satebních smluv. Zbýlých pět zápisů bylo zařazeno do kategorie ostatní zápisy. Pro lepší přehlednost byl vytvořen graf, který ukazuje četnost jednotlivých typů zápisů během používání této městské knihy (viz graf č. 5). Další graf zobrazuje velikost jednotlivých skupin v závislosti na určitém písaři (viz graf č. 6).

Přechody mezi jednotlivými skupinami jsou však možné. Například zápisy o dlužích jsou uvedeny v soudní agendě, jelikož se jedná o porovnání mezi dlužníkem a věřitelem, ale i tak mohly být zařazeny i do jiné kategorie.

1) ZMĚNY V DRŽBĚ POZEMKŮ

Jedná se o nejrozsáhlejší skupinu, která tvoří téměř 47% všech zápisů obsažených v této městské knize. Konkrétně jde o 80 zápisů. Tento typ zápisů byl do knihy psán téměř po celou dobu její existence. Šest zápisů je mřežovaných.

V této skupině jsou obsaženy především prodeje, případně koupě pozemků lidmi žijícími v Kožlanech. Kromě nich do této skupiny byl zahrnut zápis týkající se uzavření smlouvy mezi kožlanskou obcí a kožlanským měštěním Matějem Šiblem starším o pronájem pole, za kteréžto pole má odvádět činži jeden zlatý a 30 krejcarů.²¹⁹ Dále sem patří několik propuštění polí, a to z „*otcovský lásky*“,²²⁰ nebo propuštění pole na určitou dobu do vyplacení dohodnuté sumy,²²¹ případně jiná propuštění polí.²²²

Jak již bylo zmíněno, nejčastěji ke změně v držbě pozemků docházelo koupí/prodejem. Zdejší sousedé a obyvatelé si kupovali pole nebo louky zejména od sebe navzájem²²³ nebo si kupovali části, které náležely do obecního majetku.²²⁴ Velice častá byla směna jednotlivých pozemků mezi sousedy. Tento handl býval poté ještě doprovázen doplacením té strany, jejíž pozemek nedosahoval příslušné ceny,

---

²¹⁹ SOkA Plzeň- sever, AM Kožlany, Manuál 1719 – 1795, fol. 103.

²²⁰ TAMTÉŽ, fol. 5^v-6^r.

²²¹ TAMTÉŽ, fol. 60^r.

²²² Např.: TAMTÉŽ, fol. 76^r.

²²³ Např.: TAMTÉŽ, fol. 107^r.

²²⁴ TAMTÉŽ, fol. 93^r.

například: „Dává handlovně Joseph Schwartz Ondřej[ovi] Šubertovi svůj kousek vorního pole ... a k tomu [j]ménem přídavku handlujícímu Ondřej[ovi] Šubertovi dává devěd zlatých, naproti čemuš [!] dává Andres Šubert[ovI] Josephovi Schwartzovi svůj kus vorního pole...“²²⁵

Příčiny prodeje nebo směny pozemků nebyly vždy specifikovány, ale v některých případech se objevují zmínky o důvodu prodeje. Důvodem tak bylo kupříkladu nevhodné umístění pozemku: „Poněva[dž] Frantzovi Škuderovi se ten kousek pole nešikoval skrze příjezd s mrvou,“²²⁶ nebo za prodejem mohla stát špatná finanční situace prodejce: „Peterka skrze přítomnou nouzi a drahotu opáčenou stráňku odprodati přinucen jest.“²²⁷ Důvody prodeje mohly vzejít i od kupujících, kteří daný pozemek potřebovali pro svoje vlastní účely. Například si chtěli na daném kousku něco postavit, jako v tomto zápise: „Postupuje Vojtěch Kraus dobrovolně a bez škody jeho gruntu Matějovi Skalickému pro přistavení sobě Marštaly,“²²⁸ nebo „...odprodávajíc od svého gruntu kus místa Tomášovi Vodvářkovi spolu sousedu pod 6 loket šíři a 15 loket délky pro vystavení stodůlky“.²²⁹ Nemuselo se vždy jednat o velké stavby, pozemek byl potřebný například i pro postavení hrnčírské pece („...odstoupila společná obec Jakubovi Šubertovi kousek obecního gruntu 2 sáhy délky a 1 sáh šířky vedle průhonu za jeden zlatej rejnský, kterej kousek on k hrnčírské peci zapotřebí má“)²³⁰ nebo pro vystavení hradby: „odstoupila společná obec, Lorencovi Tichýmu kousek obecního gruntu pro potřebnou hradbu.“²³¹ Další příčinnou mohl být prodej pozemku obci za účelem splacení dluhu. Ovšem takováto změna v držbě pozemku byla spojena s podmínkou, že kdyby byl dlužník schopen svůj dluh zaplatit, měl mu být prodaný pozemek navrácen.

---

²²⁵ Např.: TAMTÉŽ, fol. 106^r.

²²⁶ TAMTÉŽ, fol. 89^r.

²²⁷ TAMTÉŽ, fol. 85^r.

²²⁸ TAMTÉŽ, fol. 12^v.

²²⁹ TAMTÉŽ, fol. 54^r.

²³⁰ TAMTÉŽ, fol. 86^v.

²³¹ TAMTÉŽ, fol. 87^r.

2) SOUDNÍ AGENDA

Tato agenda byla v předchozí městské knize dominantní,²³² ale v nově vedeném manuálu se její rozsah zúžil. Celkem ji tvoří pouhých 46 zápisů, což je 27% všech zápisů obsažených v této městské knize.

Soudní agenda projednávaná před kožlanským purkmistrovským úřadem se týkala oblasti trestněprávní i civilněprávní. O typologické rozdělení jednotlivých sporů se ve své práci pokusila Tereza Siglová.²³³ V této práci tak bylo vycházeno především z tohoto rozdělení.

Mezi trestněprávní spory jsou zařazeny spory o čest jako všelijaká hanění a urážky cti nebo různé pomluvy. Do civilněprávních sporů spadají zejména spory ohledně dluhů. Pro ilustraci byl vytvořen graf č. 7.

Trestněprávní spory

V době vedení tohoto manuálu se všechny trestněprávní spory týkaly sporů o čest, což není překvapivé. I v jiných městečkách převládal tento druh trestněprávních sporů.²³⁴ Čest byla pro člověka raného novověku velmi důležitá a přítomná v každodenním životě,²³⁵ proto není divu, že na její ochraně lpěli i kožlanští sousedé. Také oni, jako i jiní měšťané v této době, nepřecházeli všelijaká hanění a nařčení, ale obesílali viníky před purkmistrovský soud, který zúčastněné osoby mezi sebou porovnal.

I. Spory o čest

V manuálu se vyskytuje celkem 26 zápisů týkajících se rozličných zhanění, urážek cti, nařčení, pomluvy a podobně. Tyto spory se odehrávaly mezi všemi osobami žijícími v Kožlanech a nebyly specifikem jen jednoho pohlaví, naopak se odehrávaly jak mezi ženami, tak mezi muži, ale i mezi oběma pohlavími navzájem. Do této podkategorie byly zařazeny i urážky členů samosprávy, jelikož se nejednalo o výpadky proti jejich městské funkci.

---

²³² K. FANTOVÁ, *Pamětní kniha*.

²³³ T. SIGLOVÁ, *Soudové*.

²³⁴ TAMTÉŽ; T. HUNČOVSKÝ, *Spory*.

²³⁵ R. van DÜLMEN, *Kultura*, s. 189.

Hanění a urážky na cti

Nejčastěji vznikly spory mezi osobami žijícími v městečku, z příčiny nadměrného pití. Urážky se tak povětšinou udály v podnapilosti,²³⁶ ale to nebyl jediný důvod vzniku takovéto rozepře, byl jím také nadměrný hněv²³⁷ nebo též jejich původ pocházel „z ženského jazyka“.²³⁸ Příčinou mohly být také spory ohledně staveb, například nepatřičné přistavění chalupy.²³⁹ Mimoto důvody sporů nemusely být specifikovány.

Většina těchto sporů byla porovnána purkmistrovským úřadem bez peněžité pokuty a vyřešena pouze rukou dáním a odprošením. Stanovena byla až následná pokuta při obnově daného sporu. Pokuta byla stanovena i v tomto období v kopách²⁴⁰ a pohybovala se v rozmezí 3 až 20 kop míšeňských, přičemž nejčastější výškou následné pokuty bylo 5 a 10 kop míšeňských. Tyto peníze se poté měly skládat ke kostelu svatého Vavřince v Kožlanech.

Pouze ve dvou případech byl provinilec pokutován. V jednom případě purkmistrovského úřadu zaplatil pokutu ve výši 35 krejcarů,²⁴¹ jiný přestupník zaplatil o jeden krejcar navíc, tudíž 36 krejcarů.²⁴²

---

²³⁶ Např. SOkA Plzeň- sever, AM Kožlany, Manuál 1719 – 1795, fol. 40^v, 7^v-8^r.

²³⁷ Např. TAMTÉŽ, fol. 11^r.

²³⁸ Např. TAMTÉŽ, fol. 7^r.

²³⁹ TAMTÉŽ, fol. 10^r.

²⁴⁰ Kopa (případně kopa grošů) později znamenala více početní jednotku, jež znamenala 60 skutečně ražených peněz. Zdeněk PETRÁŇ – Pavel RADOMĚRSKÝ, *Ilustrovaná encyklopedie české, moravské a slezské numismatiky*, Praha 2006, s. 114. Pravděpodobně stanovení pokut v kopách míšeňských je zapříčiněno automatickým přepisem z dřívějších dokumentů, jelikož skutečně zaplacené pokuty jsou uváděny již v krejcarech, které se v této době používaly.

²⁴¹ SOkA Plzeň- sever, AM Kožlany, Manuál 1719 – 1795, fol. 12^r.

²⁴² TAMTÉŽ, fol. 10^r.

Nařčení a pomluvy

Do sporů o čest patří také pomluvy a křivá nařčení, vyřčené na kohokoliv žijícího v tomto městečku. Jelikož se jedná pouze o šest takovýchto přestupků, budou níže jmenovitě vypsány.

První zápis z této podkategorie obsahuje zprávu o neoprávněném nočním vstupu do zdejšího pivovaru, kterého se měl dopustit Tomáš Skalický.²⁴³ Ve druhém zápisu Vavřinec Hozlbauer nařkl Jana Sinkula, že mu měl mlátit žito.²⁴⁴ Třetí nařčení se taktéž týká obilí. V tomto případě jej měl ukrást Václav Skalický ve mlýně.²⁴⁵ Ve čtvrtém případě měl Jan Střela přepsat kšaft.²⁴⁶ Pátý zápis sem začleněný se týká nařčení Matěje Škudery, že zabil slepici, přičemž on tvrdil, že ji už našel zardoušenou od jestřába.²⁴⁷

Avšak ani jedno z těchto nařčení či pomluv se nemohlo nijak prokázat, a proto byly všechny takto vzniklé spory uvedeny ve smír, popřípadě byla nařknutá strana opět zachovaná na své „poctivosti“. Rovněž byla ustanovena suma, kterou měl zaplatit přestupník, kdyby se toto mělo opět opakovat. Tato pokuta se pohybovala v rozmezí 3 až 15 kop a měla připadnout k záduší kostela svatého Vavřince.

Tak tomu nebylo u posledního očernění, které se týká Lorenze Tichého. Zde bylo dokázáno, že nešlo o pouhou pomluvu, nýbrž že se to, sice z nevědomosti, skutečně stalo, pročež byl také „opatřen na cti.“²⁴⁸

II. Urážka autorit

Do této podkategorie byl zahrnut pouze jeden zápis týkající se přímo urážky celého kožlanského magistrátu. Jde o zápis, jenž byl do kožlanského manuálu zapsán 29. [?] července 1781²⁴⁹ a začíná nadpisem „*Pro memoria*“. Byl pořízen na příkaz chřícínského direktora Antonína Herra pro budoucí památku spáchaného činu. Podle

---

²⁴³ TAMTÉŽ, fol. 27^r, 27^v.

²⁴⁴ TAMTÉŽ, fol. 32^r, 32^v.

²⁴⁵ TAMTÉŽ, fol. 48^v.

²⁴⁶ TAMTÉŽ, fol. 55^v.

²⁴⁷ TAMTÉŽ, fol. 21^v-22^v.

²⁴⁸ TAMTÉŽ, fol. 91^v.

²⁴⁹ TAMTÉŽ, fol. 96^v-98^r.

zapsaného textu se měl Josef Rabštejnek provinít tím, že podnapilý „hanil a tupil“²⁵⁰ celý kožlanský magistrát a tvrdil, že „jsou hodni, aby je sousedé z radní sednice z voken dolů vyházely, tak jako někdy před lety prašké [!] pány městeny, jejich radní pány z rathousu jsou z voken vyházely.“²⁵¹ Tento jeho hněv na magistrát pramenil z domněnky, že úřední osoby chtějí obci ukrást její privilegia. Pro svou závažnost a urážku všech radních osob byla celá záležitost poslána na Chříč,²⁵² aby ji zdejší direktor porovnal. Po jeho prozkoumání přímo v Kožlanech udělil pan direktor provinilci trest, že musel dva dny vozit dvě fůry písku na stavbu věže a také byl povinen všechny dotčené rukou dáním odprosit a říci jim: „*Já je vše[c]hny vespolek a jednoho každého obzvláště pro Pána Boha prosím, by mě to mé provinění odpustily, já se dávám vinen, že jsem proti nim neprávne a potupně mluvil, protože [j]sem neprávne a potupně mluvil [!] a lhal, proto slibuju, že se to nikdy více státi nemá a kdybych se něčeho takového víceji dopustiti měl, ke vsí vječi [!], příšnější a těžší pokutě a trestu se sám dobrovolně podrobuju.*“²⁵³

Civilněprávní spory

Všechny civilněprávní spory obsažené v tomto manuálu se týkaly majetkových pří. Celkem je zde zaznamenáno 19 zápisů obsahující porovnání ohledně dluhu, přesunu mezníků a podobně.

Dluhy

Celkem devět zápisů zařazených do této kategorie obsahuje porovnání před purkmistrovským úřadem o vzniklý dluh, který měla jakákoliv osoba žijící v Kožlanech. Tři z těchto zápisů jsou mřežované.

Podstatou těchto zápisů je to, že dlužná osoba nebyla schopná zaplatit svému věřiteli, pročež mu poskytovala část svého pole, aby jej mohl využívat. Pro ilustraci těchto typů zápisů je zde uveden zápis ohledně zůstávajícího dluhu Václava Vožecha u někdejšího primátora Bernarda Massonyho: „*Poněvadž on Vožech p[anu] Massony až do dnešního dne hotových peněz sedmnácte zlatých rein[ských] 48 kr[ejcarů] dlužen*

---

²⁵⁰ TAMTÉŽ, fol. 96^v.

²⁵¹ TAMTÉŽ, fol. 96^v.

²⁵² Ve Chříci sídlila vrchnostenská kancelář nadřízená Kožlanům.

²⁵³ SOkA Plzeň- sever, AM Kožlany, Manuál 1719 – 17951, fol. 98^r.

*zůstává, na tu summu ročně 3 zl[até] až do vyplacení srážeti se má, kdežto Venzl Vožech pod 1 str[y]ch] 1 v[ě]rtele] pole na čtvrti ke Dřevci vedle Karla Conka k pokojnému užívání dobrovolně zanechává.*²⁵⁴

Velikost dluhu se pohybovala v rozmezí 2 zlatých 32 krejcarů až do sumy 17 zlatých 48 krejcarů, přičemž průměrně se pohybovala okolo 10 zlatých.

Ostatní civilněprávní spory

Do této poslední podkategorie je zahrnuto deset různých sporů, které se udály mezi kožlanskými sousedy a obyvateli. Tyto spory se mohly týkat různých neshod a konfliktů. Kupříkladu mohlo jít o spor ohledně sečení cizí louky. Tento spor byl ukončen novým vysazením mezníků, podle nichž „*se řídití věděti budou, aby jeden druhému budoucně více neškodoval.*”²⁵⁵

Další spor byl veden ohledně nedovoleného přistavění a zahrazení jakési mezírky u domu Matěje Hájka, který si navíc neoprávněně vybudoval okna u téhož svého stavení. Tento spor byl poté rozhodnut v jeho neprospěch a on byl nucen vybudované okno „zakaširovat.”²⁵⁶

Další spory se týkaly porovnání se o zděděné otcovské grunty, o stavbu hradby, které bylo „*narovnáno takto: by na časy budoucí a věčné dle nyní vystaveného roubení neb hradby každý svůj grunt i budoucí jich pokojně.*”²⁵⁷ Purkmistrovský úřad řešil také spory o přenesení mezníku,²⁵⁸ kousku pole²⁵⁹ a podobně.

3) PŮJČKA

Do této kategorie spadá na 36 zápisů obsažených v manuálu (tj. 21%), přičemž dva ze zápisů jsou mřežovány. Jedná se zejména o informace týkající se toho, že si zdejší soused či obyvatel zapůjčil peněžní hotovost, popřípadě ji poskytl, k čemuž však bylo zapotřebí souhlasu magistrátu.

---

²⁵⁴ Např. TAMTÉŽ, fol. 66^v.

²⁵⁵ TAMTÉŽ, fol. 5^r.

²⁵⁶ TAMTÉŽ, fol. 8.

²⁵⁷ TAMTÉŽ, fol. 36^r.

²⁵⁸ TAMTÉŽ, fol. 50^r, 50^v.

²⁵⁹ TAMTÉŽ, fol. 53^r.

Půjčka bývala doprovázena „zastavením“ pozemků, které půjčující využíval, dokud nebyl dluh spraven: „*Florianovi Skalickému povolení se stalo, nad jmenov[an]ý[mu] sládkovi Šimonovy Blažkovi na vypůjčených 30 zl[atých] hotových peněz až do vystání pod 2 strychy nad Skalkou a k Hradecku ... pod 1 strych sum[m]ě ale pod 3 strychy, jako předepsaný kožlanský způsob v sobě obsahuje, k pokojnému užívání zanechati*“.²⁶⁰

Další zápisy se věnují splacení dlužní sumy, čímž bylo navráceno „zastavené“ pole, například: „...*docela a zouplna vyplaceno, k Šimona Blažka živnosti na budoucí a věčné časy přivtěleno jest*...“²⁶¹ Mimoto je zde i krátký zápis zůstávajícího dluhu.²⁶²

Obligace

Tato podkategorie, která sice obsahuje pouze dva zápisy, je blíže specifikována a ukázána, protože má specifický charakter svého zápisu a jedná se s velkou pravděpodobností o přepis listinné obligace.

Oba dva zápisy pocházejí z druhé poloviny 20. let 18. století a začínají shodně krátkým nadpisem („*Obligati ...*“). Dále následuje samotný text, který je na rozdíl od ostatních zápisů formulován subjektivně: „*Já ... manželé s dědici a budoucími našimi přiznáváme se tímto dlužním upsáním naším, vůbec přede všemi, a kde by toho koliv potřeba nastala, že jsme sobě k důležitěj nevyhnutelnej potřebě naší od vysoce důstoj[né] consistoři arcibiskupství praž[ského] (tit[ulo] plen[o]) z fundaci ... dle instrumentu foundationis, od vejš jmenovaného chrámu Páně panův farářův vyzdviženého na věčné časy vykonávati se má, deset zlatých rýn[ských], zlatej po 60 krejcarech a krejcar po 6 d[enárech] počítajíc ... pod ourok pět a cento v hotovosti a to na deset let, skutečně vypů[j]čily ... pro lepší pak jistotu a ubezpečení pole naše vlastní ... hypothecirujeme a po uještíme [?] i také moc dáváme by toto ruční upsání, tu kdež náleží každého času vloženo a vepsáno býti mohlo. Na potvrzení toho dole jmenovaných p[ánů]v svědkův by oni (však sobě a budoucích jich bez újmy a škody) vedle naší podepsali a užívalé secryty [?]²⁶³ přitiskli, jsme se dožádali, jenž se stalo v městys*

---

²⁶⁰ TAMTÉŽ, fol. 67.

²⁶¹ TAMTÉŽ, fol. 72^v.

²⁶² TAMTÉŽ, fol. 67^v.

²⁶³ tj. sekretní pečeti

*Kozlanech dne apri[li]s a[nno] 1727*²⁶⁴ Podobné znění je i u druhé obligace, jen s drobnými obměnami. Text obligace končí uvedením místa pořízení a datací, pod níž jsou opsány původní podpisy půjčujících si osob a svědků, přitom je zde vynecháno místo na pečetě, které je označeno zkratkou L. S. v kroužku. Za samotným služným úpisem následuje text, který byl pořízen před městskou radou, ale jelikož tyto zápisy se sebou úzce souvisejí, byly v této práci sloučeny v jeden zápis. Tato druhá část začíná u obou opět shodně: „*Osobně stojící při ouřadě purgmistrským ... právně se přiznala, a několikráte napomenuta jsouce vyřkla, že ona téhož v právích vystaveného ... dobrovolně se podává a zbavuje a přitom se také přiznala, že ... interest zcela a zouplna odvésti se zakazuje, k tomu dobrovolně se přiznala ...*“²⁶⁵ a je zakončena označeným místem pro pečeť a slovy „*Purgmistr a rada*“.

4) SVATEBNÍ SMLOUVY

V manuálu jsou obsaženy také dvě svatební smlouvy, které jsou níže popsány. V celkovém počtu zápisů umístěných v této knize se jedná o pouhé 1%.

První svatební smlouva²⁶⁶ pochází někdy po 12. prosinci 1725. Jedná se o výpis z originálních svatebních smluv, které vznikly před svatbou Vojtěcha Střely a Anny Kočkové. Tento zápis je uveden nadpisem, čeho se týká. Poté je rozdělen na dva díly – díl ženicha a díl nevěsty. Každý je samostatně datován, včetně místa původního pořízení a podpisů všech zúčastněných (podle duktu lze ale usuzovat, že i tyto podpisy byly opsány písařem). Mimo to je zde uveden zkratka L.S. v kruhu vyznačující místo pečeti.

Druhá svatební smlouva pochází z 29. září 1732.²⁶⁷ Tento zápis je také opatřen nadpisem, po němž následuje text svatební smlouvy mezi Ondřejem Hozlbauerem a Barborou Lejpertovou. Jde taktéž o opis vzniklé svatební smlouvy, pod kterou byly připojeny podpisy svědků i otců snoubenců. Ty jsou ale zřejmě také opsány písařem provádějící přepis písemnosti do této knihy, jak lze usuzovat ze stejného rukopisu.

---

²⁶⁴ SOKA Plzeň- sever, AM Kožlany, Manuál 1719 – 1795, fol. 24^r-26^r.

²⁶⁵ TAMTÉŽ, fol. 26.

²⁶⁶ TAMTÉŽ, fol. 17^r-21^v.

²⁶⁷ TAMTÉŽ, fol. 37^r-38^r.

5) OSTATNÍ ZÁPISY

Skupinu různé tvoří pouze pět zápisů, jedná se tak o pouhých 3% všech zápisů obsažených v této městské knize, které nebylo možné zařadit do jiné skupiny, i když v některých případech se obsah zápisu blíží již zmíněným skupinám.

První sem zařazený zápis pojednává ve zkratce o koupi, kterou provedla kožlanská obec, při níž byl kousen pár cínových svícňů za 51 krejcarů a dvě voskové svíčky za 20 krejcarů.²⁶⁸

Jeden z těchto zápisů nebyl učiněn v místě radním, ale v domě Matěje Klause. Tímto zápisem měla být doplněna závěť jeho dcery Kateřiny, k již stanovené sumě mělo být přidáno 30 kop na mše. Městští úředníci byli za tímto účelem posláni přímo vrchním hejtmanem panství Janem Václavem Sieglem.²⁶⁹

Do této podkategorie byly zařazeny také dva zápisy, které se týkají složení a konečného zaplacení požadované sumy, aniž by bylo specifikováno, zda jde o koupi nebo dluh. Jde o zápis, v němž „...složil na jedenkráte 14 strychu ječmene na hotově složil a na věčnost jest zaplatil“.²⁷⁰ Druhá platba se týká odváděné činže za pronajaté pole.²⁷¹

Poslední sem zařazený zápis pochází z 5. ledna 1781 a jedná se o výpis z došlé kurendy.²⁷² Zápis začíná nadpisem „Pro memoria,“ po němž následuje datace a samotný text, který se týká toho, že zdejší kantor a spolusoused Lorentz Tichý získal od císaře Josefa II. stříbrnou medaili, kterou mohou nosit i jeho potomci. Toto obdarování získal z důvodu, že uposlechl císařské poručení a vystavěl zahradu. Na konec je připojen podpis tohoto kantora.

---

²⁶⁸ TAMTÉŽ, fol. 32^v.

²⁶⁹ TAMTÉŽ, fol. 35^r.

²⁷⁰ TAMTÉŽ, fol. 34^v.

²⁷¹ TAMTÉŽ, fol 57^v.

²⁷² TAMTÉŽ, fol. 96^r.

4. MĚSTSKÁ SPRÁVA V KOŽLANECH

„Niméné kdyby se purkmister a konšelům v témž měst[ys] nejpřiležitěji vidělo býti, aby sobě rathaus za radní dům způsobili a neb sobě k obci jeden dvůr s jedním, neb dvouma lány dědiny k užitku obecnému (však bez újmy mých níže psaných poplatkův a povin[n]ostí) skoupili, a tak na něm ortely a vejповědi právní domácím i přespolním lidem činili, a to s vejhradou vrchního práva ...“²⁷³ Takto zní část privilegia daného Kožlanským Jindřichem Jakubem Týřovským z Ensidle dne 14. března 1612,²⁷⁴ který jim povoloval vybudování radnice.

Stavba radní budovy znamenala pro města upevnění jisté samosprávy vůči své vrchnosti,²⁷⁵ nejinak tomu bylo jistě i v Kožlanech. O samotné stavbě radní budovy však není známo nic. Pouze z nepřímých zpráv lze soudit, že již v první polovině 17. století měla zdejší městská rada vyhraněné místo k jednání a scházela se jinde než u primasa nebo úřadujícího purkmistra doma.²⁷⁶ V roce 1653 byla na radnici opravována střecha, na což byly využity šindele, které obec získala z pokut od Wolfa Klause a Šimana Tichého,²⁷⁷ kterýžto „Wolf Klaus 1000 šindele ve 4 nedělích od actum tohoto zápisu složití a dáti má, Šimon na místě manželky své 500 šindele též dáti má.“²⁷⁸

V radní sednici se nacházela dubová truhla, „do který jak peníze obecní, též všeliké manuscripta se dávají.“²⁷⁹ Kromě truhlice s penězi a písemnostmi se v ní nacházela také kamna a z venku k ní byly připevněny hodiny.²⁸⁰ V této budově se měla

---

²⁷³ TAMTÉŽ, Opis privilegií 1678, fol. 6.

²⁷⁴ V opise privilegia je opsán špatně rok. Namísto dvanáctého je opsán rok 1620. SOKA Plzeň-sever, AM Kožlany, Opisy privilegií z roku 1678.

²⁷⁵ D. COGANOVÁ, *Působnost*, s. 13.

²⁷⁶ Alespoň podle zápisů v memoriálu, lze usuzovat, že radní osoby měli svojí vlastní komůrku, kde se scházeli, jelikož v městský knihách stojí: „... v místě radním...“, SOKA Plzeň-sever, AM Kožlany, Memoriál 1620 – 1719, fol. 1^v.

²⁷⁷ B. VONDRÁŠEK, *Obecní záležitosti na kožlanské radnici*, Kožlanský zpravodaj 9, 2008, s. 3.

²⁷⁸ SOKA Plzeň-sever, AM Kožlany, Memoriál 1620 – 1719, fol. 115^f.

²⁷⁹ TAMTÉŽ, Vyúčtování peněz ve 2. pololetí 1767, fol. 6^v.

²⁸⁰ TAMTÉŽ.

nacházet i obecní hospoda. Raně novověká kožlanská radnice stávala v místě domu čp. 203, který se nazývá „Myšina“.²⁸¹

V této budově se měl pravidelně scházet kožlanský magistrát, jak byla zdejší městská rada v 18. století vznešeně nazývána. Podrobné zprávy o jeho činnosti a jejím složení se bohužel nedochovaly. Jména radních osob jsou známa jen v případě, že jsou uvedena pod zápisy v městských knihách, anebo v případě, že se jich dané zápisy přímo týkali. Výjimku tvoří pouze šest zápisů o renovaci městské rady („*Raths verneuerung*“) z let 1759, 1762, 1769, 1772, 1775 a 1780.²⁸²

4.1. RENOVACE MĚSTSKÉ RADY

Tak jako i u jiných poddanských městeček probíhala renovace rady vždy za přítomnosti vrchnosti, případně jí pověřených zástupců.²⁸³ Jak již bylo zmíněno, pro Kožlany je dochováno celkem šest zápisů týkající se renovací úředních osob, které však pocházejí až z druhé poloviny 18. století.²⁸⁴ Podle Jindřichova nadání měla být městská rada obnovována minimálně od druhé dekády 17. století pravidelně každý rok: „*Vrchnost pak téhož měst[ys] má každého roku v témž městeč[ku] radu obnovovati do ouřadův konšelských i jiných osoby voliti hodné a nad právem beze všeho zmenšování ruku ochrandlivou držeti.*“²⁸⁵ Toto nařízení není ovšem možné potvrdit ani vyvrátit. Příkaz zcela odpovídá Koldínovu městskému zákoníku, který byl jistě i pro Kožlany závazný²⁸⁶ a podle kterého se měla městská rada obnovovat každý rok.²⁸⁷ Minimálně od poloviny 18. století byla zdejší městská rada obnovována nepravidelně.

---

²⁸¹ B. VONDRÁŠEK, *Ze starých kronik městečka Kozlan IV.*, Kožlanský zpravodaj 3, 2010, s. 3.

²⁸² Jedná se o šest zápisů opsaných v městském protokolu. SOKA Plzeň-sever, AM Kožlany, Pamětní kniha 1759 – 1785, fol. 1^v-3^v, 12^v-13^v, 19, 23^v, 26^v-27^f, 30^v-31^f.

²⁸³ D. COGANOVÁ, *Působnost*, s. 13.

²⁸⁴ Jde o léta: 1759, 1762, 1769, 1772, 1775, 1780.

²⁸⁵ SOKA Plzeň-sever, AM Kožlany, Přepis privilegií 1678, fol. 6^v.

²⁸⁶ V některých zápisech z memoriálu jsou uvedeny i odkazy na příslušné články z tohoto zákoníku. Např.: SOKA Plzeň-sever, AM Kožlany, Memoriál 1620 – 1719, fol. 44^f.

Samotná obnova městských rad byla v raném novověku slavnostní událostí chápanou jako politický akt, který byl ale také ceremoniálem složeným z několika rituálů, což bylo důležitou součástí stability městské komunity.²⁸⁸

K tomuto tématu může být u Kožlan napsáno pouze to, co je možné zjistit z již zmíněných šesti dochovaných zápisů o obnově. Většina z nich je psána německy, pouze dvě jsou jazykově české (pro léta 1769 a 1772), avšak je zjevné, že i tyto dvě renovace se odehrávaly v němčině a pouze do městského protokolu byly přepsány v češtině, neboť pod prvním českým zápisem je zapsáno, že došlé instrukce byly doručeny v německém jazyce a hned následně byly přeloženy do češtiny: „*předneseno 20 punctů k observování toho nového ouřadu v německém jazyku, které puncta hned na česko přeložené k častému publicování ... byly.*“²⁸⁹

Z těchto zápisů nelze s jistotou zjistit podíl vlivu odstupujících radních osob na volbu nových, případně jaký vliv na výběr úředních osob měla celá městská obec a jakou naopak vrchnost. Taktéž z nich nejde zrekonstruovat přesnou podobu ceremoniálu obnovy rady v Kožlanech. Jisté je pouze to, že podobně jako například i v Benešově,²⁹⁰ se po renovaci konala mše ve zdejším kostele svatého Vavřince, za kterou byl z obecních peněz vydán jeden zlatý.²⁹¹ Kromě toho také bylo vydáno 19 zlatých 32 krejcarů a 3 denáry za útraty spojené s pivem.²⁹² Bohatá tabule také byla pravidelně součástí obnovovacích rituálů.²⁹³

---

²⁸⁷ Josef JIREČEK (ed.), *Práva městská Království českého a markrabství moravského spolu s krátkou jich sumou od M. Pavla Krystyána z Koldína*, Praha 1876, s. 13.

²⁸⁸ TÝŽ, *Otázky bez odpovědi aneb konsenzuální ticho při obnovách městských rad v raně novověkých Čechách*, in: V. BŮŽEK – J. DIBELKA (edd.), *Člověk a sociální skupina ve společnosti raného novověku*, České Budějovice 2007 (= Opera historica 12), s. 190.

²⁸⁹ SOkA Plzeň-sever, AM Kožlany, Pamětní kniha 1759 – 1785, fol. 19^v.

²⁹⁰ E. PROCHÁZKOVÁ, *Městská správa*, s. 198.

²⁹¹ SOkA Plzeň-sever, AM Kožlany, Vyúčtování peněz v 1. pololetí 1762, fol. 6^v.

²⁹² TAMTÉŽ, fol. 7^v.

²⁹³ Např. Jan LHOTÁK, *K vývoji městské správy v Sušici od nejstarších dob do roku 1850*, *Minulostí Západočeského kraje* 43, 2008, s. 63.

Nyní by bylo dobré napsat něco málo k samotným dochovaným zápisům o obnovách úředních osob. Výčtu obnovených a potvrzených osob předchází ve čtyřech případech německy psaný text, jímž se dává na vědomí vůle obnovit úřad. V jednom případě jde o český zápis znějící takto: „*Já, Ferdinand Maria Svobodný pán z Rumerkirschen, pan na Řešohlavech, a na panství kříčským ustanovený dzskama zemským potvrzený administrátor, dávám tímto milostivě věděti, kterak milostivá vrchnost se resolvíovala v městečku Kožlanech obnovení rady na tento způsob ustanoviti a mají následovně jmenované osoby vyvolený zůstati a confirmíované být, totiž:*“²⁹⁴ Německý úvodní zápis je poněkud obsáhlejší a obsahuje také, na čí žádost došlo k renovaci: „*Ich Ferdinand Maria Freyherr von Rumerskirchen Herr auf Rzeshohlav Landtäff[el] constituirter Administrator über die Herrschafft Krzitz sambt incorporirten gütern, thue hiemit in Craff dieses gnädig zu wissen, dass auf unterthänigst supliciren und bitten der leibaigen unterthänig burgerschaf in dem stadtl Koschlan die Raths Verneüerung der gestalten vorzunehmen gnädig gestallet habe, und sollen nachgesetzt benante Persohnen erwehlet bleiben und hiemit constituirt werden.*“²⁹⁵ Pouze jediný zápis z 24. srpna 1772 neobsahuje tuto „předmluvu“.²⁹⁶

Na závěr je u německých textů zopakováno, na čí žádost se renovace učinila a také se zdůraznilo, aby všichni měšťtí zvolenci zachovávali své povinnosti: „*Vorstehende verneüerung thue hiemit in Nahmen und anstall deren hh. Erben gnädig confirmiren und zugleich ernst gemäß befehlen, daß alle sambt und sonders auß der gemein des stadtl Koschlana förderist [?] die burgermeistere so fern sie nicht wie der obrigkeit willen vernehmen [?] werden, so viel ihren ambt und Pflicht gebuhret respectiren, und zu gehorsamben shuldig seyn sollen, darneben auch die Raths freund und andere geschworne wie billig sich gebühret in Ehren zu halten waren beshiehet deren hh. Erben alß auch mein gnädiger will und meinung.*“²⁹⁷

Navíc první obnova, která vznikla po úmrtí Marie Gabriely Lažanské roku 1758, obsahuje ještě text nadepsaný „*Ledigsprechung dess gantzer Raths Ihrer Aydts Pflicht*“

---

²⁹⁴ SOKA Plzeň-sever, AM Kožlany, Pamětní kniha 1759 – 1785, fol. 19^v.

²⁹⁵ TAMTÉŽ, fol. 2^v.

²⁹⁶ TAMTÉŽ, fol. 23^v.

²⁹⁷ TAMTÉŽ, fol. 3.

tudíž „Zproštění celé rady jejich přísěžných povinností“, a pojednává o propuštění předchozích přísěžných osob: „... geweste burgermeistere, richter und der ganze Rath“.²⁹⁸

Po úvodní zprávě dávající na vědomí záměr zrenovovat radu přichází samotný výčet potvrzovaných osob včetně jejich pozice, která je přesně daná. První je obnovován primas,²⁹⁹ po němž následují purkmistři (pouze 30. března 1769 jen jeden purkmistr) a radní. Na čtvrtém místě je potvrzen rychtář následovaný konšely. V německy psaných zápisech je ustanovován také syndik, který v českých zápisech není vůbec uveden, což naskýtá otázku, zda v té době měli pevně daného a stálého syndika, nebo zda jde pouze o jazykovou zvláštnost, jelikož i v jiných případech je německý text obsáhlejší a hlavně podle rukopisu se jedná stejného písaře, který byl potvrzován v předešlé renovaci, která však byla zapsána německy.

Poté jsou obsazovány „menší úřady“, čímž jsou zde míněny pozice inspektorů a pozorníků. Tyto pozice následují v českém a německém jazyce po sobě v jiném pořadí. V němčině je dodržován tento pořádek: Feuer schauere, Wayssen Inspectores,³⁰⁰ Brodt, Fleisch und Maaß Schauere. V českém jazyce se tyto úřady vyskytují v nepatrně jiném pořadí a jsou nazývány následovně: „*inspectori na chleby, masa, míry a váhy*“; „*inspectori nad sirotkami*“; „*pozorníci na oheň, na komíny, též na rozličný škody*“. V roce 1762 a 1780 byl jmenován jeden obecní starší. Jako poslední byli ustanoveni tzv. literáti.

Jak již bylo zmíněno, byli městští úředníci obnovováni svou nadřízenou vrchností, či jejichmi zástupci. Po smrti Marie Gabriely Lažanské byl v Kožlanech ustanoven zástupcem administrátor tohoto panství, baron Ferdinand Maria svobodný pán z Rumerskirchenu.³⁰¹ Právě on byl zástupcem vrchnosti, který dával ve známost povolení vrchnosti na obnovu radních osob při prvních třech renovacích (1759, 1762, 1769). Pod čtvrtým dochovaným zápisem o obnově není nikdo podepsán, pouze pod

---

²⁹⁸ TAMTÉŽ, fol. 1^v.

²⁹⁹ Primas, taktéž nazýván jako primátor. V německy zapsaných zápisech o obnově je nazýván primátorem, jinak primasem.

³⁰⁰ Tento inspektor nebyl v roce 1780 vůbec obsazen.

³⁰¹ SOkA Plzeň-sever, AM Kožlany, Pamětní kniha 1759 – 1785, fol. 1^r.

došlými punkty, které následují bezprostředně po zápisu o renovaci, je podepsán ředitel chříčské kanceláře Jakub Antonín Říha.³⁰² Poslední dvě renovace uváděla v platnost Johanna Constantina Amichin von Borovnitz. Jednalo se o představenou Říšského ústavu pro šlechtičny u sv. Andělů strážných na Novém městě Pražském. Právě tento ústav se stal v roce 1764 vlastníkem celého chříčského panství a tím i Kožlan.

Tato povolení k obnovám městských rad byla nejspíše zasílána do Kožlan písemně a následně přepsána do městského protokolu. Místem nacházejícím se u datovací formule zápisů je v případě barona z Rummerskirchenu Chříč (sídlo vrchnostenské kanceláře) a v případě Johanny von Borovnitz Praha.

Všechny obnovy rady byly pro přehlednost dány do tabulky, v níž se nacházejí základní informace o době obnovy a především o všech potvrzovaných osobách (viz tabulka č. 3)

4.2. „VEDENÍ MĚSTEČKA“

Během renovací tak byly jmenovány všechny osoby, které měly co dočinění s fungováním a samosprávou Kožlan. Ta byla tvořena městskou radou, která byla během 18. století nazývána též jako magistrát, který však neměl nic společného s regulovanými magistráty, jež vznikaly během josefinských reforem. Označení městské rady jako magistrátu již v předjosefinské době nebylo nikterak zvláštní a ojedinělé.³⁰³

Co vše spadalo pod působnost kožlanské městské rady? Tuto otázku je možné zodpovědět pomocí analogie s jinými malými městečky a také díky dochovaným instrukcím a městským knihám. Pod pravomoc rady tak spadaly všechny správní záležitosti týkající se Kožlan, rozhodování v civilněprávních sporných i nesporných záležitostech a taktéž i v trestněprávních záležitostech. Kromě toho měla rada dohlížet na dodržování vrchnostenských nařízení, proto dohlížela i na život měšťanů a obyvatel Kožlan. Například na včasné opuštění muzik, které bylo vrchnostenským příkazem nařízeno o půlnoci, za případné nedodržování tohoto nařízení byla potrestána šenkýřka. Od počátku druhého desetiletí měla rada vrchní dohled nad školou, do které měly být

---

³⁰² TAMTÉŽ, fol. 25^v.

³⁰³ Magistrátem byla nazývána rada například i v Benešově nebo Lhenicích. E. PROCHÁZKOVÁ, *Městská správa*, s. 346; T. HUNČOVSKÝ, *Spory*, s. 32.

pilně posílány zdejší děti. Městská rada dále přijímala nové měšťany, pečovala o ochranu vdov a sirotků. Také měla dohlížet na správné hospodaření zdejších měšťanů a obyvatel a měla rovněž hlídat, aby se přespříliš nezadlužovali. S tím bylo rovněž spojené, že byla rada povinna vést řádný protokol toho, co kdo dluží. Magistrát se staral i o cesty, které mu byly vrchností přikazovány dobře spravovat a v případě potřeby opravovat.³⁰⁴ Ohledně vlivu městské rady na cechovní život prozatím nelze pro Kožlany nic říci, ale v jiných městech měl magistrát vliv na cechovní život.³⁰⁵

Magistrát se měl scházet na radnici, bohužel však není možné zjistit, jak často. Ani dochované zápisy v městské knize neodkazují na nějaký preferovaný den. Zápisy byly datovány během celého týdne, i když v některých městech se zasedání městských rad neodehrávala v neděli, jako tomu bylo v Sušici.³⁰⁶ V Kožlanech i přesto bylo nejoblíbenějším dnem pro schůze pravděpodobně pondělí. V případě svolání shromáždění na magistrát, měly na něm být přítomny všechny radní osoby, přičemž ten, kdo se nedostavil či dorazil pozdě, byl pokutován. Navíc byla vrchností zakázána všelijaká jiná tajná shromáždění a tajné rady pod pokutou deseti kop. Důležitou osobou byl také radní písař neboli syndik, bez něhož se nemělo nic řídit ani rozhodnout.

Během sezení magistrátu byla pravděpodobně také předčítána nařízení přicházející z chříčské kanceláře, mezi nimi bylo i v roce 1759 nařízení ohledně sjednocení obilních měr na míru staroměstskou související s předáním tří cimentýrovaných měr pro všechny sousedy.³⁰⁷ Což se ovšem přičilo královskému nařízení, které přikazovalo zavedení dolnorakouského měrného systému.³⁰⁸ Další nařízení se týkala sledování výskytu neštovic u ovčího dobytka, zákazů her v kartách atd.³⁰⁹ Tyto instrukce byly zapisovány v Kožlanech do městského protokolu, ale

---

³⁰⁴ TAMTÉŽ, fol. 18^r.

³⁰⁵ E. PROCHÁZKOVÁ, *K životu poddanského maloměsta na Benešovsku v první polovině 18. století (možnost využití vrchnostenských instrukcí)*, Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 23, 1982, s. 246.

³⁰⁶ J. LHOTÁK, *K vývoji*, s. 54.

³⁰⁷ TAMTÉŽ, fol. 8^v.

³⁰⁸ P. BĚLINA, *Česká města*, s. 58.

³⁰⁹ SOkA Plzeň-sever, AM Kožlany, Pamětní kniha 1759 – 1785, fol. 17^v.

rozhodně nelze říci, že se jedná o všechna došlá nařízení došlá do Kožlan, jelikož ve fondu Archiv městečka Čistá se nacházejí nařízení, která obsahují text: „*Kožlanský purkmistr odešle po předčtení toho psaní hned do Čistý.*“³¹⁰ Případně se tam nacházelo datum předchozího předčtení a seznámení se s nařízením Kožlanech.³¹¹ Tato nařízení však ve fondu AM Kožlany nebyla prozatím nalezena.

V některých městech se lze setkat s jistou skupinou „privilegovaných“ rodin, které měly větší podíl na městské samosprávě než ostatní. Samozřejmě to nelze dobře zjistit bez důkladnějšího prozkoumání prostředí Kožlan. Prozatím nelze říct, zda zde měla nějaká konkrétní rodina větší „slovo“, či nikoliv. Můžeme říci pouze tolik, že jistá příjmení se ve funkcích městské samosprávy vyskytují častěji (Skalický, Hopp, Halík) některá ne (Massony, Sekač a podobně).

V čele místní samosprávy stál primas následovaný úřadujícím purkmistrem, v kteréžto funkci se minimálně od poloviny 18. století střídaly pouze čtyři přesně určené osoby. Každá měla dobu působení v této době a v tomto úřadě stanovenou na čtvrt roku. Během každého „*vzdávání purgmistrského ouřadu*“ pak měla být předčítána došlá puncta z vrchnostenské kanceláře.

Primas

Prvně jmenovaným při renovacích byl primas (též v pramenech nazývaný jako primátor, ale v této práci bude jmenován pro přehlednost pouze jako primas), který stál v čele městské rady. Zpočátku se jednalo se o prvního z radních (dříve zvaných konšelů), který se spolu s ostatními střídal v roli úřadujícího purkmistra, přičemž v této pozici začínal jako první. Jeho hlavní starostí měla být zejména péče o správu městského movitého i nemovitého hospodářství.³¹²

Prvním písemně doloženým kožlanským primasem je Albrecht Žák, doložený v městských knihách poprvé 18. března 1621.³¹³ V nedalekém městě Manětíně se titul

---

³¹⁰ SOKA Rakovník, Archiv městečka Čistá, inv. č. 49, kart. 1.

³¹¹ TAMTÉŽ, inv. č. 64, kart. 15.

³¹² J. JANÁK – Z. HLEDÍKOVÁ, *Dějiny správy*, s. 249.

³¹³ SOKA Plzeň-sever, AM Kožlany, Memoriál 1620 – 1719, fol. 2^v.

primase prvně vyskytuje ve druhé polovině 16. století.³¹⁴ Naopak v dalším západočeském městečku Úterý se titul primase objevuje během první poloviny 17. století pouze ojediněle.³¹⁵

V 18. století je v Kožlanech ve funkci primase písemně doloženo celkem dvanáct osob. Tabulka č. 4 zobrazuje dobu působení jednotlivých osob v této funkci s přibližnými léty zjištěnými s pomocí městských knih.

Mezi dlouholeté primase Kožlan patřil Adam Skalický, jehož manuál zmiňuje již v roce 1737 a tuto pozici zastával až do první známé renovace v roce 1759, kdy jej vystřídal Jan Bernard Massony (pouze jednou v roce 1741 byl nalezen jako primas Jan Hop).

Jan Bernard Massony nepocházel z Kožlan a zdejší městské právo získal až v roce 1742 (ve svých 40 letech).³¹⁶ Záznam o jeho jmenování primasem se nám dochoval ze dvou let – poprvé z 9. června 1759 a podruhé z 15. února 1762, poté však na přelomu let 1764/5, z nám neznámých důvodů, mizí z pramenů jako primas a namísto něj je až do následující renovace úředních osob primasem nazýván Jan Kubička. Jistý Jan Kubička zastával primaskou pozici již v rozmezí let 1724 – 1731 a od roku 1709 byl již purkmistrem.

Druhým primasem, který je znám z obnovy rady, z 30. března 1769, je Jan Hopp, jemuž bylo v době přijetí úřadu 53 let. V předešlých letech zastával funkci obecního staršího (1762) a městského rychtáře (1759). Za měšťana byl přijat 12. ledna 1739.³¹⁷

Při čtvrté a páté renovaci (1772 a 1775) byl jmenován primasem Tomáš Benda, který před tím vykonával funkci radního. Již jeho otec Jan Benda byl na počátku 50. let 18. století purkmistrem.

---

³¹⁴ M. PEŠÍKOVÁ, *Nejstarší manětnská kniha*, s. 117.

³¹⁵ K. WASKA, *Majetková struktura*, s. 66.

³¹⁶ SOkA Plzeň-sever, AM Kožlany, *Knih měšťanů 1707 – 1781*, fol. 17^v.

³¹⁷ TAMTÉŽ, fol. 16^v.

Při poslední dochované renovaci byl ustanoven za primasa Václav Smrž. Stalo se tak 10. července 1780. Ten již v předchozí době vykonával pozici purkmistra. Také jeho jmenovec, pravděpodobně příbuzný, byl primasem v rozmezí let 1717 – 1719.

Jak již bylo zmíněno, primasem byl zpočátku nazýván první z konšelů (později zvaných jako radní), který zastával funkci úřadujícího purkmistra jako první. V této pozici se primas, alespoň během druhé poloviny 18. století, střídal pouze se třemi již při obnovách jmenovanými purkmistry. To znamená, že primas po období tří měsíců (celkem čtyři osoby se střídaly v této pozici) vykonával pravomoci úřadujícího purkmistra. V případě Jana Bernarda Massonyho byl primas také jedním ze dvou inspektorů na chleby, masa, váhy a míry.

Kromě toho byly primasovy funkce v oblasti hospodářské a reprezentativní. Měl na starosti obecní kasu, od níž vlastnil jeden ze tří klíčů.³¹⁸ Při cestách v záležitostech městečka dostával dietu ve výši 24 krejcarů.

Purkmistr

V pozici purkmistra se zpočátku vystřídal dvanáct osob. V Kožlanech minimálně od poloviny 18. století byli jmenováni při renovacích rovnou tři purkmistři (pouze v roce 1769 byl jmenován purkmistrem pouze Tomáš Klaus), kteří se tak střídali ve funkci tzv. úřadujícího purkmistra spolu se jmenovaným primasem. Zbylí dva pak stáli v hierarchii za ním.

Stejný princip fungoval i v nedalekém městečku Čistá.³¹⁹ V městečku Úterý byli jmenováni již od konce 16. století čtyři purkmistři, kteří se střídali v tomto úřadě po čtvrt roce.³²⁰

Úřadující purkmistr obstarával běžnou městskou agendu. Na počátku 17. století mu byla svěřena správa pečetě a městských knih i register. Pravděpodobně společně

---

³¹⁸ Zbylé klíče měl u sebe jeden radní a početvedoucí. SOkA Plzeň-sever, AM Kožlany, Pamětní kniha 1759 – 1785, fol.4^r.

³¹⁹ Jindřich ŠAJNER, *Z historie městečka Čisté v kronice Jindřicha Šajnera (podle kralovického obzoru 1940)*, Vlastivědný sborník: čtvrtletník pro regionální dějiny 2, 1992, č. 1, s. 8.

³²⁰ K. WASKA, *Civilněprávní působnost magistrátu poddanského městečka Úterý na počátku 18. století*, in: Vilém KNOLL (ed.), *Pocta Stanislavu Balíkovi k 80 narozeninám*, Plzeň 2008, s. 430.

s primasem vyřizovali obecní zájmy v nedalekých městech (Plasy a Kralovice), což bylo ale zakazováno, jelikož jejich dieta byla větší než využití posla (30 a 36 krejcarů). Podobně tomu bylo i u cest na Chříc v případě odevzdání městských počtů. Pouze při nevyhnutelné cestě byla stanovena dieta purkmistrovi ve výši 24 krejcarů. Během celého 18. století se ve funkci purkmistra funkci vystřídal přes 30 osob.

Pro druhou polovinu 18. století se ve zdejším fondu dochovalo více pramenů, jde zejména o několikrát výše jmenované renovace. Podle nich se od roku 1759 až do roku 1780 ve funkci purkmistra vystřídal celkem 13 měšťanů. Dvakrát za sebou byly zvoleny pouze tři osoby – Matouš Skalický (1759 a 1762), Šubert Prokop (1775 a 1780) a Martin Lejpert (1775 a 1780), přičemž při poslední renovaci byl purkmistrem jmenován taktéž Matouš Skalický, ale v tomto případě jde pravděpodobně pouze o shodu jmen, případně jistý stupeň příbuzenství.

V této době nebyl purkmistrovský úřad automatickým předstupněm primaského „křesla“, pouze v jediném případě se stal primasem člověk zastávající předtím pozici purkmistra.³²¹ Sedm ze 13 jmenovaných purkmistrů mělo již dřívější zkušenosti s činností v městském úřadě. Nejčastěji noví purkmistři pracovali nejprve ve funkci radních (Antonín Kiept, Tomáš Klaus, Martin Lejpert, Václav Lejpert, Prokop Šubert). Naopak Johan Bernard Massony byl prvně zvolen primasem a až posléze se stal purkmistrem. Karel Balín na rozdíl od ostatních první zkušenosti s městskou správou získával ve funkci městského rychtáře. Většina ze jmenovaných purkmistrů zastávala pozici inspektorů na chleby, masa, váhy a míry.

Podle instrukcí se měli každého čtvrtléta zvolení purkmistři střídat ve funkci úřadujícího purkmistra společně s primasem a při odevzdávání purkmistrovského úřadu měly být čteny a dávány ve známost instrukce došlé z vrchnostenské kanceláře v Chříci. Stejně jako i v jiných městech se zřejmě uzavíraly a předávaly purkmistrovské počty. Někdy docházelo i k „mimořádnému propuštění“ úřadu a to v případě, když se před purkmistrovským úřadem jednalo v záležitostech úřadujícího purkmistra nebo jeho příbuzných.

---

³²¹ Jednalo se o Václava Smrže. Tato statistika je dělána pouze pro druhou polovinu 18. století.

Radní osoby

Dalšími členy kožlanského magistrátu byli radní, kteří byli povětšinou do přelomu 17. a 18. století nazýváni konšely (toto označení se v průběhu poloviny 18. století vykrystalizovalo pro pomocníky rychtáře). Díky soupisu poddaných podle víry z roku 1651 je známo dvanáct členů městské rady z poloviny 17. století, jejichž věkový průměr činil 45 let.³²² Opět podrobnější informace jsou známy až pro druhou polovinu 18. století, přičemž počet radních směřem k 19. století klesal.

Již v roce 1751 byly městské rady redukovány z původních dvanáctičlenných na osmičlenné a dočasně byl zrušen úřad purkmistra. Ten byl po třech letech obnoven, ale v této funkci se měly od té doby střídat pouze první čtyři radní osoby.³²³ V Kožlanech bylo sice jmenováno při prvních dvou obnovách rad (1759 a 1762) celkem osm radních, ale k nim byli ustanoveni i další tři purkmistři a primas, což se však neslučovalo s královským nařízením, a ukazovalo to tak míru vážnosti takového nařízení v poddanském městečku. V roce 1769 se počet radních osob snížil na šest a v následujících letech (1772, 1775 a 1780) byli jmenováni pouze čtyři radní, což již splňovalo nařízení Marie Terezie.

Kromě činností vyplývajících z působení v městské radě byli zpočátku všichni radní ustanovováni jako inspektoři na oheň, komíny a též nad rozličnými škodami, přičemž měli „každěj ¼ léta a sice z nich dva s jedním přidaným rychtářem všechny cominy a ostatní topení bedlivě visitirovati a pokudž by nejakej oheň se vyskytnouti mněl (kdežto bože opatruj) všechny sousede a obyvatelé k hašení co nejostřeje hnáti a dodříti.“³²⁴ Mimo to z nich byli také ustanovováni inspektoři nad sirotky.

Obecní starší

Další osobou příslušející k městské správě byl obecní starší, který byl v Kožlanech pravděpodobně během 18. století pouze jeden. Z předchozího století se

---

³²² Alena PAZDEROVÁ (ed.), *Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Rakovnícko*, Praha 2008.

³²³ J. JANÁK – Z. HLEDÍKOVÁ – J. DOBEŠ, *Dějiny*, s. 221.

³²⁴ SOKA Plzeň-sever, AM Kožlany, Pamětní kniha 1759 – 1785, fol. 14^r.

v memoriálu dochovala přísaha obecního staršího, z níž vyplývají i jeho povinnosti, přičemž jeho největší starostí a povinností bylo dávat pozor na obecní hospodářství.³²⁵

Během druhé poloviny 18. století byly za obecního staršího při obnově rady postupně ustanoveny dvě osoby. V roce 1762 jím byl Jan Hopp a při poslední renovaci v roce 1780 Václav Lejpert, v obou případech byli jmenováni až jako poslední.

Jak již bylo zmíněno, hlavním zájmem obecního staršího bylo obecní hospodářství, o čemž vypovídá i to, že se jeho podpisy nacházejí pod zápisy v kontribuční knize. Taktéž v jeho přítomnosti bylo pravděpodobně jednáno o městském majetku, jako například: „*Léta páně 1786 dne 16 července učiněna a stvrzena jest smlouva při ouřadě purgmistrovském u přítomnosti obecního staršího, mezi početnou obcí městečka Kožlan, pak mezi Matějem Šiblem starším, za příčiny pronajatého kusu obecního pole ...*“³²⁶

Rychtář

Na počátku 14. století, kdy bylo vydáno privilegium krále Jana Lucemburského, byla dána správa kožlanské rychty „*viro Bartoncio iudici*“.³²⁷ K dědičné rychtě byly vázány výsady a pozemky. Tato „Stará rychta“ byla roku 1612 prodána urozenému panu Jiříkovi Chotkovi z Chockova na Žihli za 1 225 kop grošů míšeňských.³²⁸

Zpočátku byl rychtář hlavní osobou ve městě, avšak toto postavení se v průběhu let pozměnilo a v námi sledované době byl městský rychtář již pod pravomocí městské rady, které měl být poslušen: „*Z rychtářů nemá se žádněj opovážit bez vědomosti a dovolení magistratu pod pokutou 3 kop nikam odejiti tím méněj přes noc někde zůstati.*“³²⁹

Při renovacích rady byl rychtář jmenován až po všech radních osobách (po primasovi, purkmistrech a radních). Žádné osoby nebyly opětovně jmenovány do tohoto úřadu. To odpovídá i situaci v jiných městech a městečkách, což jistě souvisí

---

³²⁵ TAMTÉŽ, Memoriál 1620 – 1719, fol. 87^v, 88^r.

³²⁶ TAMTÉŽ, Manuál 1719 – 1795, fol. 103.

³²⁷ A. HAAS (ed.), *Privilegia nekrálovských měst českých z let 1232-1452*, s. 39.

³²⁸ B. VONDRÁŠEK, *Starobylá rychta kožlanský*, Kožlanský zpravodaj 7, 2007, s. 4.

³²⁹ SOkA Plzeň-sever, AM Kožlany, Pamětní kniha 1759 – 1785, fol. 15^r.

s rychtářovou agendou, jelikož jeho hlavní starostí bylo dodržování městského práva a pořádku ve městečku. K tomu měl pravděpodobně k ruce dva až tři konšele (jedná se již o jiné konšele než ty, kteří se v městečku vyskytovali v průběhu 17. století).

Z padesátých let 17. století pochází zápis rychtářské přísahy znějící následovně: *„Tak jakož [j]sem do tohoto ouřadu rychtářského volen, ze chci předně cti a chvály Boží v tom vyhledávati ouřadu a povolání svého pilen bejti, rozkazy panské s pilností vykonávati, vdovy a sirotky zastávati, jim neubližovati, domácimu i přespolnímu, bohatému, chudému i jednomu každému spravedlivě činiti, P[anu] P[urkmistru a] P[ánům] poslušen býti, a to pro přízen ani nepřizen pro bohatství i nebohatství, pro přátelství ani nepřátelství, pro dary ani nedary, ani pro jinou všelikou věc, což by lest lidská vymysleti mohla, toho mi dopomáhej.“* Z čehož vyplývají jeho již výše zmíněné povinnosti a úkoly.

Ve druhé polovině 18. století bylo postupně jmenováno celkem šest rychtářů. Prvním jmenovaným byl v roce 1759 Karel Balín, po něm následoval v roce 1762 Antonín Hopp. Při dalších obnovách byl ustanoven Franz Pyk (1769), Havel Axamit (1772) a Josef Ippolt, který byl jmenován v roce 1775, ale již následujícího roku se v zápise objevuje jako městský rychtář Ignácius Korb, který předtím zastával pozici konšela, což potvrzuje domněnku, že konšelé byli k ruce tomuto městskému rychtáři, i když pouze jeden ze jmenovaných konšelů byl následně jmenován rychtářem. To může souviset i s již zmíněnou neoblíbeností tohoto úřadu a pouze v případě okamžité potřeby musel rychtáře zastoupit jmenovaný konšel. Poslední jmenovaný rychtář byl v roce 1780 Václav Sinkule.

Konšelé

Nyní jen krátce ke kožlanským konšelům ve druhé polovině 18. století. V této době byli jmenováni bezprostředně po rychtáři. Zpravidla byli ustanovováni tři, pouze v roce 1775 byli jmenováni pouze dva. Nejspíše byli k ruce rychtáři, ale pouze ve dvou případech se z nich rekrutoval rychtář (jenom v jednom případě byl ale potvrzen vrchností při renovaci). Ve dvou případech se z konšelů stal purkmistr nebo radní. Také ve dvou případech se z radních stali konšelé.

„Menší úřady“

Po konšelech bývaly ustanovovány osoby do tzv. „menších úradů“, které jsou v Kožlanech označovány jako „inspektoři“ a „pozorníci.“ V jiných městech byly tyto

úřady pojmenovány různě – „zvláštní úřady“, „menší úřady“, „úředníci k obecním potřebám“, bližší a podrobnější informace k tomuto tématu lze najít v práci Bohumíra Roedla o městě Louny.³³⁰

V Kožlanech byly ve druhé polovině 18. století ustanoveny čtyři menší úřady. Zprvce jimi byli již zmínění inspektoři na chleby, masa, váhy a míry (v němčině nazývání jako „*brodt, fleisch und maaß schauere*“). Sbor tohoto úřadu byl vždy dvojčlenný. Jejich starostí bylo podle instrukcí „*společné maso do pozornosti vzíti, taxírovati a takovou taxu každéj tejden na zdejší vrchnost[enskej] ouřad odeslati.*“³³¹ Kromě toho měli také dohlížet na pekaře, zda je poctivě pečen chléb, a hlídat váhy a míry v jejich městečku a nedovolovat pořizování obilní míry, která by nebyla „cimertírovaná“ u vrchnosti.

Dalším menším úřadem byli tzv. inspektoři nad sirotky (německy „*Waissen inspectores*“), kteří byli opět dva. Při poslední obnově rady však nebyli jmenováni vůbec. Jak již vyplývá z jejich označení, jejich hlavní starostí byl dohled nad místními sirotky. Měli v případě potřeby sepsat a inventarizovat majetek nového sirotka a inventář měli následně poslat do vrchnostenské kanceláře. Mimo to měli vést sirotčí počty a ty každoročně skládat obci.

Třetím úřadem byly tzv. pozorníci na oheň, komíny, též nad rozličnými škodami (německy „*feuer schauere*“), jejichž počet se stále zmenšoval. V roce 1759 a 1762 jich bylo jmenováno osm, tudíž všichni radní, ale v letech následujících pouze v rozmezí dva až čtyři. Jejich úkolem bylo čtvrtletní prohlížení komínů a kamen. V případě vzniku požárů měli dohlédnout na jejich hašení.

Další osoby

Během renovací byl ustanoven i sbor tzv. literátů, který byl tvořen osobami jinak se v městské správě nevyskytujícími. Jejich počet směrem k 19. století klesal. Při první renovaci jich bylo jmenováno šest a při poslední pouze čtyři. Náplní jejich činnosti bylo

---

³³⁰ Bohumír ROEDL, *Vademecum městské správy v Lounech v letech 1573 – 1727*, Ústí nad Labem 2004.

³³¹ SOKA Plzeň-sever, AM Kožlany, Pamětní kniha 1759 – 1785, fol. 14^r.

zpívat a předříkávat modlitby během duchovních slavností. Tyto sbory se vyskytují i v jiných městech, například v roce 1766 byli ustanoveni v nedaleké Čisté.³³²

Kromě již zmíněných osob byly v Kožlanech po určitou dobu zaměstnávány i jiné osoby starající se o nejrůznější věci. Mezi ně patřili hajní, kteří se měli zajistit k ochraně zdejších lesů, dále lékař a servus.

4.3. MĚSTSKÁ KANCELÁŘ

Obraz kožlanské městské kanceláře v 18. století není jednoduché sestavit, a to hned z několika důvodů, jedním z nich je nízké množství dochovaných městských knih a jiných písemností, které vznikly právě z činnosti této městské kanceláře. Práci neusnadňuje ani fakt, jak již bylo zmíněno výše, že fond Archiv města Kožlany není dosud zpracován a existuje k němu pouze prozatímní inventární seznam,³³³ který bohužel neudává přesné signatury a umístění jednotlivých archiválií. Funguje tedy výlučně jako „příručka“, co by se v tomto fondu mělo nalézat.

4.3.1. Dochované písemnosti ze 17. a 18. století

Nejprve bude napsáno něco k dochovaným městským knihám, případně jiným písemnostem, které jsou dnes uloženy ve fondu AM Kožlany a jichž není mnoho. Příčinnou nemusí být jen to, že prostě nebyly městskou kanceláří vyprodukovány, ale za jejich nenalezením mohou stát i četné požáry, které města a městečka v průběhu let postihla. Kožlany postihl požár hned třikrát během 18. století (1768, 1773 a 1789).³³⁴ Další požár postihl Kožlany na počátku 20. století, kdy vyhořela dřevěná radnice a většina listin byla zničena.³³⁵

Kupříkladu ve městečku Úterý, které mělo koncem 18. století 125 domů, je dochován mnohem větší počet městských písemností pro 17. a 18. století. Ve fondu jsou uloženy jak listiny, tak i městské knihy či spisový a účetní materiál. Nacházejí

---

³³² J. ŠAJNER, *Z historie*, s. 9.

³³³ J. PANKARAZ – V. PETRLÍKOVÁ, *Archiv města Kožlany*.

³³⁴ K. KUČA, *Města*, s. 126.

³³⁵ Antonín MACEK, *Průzkum městských a obecních archivů Plzeňského kraje v letech 1856-1859*, *Minulostí západočeského kraje* 9, 1972, s. 232.

se zde manuály městské rady, několik protokolů, instrukce a požární řády, kniha konceptů, kniha rychtářského soudu, kniha udílení městského práva, kniha trhov a kontraktů, ...³³⁶ I v nedalekém městě Kralovice by se taktéž mělo nacházet více listin, městských knih a spisového a účetního materiálu pro toto časové období.³³⁷

Ve fondu AM Kožlany je však pro toto období dochován menší počet písemností. Ze 17. století pochází pouze opis privilegií,³³⁸ který obsahuje texty majestátů – krále Ladislava Jagellonského, majestát císařů Rudolfa II., Matyáše a Leopolda I., a také vrchnostenské obdarování Jindřicha Týřovského z Ensidle. Dále byl v této době vytvořen městský memoriál³³⁹ a dvě gruntovní knihy.³⁴⁰ Podle prozatímního inventárního seznamu by se ve fondu měla nacházet ještě kvitance ze 17. května 1654, k níž by měly být připevněny čtyři oplatkové pečete.³⁴¹ Ta ovšem mnou nebyla nalezena.

Starší z gruntovních knih obsahuje kromě změn v držení jednotlivých statků také záznamy o prodeji a koupích pozemků. Kromě nich se v ní vyskytuje také několik publikovaných posledních vůlí kožlanských měšťanů a rovněž instrukce pro písaře. Druhá gruntovní kniha³⁴² je vedena podle jednotlivých gruntů, kde jsou uvedeny všechny převody dané nemovitosti v daném časovém období společně s uvedením zaplacení gruntovních peněz. Kniha byla pravděpodobně vedena od 28./29. dubna 1676, jelikož většina zápisu začíná: „...*při držanech [!] soudech vynašlo se, že ...*“,³⁴³ kde následuje zápis o zůstávajícím dluhu z gruntovních peněz, kterou držitel nemovitosti dluží své vrchnosti. Všechny tyto písemnosti jsou psány převážně česky, ale vyskytuje se v nich často i německý jazyk.

---

³³⁶ K. WASKA, *Archiv města Úterý (1439) 1552 – 1945*, Inventář, Plzeň 1986.

³³⁷ J. PANKARAZ – V. PETRLÍKOVÁ, *Archiv města Kalovice 1547 - 1945*, Inventář, Plasy 1973.

³³⁸ SOkA Plzeň-sever, AM Kožlany, Přepis privilegií 1678.

³³⁹ TAMTÉŽ, Memoriál 1620 – 1719.

³⁴⁰ TAMTÉŽ, Gruntovní kniha 1676 – 1702; TAMTÉŽ, Gruntovní kniha založená 1675.

³⁴¹ J. PANKARAZ – V. PETRLÍKOVÁ, *Archiv města Kožlany*, s. 1.

³⁴² SOkA Plzeň-sever, AM Kožlany, Gruntovní kniha 1676 – 1702.

³⁴³ Např.: TAMTÉŽ, fol. 14^r.

V následujícím 18. století se počet dochovaných písemností zvětšil. Český jazyk v nich opět dominuje, ale častěji jsou také psány zápisy v němčině. Ta převažuje zejména v zápisech týkajících se peněz (účty, obligace). Z této doby také pochází výše zkoumaný memoriál.

Z městských knih je z 18. století dochováno několik knih označených jako gruntovní, které mají podobnou strukturu jako pozemkové knihy z předchozího století. Na ty v některých případech i odkazují: „*Dle staré knihy gruntovní...*“³⁴⁴ Podobně jako předchozí knihy neobsahují pouze změnu v pozemkové držbě, ale také opisy obligací a podobně.

Na počátku 18. století také vznikla samostatná kniha měšťanů,³⁴⁵ která na začátku obsahuje pouze jmenný seznam pravděpodobně osob, jež získaly městské právo již před založením této knihy (celkem 73 osob). Od roku 1709 následují krátké zápisy o přijetí městského práva a o zaplacení vstupního poplatku. Jednotlivé zápisy jsou stereotypní. Kromě jediného německého zápisu jsou všechny psány česky. Kniha obsahuje celkem 188 jmen kožlanských měšťanů v rozmezí let 1709 až 1787.

Ve fondu se také nachází kniha kontribucí,³⁴⁶ která ukazuje, jak vysoké daně kožlanská obec platila ve druhé polovině 18. století. Tato kniha je psána především německy, pod některými zápisy jsou podepsáni představitelé městské samosprávy (primátor, purkmistr a obecní starší), kontribuční písař a také představitel vrchnostenské správy zvaný „*Vorsteher*“.

Od roku 1751 je dochováno také několik vyúčtování obecních peněz, která sestavoval zdejší radní písař. Pravděpodobně jich bylo vytvořeno více, jelikož nejsou dochována pravidelně od této doby a již z nařízení Jindřicha Týřovského měl zdejší purkmistr vést obecní počty. Ve fondu jsou dochována vyúčtování peněz jak za celý rok,³⁴⁷ tak i za pololetí³⁴⁸ a čtvrtletí.³⁴⁹ V jednom případě je dochováno dokonce také

---

³⁴⁴ Např.: TAMTÉŽ, Gruntovní kniha 1703 – 1769, fol. 101^r.

³⁴⁵ TAMTÉŽ, Kniha Měšťanů 1707 – 1781.

³⁴⁶ TAMTÉŽ, Kniha kontribucí 1740 – 1791.

³⁴⁷ TAMTÉŽ, Vyúčtování peněz v roce 1765; TAMTÉŽ, Vyúčtování peněz v roce 1766; TAMTÉŽ, Vyúčtování peněz v roce 1767; TAMTÉŽ, Vyúčtování peněz v roce 1769; TAMTÉŽ, Vyúčtování peněz v roce 1770.

jedno měsíční vyúčtování obecních peněz.³⁵⁰ Kromě obecních počtů se ve fondu pro poslední čtvrtletí roku 1751 nachází vyúčtování naturálií³⁵¹ a pro čtvrté čtvrtletí počet obilní, dobytčí a vydání při obecním dvoře.³⁵² Pro rok 1758 je dochován „zásobník“ pro „magazín“.³⁵³

Po úmrtí Marie Gabriely Lažanské vznikla nová městská kniha,³⁵⁴ která je dochovaná v papírových deskách s označením „M. II. 10.“ a „Kniha pamětní / 1759 – 1785“. Zápisy v ní uvedené jsou jak v jazyce českém, tak i v německém. Sama se tato kniha nazývá protokolem. Jsou do ní zapisovány zápisy týkající se obnov rad, instrukce došlé do městečka z chříčské vrchnostenské kanceláře, dále se zde nacházejí některá porovnání a dlužní zápisy a jiné podobné zápisy.

Na konci 18. století k těmto knihám přibyla kniha obligační,³⁵⁵ která je dochována v celkem zachovalých deskách,³⁵⁶ na jejichž hřbetě stojí rok 1793. První zápis v knize pochází z 5. listopadu 1798 a jedná se o smlouvu mezi Vavřincem Skalickým a Rozálií Korpovou, pod níž jsou podepsáni ženich s nevěstou a dva svědci.³⁵⁷ Až o několik stránek následují první zápisy z ledna roku 1793 týkající se obligací. Většina zápisů je v rozmezí jednoho listu. Kniha je foliována, přičemž na

---

³⁴⁸ TAMTÉŽ, Vyúčtování peněz v 1. pololetí 1762; TAMTÉŽ, Vyúčtování peněz ve 2. pololetí 1767; TAMTÉŽ, Vyúčtování peněz v 1. pololetí 1780.

³⁴⁹ TAMTÉŽ, Vyúčtování peněz ve 4. čtvrtletí 1751; TAMTÉŽ, Vyúčtování peněz ve 4. čtvrtletí 1780.

³⁵⁰ TAMTÉŽ, Vyúčtování peněz v červenci 1780.

³⁵¹ TAMTÉŽ, Vyúčtování naturálií ve 4. čtvrtletí 1751.

³⁵² TAMTÉŽ, Vyúčtování naturálií ve 4. čtvrtletí 1780.

³⁵³ TAMTÉŽ, Zásobník z roku 1758.

³⁵⁴ TAMTÉŽ, Pamětní kniha 1759 – 1785.

³⁵⁵ TAMTÉŽ, Obligační kniha 1793 – 1801.

³⁵⁶ Tyto desky jsou totožné jako u gruntovní knihy, která je označena jako Gruntovní kniha 1738 – 1796.

³⁵⁷ SOkA Plzeň-sever, AM Kozlany, Obligační kniha 1793 – 1801., fol. 1.

foliu 316 se nachází poslední zápis. V knize se tak nachází kolem 300 dlužních úpisů, kromě nich je zde zapsáno i několik výše zmíněných svatebních smluv.

Kromě knih jsou z konce 18. století dochována také různá tištěná guberniální nařízení nebo příkazy vydané císařem Josefem II. Kromě toho se dochovala samostatná listina týkající se prodeje nemovitosti, svatební smlouva, opis privilegia Jindřicha Týřovského a podobně. Opět to ovšem není nikterak vysoký počet písemností. Od počátku 19. století se pak počet dochovaných listin i městských knih postupně zvyšuje.

4.3.2. Městská kancelář a kožlanští písaři

Prvopočátek městské kanceláře lze s největší pravděpodobností najít již v době povýšení Kožlan na městečko a udělení práva používat vlastní pečeť, avšak první doložené zprávy o její činnosti, případně činnosti radního písaře, pocházejí až ze 17. století, od kdy jsou také dochovány první písemné památky vyprodukované místními písaři. První knihy vyprodukované kanceláří jsou gruntovnice, k nimž byly posléze doplňovány další městské knihy, jak bylo uvedeno výše.

První nalezená zmínka o radním písaři pochází z nadání Jindřicha Týřovského z roku 1612, kdy byla dána škola pod správu purkmistrovského úřadu a povoleno obci, že „*písaře svého radního odkudž se vrchnosti a jim líbiti bude ku potřebě své dosazovati mají.*“³⁵⁸ Z tohoto nadání vyplývá, že písař byl dosazován místní radou, ale slovo ve výběru vhodného kandidáta měla i zdejší vrchnost. Písař pak byl ve své funkci kontinuálně a zajišťoval soudržnost městské správy, i když byl formálně jmenován i při renovacích.

Podobně jako i v jiných malých městečkách byla zpočátku funkcí radního písaře spojena s učitelským postem, což není nikterak ojedinělé.³⁵⁹ V Kožlanech je propojení

---

³⁵⁸ TAMTÉŽ, Přepis privilegií 1678, fol. 6^v.

³⁵⁹ Například v městečku Pecka. D. COGANOVÁ, *Působnost*, s. 23.

těchto funkcí prozatím doloženo u radního písaře Kryštofa Netrefy³⁶⁰ a Pavla Kratochvíla.³⁶¹

Podobně jako i v jiných malých poddanských městečkách vykonával s největší pravděpodobností zdejší písař veškeré písařské činnosti sám. Během sledovaného období nejsou známi žádní podpisaři, případně subsyndikové. Náplní práce radního písaře zřejmě bylo vedení městských knih, vyřizování došlé korespondence, sepisování listin pro zdejší měšťany, jako byly různé smlouvy, poslední pořízení a podobně. Radní nebo také městský písař byl placen z obecních peněz a byl podřízen purkmistru a městské radě. Avšak podle instrukcí dochovaných z poloviny 18. století byl syndikus i důležitou osobou městské samosprávy, bez jehož účasti a rady nesmělo být nic vedeno a ujednáno. Daný článek instrukce z roku 1772 zní takto: „*Bez syndikusa nikdy se nemá něco tejkajícího ouřadu řídit, nýbrž se s ním poraditi a cokoliv v radě se stává, též i on podepsati má, an sice taková od něho nepodepsaná věc za neplatnou uznána býti má.*“³⁶²

Prvním písařem působícím v Kožlanech, kterého je možné označit jménem, je „*Karel Chmelovec toho času písař radní*“,³⁶³ který pravděpodobně v městské kanceláři působil ve druhé polovině dvacátých let 17. století. Ještě před ním je však zmiňován ještě jakýsi Tomáš písař, u něhož se ale neví nic bližšího, proto může jít pouze o zděděný přídomek od jeho předků.

Další jméno písaře je známo až z druhé poloviny 17. století. Jedná se o radního písaře Kryštofa Netrefu kralovického, který je znám z první a pravděpodobně jediné dochované instrukce z 5. března 1674, která určovala roční písařův plat.³⁶⁴ Podle rukopisu byl pravděpodobně i autorem několika zápisů v manuálu, pokud zapsal i danou instrukci.

---

³⁶⁰ Jeho jméno je doloženo v platové instrukci v zadní části gruntovní knihy, kde je vypsán i plat jako kantora. SOkA Plzeň-sever, AM Kožlany, Gruntovní kniha založená 1675.

³⁶¹ V matrice zemřelých je uveden jako: „*Pauli Kratochile cantor et organista Kozlanensis*“ http://www.portafontium.cz/iipimage/30064190/kozlany-02_1160-z (stav ke dni 19. 10. 2014).

³⁶² SOkA Plzeň-sever, AM Kožlany, Pamětní kniha 1759 – 1785, fol. 24r.

³⁶³ TAMTÉŽ, Memoriál 1620 – 1719, fol. 30r.

³⁶⁴ TAMTÉŽ, Gruntovní kniha založená 1675, pag. 945-946.

Podrobnější zprávy o kožlanském písaři pocházejí až z počátku 18. století. Tedy z doby kdy byl veden ještě zdejší memoriál, do kteréhožto se 26. srpna 1703 podepsal Bartoloměj Bernard Nejbert. Tento písař založil výše rozebíraný manuál, do kterého zapisoval až do roku 1731. Zřejmě rovněž on začal vést i knihu měšťanů, ve které je však pro konec roku 1709 jako písař městský uváděn jakýsi Jan Oppl, avšak rukopis je totožný s Nejbertovým. Kromě toho je pod zápisem z 2. února 1708 v gruntovní knize podepsán jako syndikus Jan Viktorín Smrž, který byl nalezen i v úmrtní matrice. Duktus těchto písařů si je velmi podobný. Proto není možné s jistotou určit, zda působili v městské kanceláři paralelně vedle sebe, či jestli Jan Oppl a Jan Viktorín Smrž pouze zastupovali Bartoloměje Bernarda Nejberta, který z nezjištěných důvodů nebyl k dispozici. V malých městech a městečkách bylo běžnou praxí, že v nepřítomnosti písařů potřebné zápisy v případě nutnosti zapsal někdo jiný, například purkmistr nebo rychtář.³⁶⁵ Takto to mohlo fungovat i zde, jelikož ani jeden z těchto písařů není jmenován jako subsyndik nebo podpísař.

Jak již bylo zmíněno, Bartoloměj Bernard Nejbert působil s určitou přestávkou jako městský písař v rozmezí let 1703 – 1731. Není známo, odkud pocházel, ale poslední léta svého života nestrávil v Kožlanech, kde se mu narodily minimálně dvě děti, ale v nedalekém městečku Čistá. Tam také někdy po roku 1733 zastával funkci obecního správce³⁶⁶ a zde 28. prosince 1737 v 64 letech zemřel.³⁶⁷

Jménem je znám znovu znám až písař působící v Kožlanech od poloviny 18. století, je jím Bernard Ignác Vodráška,³⁶⁸ který působil v kožlanské kanceláři určitě v rozmezí let 1752 – 1771. Tento písař pocházel z Manětína, kde byl měšťanem. Od svého působení v městské kanceláři nejspíše žil v Kožlanech, kde také 12. července 1771 zemřel. Kromě již zavedených městských knih, založil nový městský protokol, z jeho pera jsou také známa první městská vyúčtování obecních peněz. Jde také o prvního písaře, jehož jmenování je doloženo během renovace rady (v roce 1759 a 1762).

---

³⁶⁵ D. COGANOVÁ, *Působnost*, s. 23.

³⁶⁶ Jaroslav SKLENÁŘ, *Městečko Čistá a okolí*, Čistá 2007, s. 145.

³⁶⁷ <http://ebadatelna.soapraha.cz/d/4888/289> (stav k 22. 11. 2014).

³⁶⁸ Podepisoval se jako Wodraschka.

Druhým syndikem, kterého potvrzovala městská rada, byl Johann Jakob Hedánek, jenž pokračoval ve vedení již zavedených městských knih. Po něm v kožlanské kanceláři pracoval jako syndik Anton Josef Růžek (zázpisy v manuálu pocházejí z rozmezí let 1781 až 1787) a Matyáš Dongres (zázpisy z rozmezí let 1787 až 1795). Právě tento písař je zmiňován v zápise z 25. února 1795, který se nachází v memoriálu: „... *starý syndicus Mathes Dongres [?] zůstával.*“³⁶⁹

Posledním písařem působícím na konci 18. století v kožlanské městské kanceláři byl Jan Matěj Čermák, který někdy na počátku února 1795 pravděpodobně krátce působil vedle Matyáše Dongrese, než ten definitivně odešel ze své funkce.³⁷⁰ Matěj Čermák se podepisoval pod svými zápis dvojím způsobem, buďto jako „Čermák“ nebo také v grafické podobě jak „*Tschermák*“,³⁷¹ kteroužto variantu používal u německy psaných textů.

Ohodnocení písařovy práce bylo v každém městě a městečku rozdílné. Většinou se rozdělovalo na pevnou částku, kterou dostávali písaři za svou písařskou činnost při městské radě. Další peníze poté dostávali za vyhotovování písemností pro obyvatele a měšťany městečka. Například v městečku Pecce v polovině 18. století dostával písař od obce apanáž dvě zlaté a k tomu navíc různé poplatky za vyhotovení smluv (od 17 do 30 krejcarů). Po roce 1797 tak dostal peckovský písař ročně deset zlatých.³⁷² Také ve městečku Smečno dostával písař od obce pravidelnou roční odměnu tentokrát však jen 5 zlatých a 50 krejcarů.³⁷³

Naopak ve větším poddanském městě Benešově, kde zajisté byla i agenda písaře bezesporu rozsáhlejší, byl plat písaře v roce 1777 osmdesát zlatých a k tomu ještě naturální přídavky v podobě jednoho strychu pšenice, osmi strychů žita, jednoho strychu hrachu a ječmene, dvou strychů ovsa, jednoho beránka a 13 sáhů dříví.³⁷⁴

---

³⁶⁹ SOkA Plzeň-sever, AM Kožlany, Memoriál 1620 – 1719, fol. 27^r.

³⁷⁰ V obligační knize se vyskytují zápisy psané 6. února rukopisem Čermáka a naopak 8. února rukou Dongrese. SOkA Plzeň-sever, AM Kožlany, Obligační kniha 1793 – 1801, fol. 121 – 123.

³⁷¹ TAMTÉŽ, fol. 232^r.

³⁷² D. COGANOVÁ, *Působnost*, s. 25.

³⁷³ J. PRAŽÁKOVÁ, *Městečko*, s. 38.

³⁷⁴ E. PROCHÁZKOVÁ, *Městská správa*, s. 208.

V Kožlanech se suma, kterou dostával písař od obce, pohybovala v rozmezí výše uvedených ohodnocení. Po celé 17. století měli dostávat radní písaři podle instrukce z roku 1674, která se odvolávala na starší nařízení z roku 1622, za rok tři kopy míšeňské za písařskou práci a jednu kopy míšeňskou za služby „servuské“. V roce 1762 dostal Vodráška za půl roku 20 zlatých a k tomu ještě deputát v podobě dvou věrtelů pšenice, ječmene, hrachu a tři strychy a dva věrtel žita a na přivarek dvou sudů piva čtyři strychy ječmene.³⁷⁵ Podle posledního vyúčtování pro rok 1780 bral syndik od městské rady celých 50 zlatých ročně.³⁷⁶ Kromě toho další peníze jistě dostávali za vedlejší práci, které jim byly přiděleny, podobně jako v jiných městech³⁷⁷ nebo když působili jako kantoři³⁷⁸

Instrukce určená přímo pro městského písaře se ve fondu nenachází a pravděpodobně asi ani žádná nevznikla. Činnosti písaře se nepřímo dotýká instrukce určující jeho roční odměny z 5. března 1674, která byla „obnovená a vzata jest ze starý instucti [?], která již ... v létu 1622.“³⁷⁹ Z níž je možné vyčíst, že kromě vlastní písařské činnosti kožlanský písař mimo jiné také natahoval hodiny, ale hlavně to, že již v roce 1622 zde existovalo vymezení činnosti radního písaře.

Po celé 18. století rostly nároky na syndika, u kterého bylo požadováno alespoň základní právnické vzdělání. V této době také rostl jeho vliv, kdy bez jeho vědomosti nemělo být nic rozhodováno a podepisováno, jak již bylo uvedeno výše. Sice v Kožlanech nebyl členem městské rady, jako tomu bylo v jiných městech, ale jeho vliv na ní byl zajisté velký.

---

³⁷⁵ SOKA Plzeň-sever, Vyúčtování peněz v 1. pololetí 1762, fol. 6^r.

³⁷⁶ TAMTÉŽ, Vyúčtování peněz v 1. pololetí 1780, fol. 3^r.

³⁷⁷ Písař byl placen za natahování hodin, za což dostával dva strychy žita. Dalších 35 krejcarů dostával „za pár stížovic [?]“ apod. SOKA Plzeň-sever, AM Kožlany, Gruntovnice založená 1675, pag. 945-946.

³⁷⁸ SOKA Plzeň-sever, AM Kožlany, Gruntovnice založená 1675, pag. 945-946.

³⁷⁹ TAMTÉŽ, Gruntovnice založená 1675, pag. 945-946.

4.4. PŘIJETÍ MĚŠŤANSTVÍ

„Kdyby se pak do oznámeného městys Kožlan odjinud dobrý a hodný člověk městský neb robotní, kterýž by se vrchnosti a obci téhož městys hodil, osaditi chtěl, tehdy k ouřadu téhož městys práva městského 2 kopy míšeňský vrchnosti pak nynější i budoucí své listy výhostní i purgkmistru a konšelům zachovací složiti povinen bude.“³⁸⁰

Člověk žijící v této době ve městě nemusel být a většinou ani nebyl jeho měšťanem. Tuto pozici musel člověk nejprve získat. To šlo několika způsoby. Buď se do dané městské společnosti narodil jako potomek měšťanů, anebo o přijetí za měšťana musel požádat a následně mu bylo po splnění určitých podmínek uděleno. Status měšťana však s sebou nenesl jen výsady a práva, ale také povinnosti, které musel vůči městu plnit.

Městské právo bylo důležité i pro vykonávání řemesla a živnosti v okruhu města, což bylo i důvodem žádání o udělení zdejšího městského práva, což bylo někdy spojeno s ožením se s pozůstalou vdovou po předešlém provozovateli živnosti. Takovýto důvod byl například u Petra Votičky, který pocházel z města Kralovic nacházejícího se nedaleko Kožlan, který *„pojal sobě za manželku Annu po neboštíkovi Matěji Levým bejvalým sousedem a kovářem v městys Kožlan pozůstalou vdovu, a přijal městské právo tímto způsobem, by on jeho profesy kovářskou též jiné obchody tak jako jinší soused vědcti a prováděti mohl, pročez za takovou svobodu obyčejnou povin[n]ost dle slušné žádosti při magistrátu jest složil a náležitě zaplatil, jenž se stalo na radní sednici Kožlanské za času pana Adama Skalickýho Primátora a spolupurgmistra dne desátého february léta páně 1755.“³⁸¹*

Co tedy obecně předcházelo získání měšťanství? Nejprve musela být podána žádost městské radě zastupující celou obec. Dalším krokem bylo postavení rukojmí za sebe a zaplacení poplatku do městské pokladny.³⁸² Měšťanů však bylo ve městě menšina, většinu lidí žijících ve městě tvořilo neusedlé obyvatelstvo, nájemníci.

---

³⁸⁰ Privilegium Jindřich Týřovského z roku 1620. SOkA Plzeň-sever, AM Kožlany, Přepis privilegií 1678, fol. 6^v.

³⁸¹ TAMTĚŽ, Kniha měšťanů 1709 – 1781, fol. 20.

³⁸²J. HRDLIČKA, *Měšťan*, in: V. BŮŽEK – P. KRÁL (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007, s., s. 142.

Po přijetí za měšťany bývali tito lidé zapsáni do městské knihy přijatých měšťanů. V Kožlanech je tato kniha doložena až od počátku 18. století. Z dřívější doby jsou známy pouze dva zápisy o přijetí městského šosu, které jsou zapsány v městském memoriálu, oba pocházejí z roku 1629. Podle knihy měšťanů získalo městské právo v rozmezí let 1709 až 1787 celkem 188 lidí, avšak je velmi pravděpodobné, že ne všichni měšťané byli do této knihy zapsáni, jelikož se zde nevyskytují jména některých radních, kteří určitě měšťany museli být. To mohlo být způsobeno tím, že sem nemuseli být zapisováni zejména potomci „starých“ kožlanských měšťanů.

Co se tedy muselo splnit proto, aby byl člověk přijat za měšťana v Kožlanech? Podle klasických požadavků musel nejprve požádat radu o svolení a přijetí, vlastnit alespoň čtvrt lánu a zaplatit poplatek. Avšak ani jeden zápis se nezmiňuje o velikosti vstupního poplatku, který musel nově přijatý měšťan zaplatit. V jednotlivých zápisech je uvedeno pouze, že *„zapravit městské právo, a za jednoho měštěnána uznany a do této knihy zapsany jest.“*³⁸³ Pouze z počátku 17. století je známo z nadání Jindřicha Týřovského, že musel radu spokojit dvěma kopami grošů míšeňských.

Ještě jedna podmínka byla potřebná pro získání měšťanství, a to byl souhlas chříčkové vrchnosti, ale také žadatelé potřebovali povolení od předchozí vrchnosti, to znamená, že museli obdržet výhost, jak plyne z jediného německého zápisu v knize: *„...welcher zur Churfriestenthum Mayntz gehörig stadtl Ehrlenboch gebähestig, hat vermög von der gnädigste obrigkeit decretando erhaltene gdig erlaubnis sich alhier in unsren stadl Kozlan an siedln zu könen.“*³⁸⁴

Měšťané pak bývali v pramenech nazýváni jako sousedé, případně spolusousedé. Jde o označení, které mělo nejspíše zrovnoprávnit všechny měšťany a vyjádřit tak sounáležitost k dané městské komunitě, i když i tak jistě ve větších městech existovaly rozdíly mezi jednotlivými měšťany, zejména mezi těmi, kteří se podíleli na městské samosprávě a „ostatními“ sousedy.³⁸⁵

Když roku 1780 přišla do městečka instrukce, psalo se v ní také toto: *„Těž v malých městečkách jest ten zlej starodávný zvyk, aneb obyčej, že tím novým*

---

³⁸³ SOKA Plzeň-sever, AM Kožlany, Kniha měšťanů 1709 - 1781, fol. 15^r.

³⁸⁴ TAMTÉŽ, fol. 29^r.

³⁸⁵ J. HRDLIČKA, *Měšťan*, s. 141-142.

*přístupujícím měšťanům přezdívali přílepku, kterýžto se pod pokutou 8 den[n]ím arestem, bud v Kozlancech, neb na Kříči nekterého tak nazývati se zapovídá.*³⁸⁶ Je tak pravděpodobné, že toto hanlivé označení pro nového měšťana se často vyskytovalo i v Kozlancech a nově přistoupivší si na to u vrchnosti stěžovali, nebo se ale také mohlo jedna o pouhé preventivní opatření od vrchnosti, která chtěla takovému jednání pouze na svém panství zabránit, jelikož žádný takovýto spor se v městském manuálu ani jiné knize nenachází.

Vrchnost si hlídala, kdo bude žít v jejich městečku. Do městečka neměl být přijímán žádný cizí poddaný ani svobodný člověk, který neměl vrchnostenské povolení, bez kteréhož ho zdejší rada nesměl vzít „*do područí, tím ménějc za měšťana přijmouti neb takovému grunty prodávati.*“³⁸⁷

4.5. HOSPODÁŘSTVÍ

Obdarováním a nadáním Jindřicha Týřovského z Ensidle ze dne 14. března 1612 získali Kozlanští pod vlastní správu obecní hospodářství a mohli volně nakládat s obecním majetkem.

V polovině 17. století náleželo k obci 141 strychů lesů a porostli, 50 strychů pastvin a louka o velikosti 6 vozů sena.³⁸⁸ O sto let později byla velikost majetku obce podobná, rozloha polí byla podle tereziánského katastru 85 strychů 2 věrtele, lady 5 strychů, pastvin 50 strychů 3 věrtele, luk 6 vozů, lesů smíšených 20 strychů, porostlin 30 strychů.³⁸⁹

Jistě již v polovině 17. století byly vedeny obecní počty. Ty se však dochovaly až z druhé poloviny 18. století a ještě k tomu pouze mezerovitě.³⁹⁰ Podle nich je však

---

³⁸⁶ SOkA Plzeň-sever, AM Kozlany, Pamětní kniha 1759 - 1785, fol. 32^v.

³⁸⁷ TAMTÉŽ, fol. 24^r.

³⁸⁸ V. KOČKA, *Dějiny*, s. 377.

³⁸⁹ *Tereziánský katastr český. Svazek 3, Dominikál, Praha 1970, s. 396.*

³⁹⁰ Dochovány jsou jen mezerovitě a jen pro léta 1751, 1762, 1765 – 1767, 1769, 1770 a 1780. SOkA Plzeň-sever, AM Kozlany, Vyúčtování peněz v červenci 1780; TAMTÉŽ, Vyúčtování peněz ve 4. čtvrtletí 1751; TAMTÉŽ, Vyúčtování peněz ve 4. čtvrtletí 1780; TAMTÉŽ, Vyúčtování peněz v 1. pololetí 1762; TAMTÉŽ, Vyúčtování peněz ve 2. pololetí 1767;

možné si udělat určitou představu o tom, jak vypadalo obecní hospodářství a s jakou pravidelností a pečlivostí byly obecní účty pravděpodobně vedené. Dochovalo se jedno měsíční vyúčtování za červenec 1780, z čehož lze usuzovat, že mohla existovat i jiná měsíční vyúčtování. S jistotou však lze říci, že se pravidelně vedly minimálně ve druhé polovině 18. století čtvrtletní počty, které musely být posílány do vrchnostenské kanceláře do Chřívce. Poté byly ještě zpracovávány vyúčtování za půlrok³⁹¹ a za celý rok.³⁹²

Podle instrukce od vrchnostenské kanceláře v Chřívci měly být účty podepsány od dvou osob, aby byly uznány za platné.³⁹³ Pravděpodobně zpočátku byly čtvrtletní účty posílány do Chřívce prostřednictvím úřadujícího purkmistra a primátora na obecní náklady. Tomu se ale vrchnost snažila zamezit, pročež nařizovala, aby byly obecní účty posílány „*skrze příhodnou příležitost neb posla, anebo po pořádku*“,³⁹⁴ což mělo ušetřit obecní náklady. Později už přikazovala, aby tyto účty byly posílány pouze skrze sousedy a těm se za tyto služby nemělo platit vůbec.³⁹⁵

Všeobecně se vrchnost snažila, aby zdejší magistrát nevynakládal „zbytečné“ peníze, čemuž odpovídá i to, že nařizovala, aby rozbitá okna v obecních příbytcích nebyla opravována z obecních peněz, ale tím, kdo je rozbil, taktéž tomu bylo i u kupování vosku, které měl platit ten, kdo potřeboval pečeť. Vrchnost dále obci

---

TAMTÉŽ, Vyúčtování peněz v 1. pololetí 1780; TAMTÉŽ, Vyúčtování peněz v roce 1765; TAMTÉŽ, Vyúčtování peněz v roce 1766; TAMTÉŽ, Vyúčtování peněz v roce 1767; TAMTÉŽ, Vyúčtování peněz v roce 1769; TAMTÉŽ, Vyúčtování peněz v roce 1770.

³⁹¹ TAMTÉŽ, Vyúčtování peněz v 1. pololetí 1762; TAMTÉŽ, Vyúčtování peněz ve 2. pololetí 1767; TAMTÉŽ, Vyúčtování peněz v 1. pololetí 1780.

³⁹² TAMTÉŽ, Vyúčtování peněz v roce 1765; TAMTÉŽ, Vyúčtování peněz v roce 1766; TAMTÉŽ, Vyúčtování peněz v roce 1767; TAMTÉŽ, Vyúčtování peněz v roce 1769; TAMTÉŽ, Vyúčtování peněz v roce 1770.

³⁹³ TAMTÉŽ, Pamětní kniha 1719 – 1785, fol. 24^r.

³⁹⁴ TAMTÉŽ, 24^v.

³⁹⁵ TAMTÉŽ, 31^v.

zakazovala vydávat peníze na vítání vrchnosti nebo kupovat z obecní kasy krajským poslům pivo.³⁹⁶

Roku 1759 bylo obecní hospodářství pronajato tzv. arendátorům, kteří jej spravovali namísto obce. V tomto roce se jimi stali čtyři místní měšťané – Václav Kozlovský, Tomáš Benda, Václav Klaus a Jan Bezděkovský. Ti tak podle vyhotovené smlouvy mohli hospodařit na obecních polích, lukách, rybnících, mlýnech. Dále měli pod svou správou sladovnu, vinopalnu, chmelnici a zahrady. Jediné co jim bylo vymíněno z hospodaření, byly obecní lesy a jiné porostliny. Tato první arendátorská smlouva byla uzavřena na šest let, během nichž měli zmínění arendátoři zaplatit obci za jeden rok 500 zlatých rýnských. Tento plat byl splatný čtvrtletně, což činilo 125 zlatých rýnských za tři po sobě jdoucí měsíce.³⁹⁷ Po šesti letech byla smlouva opětovně obnovena, ale arendátorů bylo již pět – Prokop Šubert, Václav Smrž, Václav Lejpert, Matouš Skalický, Václav Kozlovský a Adam Hopp. Roční poplatek k obci se zvýšil na 915 zlatých rýnských, který byl opět splatný každé čtvrtletí po 228 zlatých a 45 krejcarů. Smlouva byla uzavřena opětovně na šest let.³⁹⁸ Pravděpodobně ještě v roce 1772 byla tato smlouva obnovena znovu na dobu šesti let, ale bohužel ve fondu není dochována a taktéž chybějí účty z tohoto období, avšak podle zápisu v protokolu z 27. prosince 1777, měla koncem tohoto roku skončit smlouva arendátorům a obec požádala vrchnost, „*by budoucně to hospodářství sama pro sebe védsti mohla, proti čemuž milost, až na s[vatě]ho královského krajského ouřadu dekret (kterej sice až dosavade vydanej [?]), v ničemž není, anobř skrze krátkost času z ohledu, by obec v skodu uvedena nebyla, milostivje [!] připouští a k užívání obce od 1 janu[ary] roku příštího 1778 dovoluje, pročez tehdy magistrat nejpřednej při vedení téhož hospodářství následovný puncta, by se žádné strany obec v skodu neuvedla, bedlivje [!] pozorovati bude.*“³⁹⁹

V rozmezí let 1759 – 1777 tak plynuly obci příjmy zejména z tohoto pachtu. Kromě toho byly vybírány peníze od kožlanských obyvatel, které měly sloužit zejména na všelijaká obecní vydání. Další příjem šel obci poté ještě z prodaného dříví z obecního

---

³⁹⁶ TAMTÉŽ, 24^v.

³⁹⁷ TAMTÉŽ, 5^v – 8^r.

³⁹⁸ TAMTÉŽ, 21^r – 23^r.

³⁹⁹ TAMTÉŽ, fol. 37^r.

lesa, drobné peníze šly také ze splacených dluhů od místních obyvatel, pokut a podobně.⁴⁰⁰

Před propachtováním obecního hospodářství a po něm byl obecní příjem o něco rozmanitější. Kupříkladu ve čtvrtém čtvrtletí roku 1751 jsou do příjmů započítány také důchody (německy „*Nutzung*“) z pivovaru, které činily 450 zlatých 19 krejcarů a 3 denáry, o něco nižší důchody plynuly z obecního dvora (112 zlatých 15 krejcarů), tři zlaté poté z vinopalny („*Brandtweinhaus*“) a jeden zlatý 57 krejcarů z dobytka.⁴⁰¹ Z první poloviny roku 1780 jsou taktéž známy činže, které byly vybírány od pronajímatelů obecních šenků. Ty se v Kozłanech nacházely dva – u radnice, který se pronajímал za 10 zlatých na půl roku, a u „*hořejšího obecního domu*“, jehož pololetní činže činila pět zlatých. Činže z vinopalů byla za půl rok 10 zlatých 1 krejcar a 3 denáry, ze mlýna rovných 10 zlatých.⁴⁰² Další příjmy obci poté šly z prodaného dříví, obilí a další mimořádné prodeje od obecních majetků, které nebyly pravidelným obecním příjmem.⁴⁰³ Samozřejmě se nejedná o všechny příjmy. Obci měly jít také peníze z pořádání trhů a podobně.

Mezi obecní výdaje patřily zejména kontribuce a poplatky. Jak již bylo zmíněno, obci byly Rudolfem II. stanoveny peněžité platy namísto jiných platů. Jindřichem Týřovským byly poplatky obci stanoveny na 447 kop 44 grošů 4 denáry za rok.⁴⁰⁴ Během vlastnictví Lažanských se vrchnostenské poplatky měly zvyšovat. Kromě toho platili Kozłanští různé jiné poplatky a příspěvky. Velkou sumu obecní pokladnu stála také kontribuce, která se na konci roku 1751 vyšplhala na částku 92 zlatých 33 krejcarů a ½ denáru za měsíc.⁴⁰⁵ Mimoto městská rada platila řemeslníky, kteří pracovali na obecních stavbách, kdy například opravovali kamna, okna, dveře a podobně. Další výdaje byly vynakládány na zaplacení diet a interesů obecním činitelům.⁴⁰⁶ Obecní

---

⁴⁰⁰ Např.: TAMTÉŽ, Vyúčtování obecních peněz v roce 1766.

⁴⁰¹ TAMTÉŽ, Vyúčtování peněz ve 4. čtvrtletí 1751, fol. 1^r – 3^r.

⁴⁰² TAMTÉŽ, Vyúčtování peněz v 1. pololetí 1780, fol. 1^r.

⁴⁰³ TAMTÉŽ, fol. 2^r.

⁴⁰⁴ TAMTÉŽ, Přepis privilegií 1678, fol. 2^v.

⁴⁰⁵ TAMTÉŽ, Kniha kontribucí 1740 – 1791.

⁴⁰⁶ TAMTÉŽ, Vyúčtování peněz v 1. pololetí 1780, fol. 3^r.

peníze šly také na jiné rozličné služby a potřeby – pro kováře a jiné řemeslníky, na věci potřebné do kanceláře, ale i na almužny potřebným.⁴⁰⁷

---

⁴⁰⁷ TAMTÉŽ, fol. 3^v - 4^v.

ZÁVĚR

Jak již bylo zmíněno v úvodu, města a městečka jsou vděčným tématem české historiografie, ke kterému vycházely a stále vycházejí publikace týkající se komplexních dějin velkých i menších měst. Mimo tyto monografie stále vznikají drobnější studie o menších městech a městečkách a právě tomuto tématu se chce tato předkládaná závěrečná práce přiblížit, přičemž navíc je zde zevrubně představena jedna městská písemnost.

Práce na tomto tématu byla ztížena nezpracovaností fondu AM Kožlany, který musel být pro potřeby této práce prohledán celý, ale i tak se mohlo stát, že některé písemnosti byly přehlédnuty. Bohužel i fond Velkostatek Chříč není v dnešní době zpracován, i když pro Kožlany jsou v něm uloženy pravděpodobně jen dvě knihy listin z 19. století. Právě kvůli této překážce bylo téma této diplomové práce zvoleno poněkud obsáhleji a záměrně rozhozeno do čtyř výraznějších skupin. Nejprve byla ukázána historie a život v Kožlanech. Za druhé byla věnována pozornost kožlanské městské knize, která byla představena pokud možno co nejobsáhleji, což znamená, že byl proveden její vnitřní i vnější popis. Třetí část se zabývala zdejší městskou správou, přičemž byly použity i poznatky z jiných podobných lokalit.

Jak již bylo rovněž zmíněno, tato práce se zabírala také městským manuálem, který v Kožlanech vznikl v průběhu 18. století a zcela neodpovídá dnešnímu chápání městského manuálu. To ovšem není výjimečné či zvláštní, jelikož exaktní systém označení městských knih použitelný pro všechna města a městečka není jednoduše proveditelný.⁴⁰⁸

Představovaný manuál není zapomenutou písemností, se kterou se regionální dějiny seznamují až nyní. O tom svědčí i fakt, že k němu byl již v minulém století pořízen přepis. Mimo to s ním pracovalo již několik osobností zabývajících se touto lokalitou, v jejich pracích jsou na něj odkazy, anebo přímo citace z něj. Na tomto místě lze jen připomenout dvě jména – Bohumil Vondrášek a Václav Kočka.

V manuálu se nachází celkem 171 zápis, většina z nich je datována jiným dnem v roce. Tyto zápisy se ve větší míře věnují směnám majetku, což je největší rozdíl oproti

---

⁴⁰⁸ J. ČAREK – B. LŮŽEK, *Názvosloví*, s. 153.

předchozí knize, v níž dominovala soudní agenda. Kromě nejrůznějších koupí a pronájmů pozemků se však v této knize nacházejí, i když v menšině, všelijaká porovnání týkající se především zhanění a urážek na cti, záznamy o půjčkách, ale také dva opisy svatebních smluv a jiné zápisy. Jedná se tak o zápisy, které byly projednávány v městské radě, i když nelze říci, že všechny. Například udělování měšťanství zcela chybí, pro toto téma byla vyčleněna od počátku 18. století samostatná městská kniha (v předchozím memoriálu se nacházely dva zápisy týkající se tohoto tématu). Taktéž jistě byly v městské radě jistě předčítány došlé patenty či příkazy příšlé z vrchnostenské kanceláře, které jsou, i když jistě ne kompletně, zapsány v kožlanské knize nesoucí prozatím název pamětní kniha, která byla vedená od roku 1759.

Kožlanský manuál vznikl pravděpodobně v návaznosti na předchozí memoriál, který byl veden během 17. století. Celkem se v něm vystřídalo 8 písařských rukou, přičemž šest z nich je možné identifikovat a přiřadit k nim jména jednotlivých písařů (Bartoloměj Bernard Nejbort, Bernard Ignác Vodráška, Johann Jakub Hedánek, Anton Josef Růžek, Matyáš Dongres a Jan Matěj Čermák). Jednotliví písaři na sebe časově navazovali a někdy se jejich zápisy časově překrývaly, a to zejména ke konci působení písaře, který tak pravděpodobně „zaučoval“ nového pracovníka městské kanceláře, ale o specifické práci subsyndika zde mluvit nelze.

Městská samospráva se v Kožlanech podobně jako i v jiných městech skládala z primasa, purkmistra a radních. Podobně jako v nedalekém městečku Čistá, jež se dostalo pod správu Lažanských v roce 1713, kdy jim bylo prodáno od Svatovítské kapituly,⁴⁰⁹ byli minimálně od poloviny 18. století jmenováni tři purkmistři, kteří se poté s primasem střídali ve funkci úřadujícího purkmistra. Mimoto v obou městečkách fungovaly stejné nižší úřady. Jejich počet nebyl nikterak vysoký, jelikož se v obou případech jednalo o malá poddanská městečka. Rozhodně se nemohou vyrovnat počtu těchto úřadů ve větších městech, kde si správa vyžadovala větší počet specializovaných úředníků.

Co se týká dochovanosti městských písemností, jsou na tom obě městečka (Kožlany i Čistá) velmi podobně, i když v Kožlanech je pro 18. a i pro 17. století městských knih dochováno přece jen o něco více – obzvláště pro 17. století, kdy je ve fondu Archiv městečka Čistá dochována pouze pozemková kniha. V Kožlanech je pro

---

⁴⁰⁹ J. KRŠKO, *Archiv*, s. II.

toto období navíc dochován memoriál. Ke konci 18. století je poté počet knih více méně vyrovnán. V Čisté se ale dochoval nesčetněkrát větší počet listin a spisového materiálu, který pro Kožlany kvůli požárům postrádáme.

Život v obou sobě blízkých městečkách byl jinak zřejmě velmi podobný, ale i trochu konkurenční.⁴¹⁰ Obě dvě městečka byla v majetku Lažanských až od 18. století, přičemž Kožlany o třináct let dříve než Čistá. Zároveň obě dvě městečka měla špatné zkušenosti s touto vrchností, která jim ukládala nové povinnosti a platy.

Závěrem lze říci, že i když kožlanský manuál zcela neodpovídá standardům, i tak výrazně nevybočuje z charakteru podobných písemností. Nejinak na tom jsou i samotné Kožlany, které jistě nikterak nepřekračovaly obvyklé životní standardy poddanských měst a městeček, a to bohužel ani v dochovanosti pramenů. Jednalo se zejména o zemědělské městečko, ve kterém byl i nezanedbatelný počet a vliv řemeslníků, a to zejména hrnčířů, kteří zde měli vhodné podmínky díky vhodné půdě nacházející se v okolí.

---

⁴¹⁰ TAMTÉŽ, s. I-II.

PŘEHLED POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

Prameny nevydané:

SOkA Plzeň-sever, AM Kožlany,

Memoriál 1620 – 1719.

Manuál 1719 – 1795.

Manuál 1719 – 1795 (opis).

Pamětní kniha 1759 – 1785.

Přepis privilegií 1678.

Druhopic privilegia Marie Terezie.

Gruntovní kniha 1676 – 1702.

Gruntovní kniha založená 1675.

Gruntovní kniha 1703 – 1769.

Gruntovní kniha 1738 – 1796.

Gruntovní kniha 1769 – 1826.

Kozlaner Grundbuch vom Jahre 1773.

Kniha kontribucí 1740 – 1791.

Kniha Měšťanů 1707 – 1781.

Obligační kniha 1793 – 1801.

Vyúčtování naturálií ve 4. čtvrtletí 1751.

Zásobník z roku 1758.

Vyúčtování peněz v roce 1765.

Vyúčtování peněz v roce 1766.

Vyúčtování peněz v roce 1767.

Vyúčtování peněz v roce 1769.

Vyúčtování peněz v roce 1770.

Vyúčtování obecních peněz v červenci 1780.

Počet obilní, dobytčí na příjem a vydání při obecním dvoře od 1. 10. do 31. 12. 1780.

Písemnosti týkající se úředního jména.

SOkA Rakovník, Archiv městečka Čistá,

inv. č. 49, kart. 1: Vrchnostenské záležitosti (nařízení, oběžníky, vyměření povinností) 1652 – 1790.

inv. č. 64, kart. 15: Právní záležitosti 1792 – 1835.

Inventáře:

KRŠKO, Jan, *Archiv městečka Čistá 1526 – 1945 (1951)*, Inventář, Rakovník 2010.

PANKARAZ, Josef – PETRLÍKOVÁ, Vlasta, *Archiv města Kožlany*, Prozatímní inventární seznam, Plasy 1974.

PANKARAZ, Josef – PETRLÍKOVÁ, Vlasta, *Archiv města Kralovice 1547 - 1945*, Inventář, Plasy 1973.

WASKA, Karel, *Archiv města Úterý (1439) 1552 – 1945*, Inventář, Plzeň 1986.

Prameny vydané

EBELOVÁ, Ivana a kol. (edd.), *Pamětní kniha města České Lípy 1461 – 1722*, Ústí nad Labem 2005 (= Libri civitatis I.).

ERBEN, Karel Jaromír (ed.), *Regesta diplomatica Bohemiae et Moraviae. Pars I (600-1253)*, Praha 1855, přístupné v digitální podobě na adrese <http://147.231.53.91/src/index.php?s=v&cat=8&bookid=222&page=446> (ke dni 26. 3. 2014).

HAAS, Antonín (ed.), *Privilegia nekrálovských měst českých z let 1232-1452*, Praha 1954.

HAAS, Antonín (ed.), *Privilegia nekrálovských měst českých z let 1453-1500*, Praha 1960.

JIREČEK, Josef (ed.), *Práva městská Království českého a markrabství moravského spolu s krátkou jich sumou od M. Pavla Krystyána z Koldína*, Praha 1876.

KOCÁNOVÁ, Barbora – TOMAS Jindřich a kol. (ed.), *Nejstarší městská kniha Litoměřic 1341-1562*, Ústí nad Labem 2006 (= Libri civitatis III).

MENDLOVÁ, Jaroslava (ed.), *Knihy měšťanských práv na Novém Městě pražském 1518-1581*, Praha – Ústí nad Labem 2011 (= Libri civitatis V).

MENDLOVÁ, Jaroslava (ed.), *Knihy měšťanských práv na Novém Městě pražském 1582 – 1657*, Praha – Ústí nad Labem 2012 (= Libri civitatis VI).

MYŠIČKA, Martin a kol (edd.), *Rejstřík stavby děkanského kostela Nanebevzetí Panny Marie v Mostě 1517 – 1519*, Ústí nad Labem 2006 (= Libri civitatis II).

PÁTKOVÁ, Hana (ed.), *Liber vetustissimus Antiquae Civitatis Pragensis 1310-1518*, Praha 2011.

PAZDEROVÁ, Alena (ed.), *Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Rakovnícko*, Praha 2008.

Tereziánský katastr český. Svazek 2, Rustikál (kraje K-T, sumář a rejstřík), Praha 1966.

Literatura:

BĚLINA, Pavel, *Česká města v 18. století a osvícenské reformy*, Praha 1985.

BĚLINA, Pavel – KAŠE, Jiří – MIKULEC, Jiří – Irena VESELÁ – VLANAS, Vít, *Velké dějiny země Koruny české. Svazek IX., 1683-1740*, Praha-Litomyšl 2011, s. 345.

BURIANOVÁ, Kristýna, *Edice Pamětní knihy dědické z let 1655 až 1710*, Brno 2013 (= magisterská práce na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity).

CEKOTA, Vojtěch, *Organizace městské samosprávy v Přerově v 17. a 18. století*, in: SCHULZ, Jindřich (ed.), *Sborník prací k sedmdesátinám universitního profesora PhDr. Ladislava Hosáka*, Olomouc 1968, s. 83-90.

COGANOVÁ, Daniela, *Působnost peckovského purkmistrovského úřadu a jeho kanceláře za kartuziánů v letech 1627 – 1782*, *Z Českého ráje a Podkrkonoší. Vlastivědný sborník* 23, 2010, s. 11-30.

- ČÁP, Jaroslav, *Nejstarší náhodský radní manuál z let 1709 – 1716 (správní poměry města Náchoda na počátku 18. století)*, Stopami dějin Náchodska. Sborník Státního okresního archivu Náchod 9, 2003, s. 49-60.
- ČAREK, Jiří, *Poznámky ke katalogisaci našich městských knih*, Archivní časopis 5, 1955, s. 195-202.
- ČAREK, Jiří - LŮŽEK, Bořivoj, *Názvosloví městských knih v severozápadních Čechách*, Sborník archivních prací 18, 1968, s. 452-477.
- ČOUPEK, Jiří, *Městská správa v Uherském Brodě a jiných poddanských městech a městečkách v 16. – 18. století*, Studia Comeniana et Historica 18, 1978, s. 78-87.
- DĚDKOVÁ, Lidmila, *Ochranná municipální města v Čechách (Studie o vývoji a postavení poddanských měst a jejich správy po Bílé hoře)*, Sborník archivních prací 28, 1978, s. 292-355.
- DĚDKOVÁ, Lidmila, *Poddanství a jeden ze způsobů jeho likvidace (municipální ochranná města)*, in: MACKOVÁ, Marie (ed.), *Poddanská města v systému patrimoniální správy (Sborník příspěvků z konference v Ústí nad Orlicí 12.-13. září 1995)*, Ústí nad Orlicí 1996, s. 11-18.
- DVOŘÁK, Jan, *Vrchnostenské město v raném novověku. Vztahy k vrchnosti a venkovskému zázemí na příkladu Svitav v 17. století*, Brno 2013
- van DÜLMEN, Richard, *Kultura a každodenní život v raném novověku (16. – 18. století). Vesnice a město, II.*, Praha 2006.
- DYK, Jan, *Popis politického okresu Kralovického*, Praha 1886.
- EBELOVÁ, Ivana, *Finanční zajištění městských písařů na příkladech kanceláří v Lounech, Žatci a Domažlicích v 16. a počátku 17. století*, in: HLAVÁČEK, Ivan - EBELOVÁ, Ivana *Sborník k 70. narozeninám doc. PhDr. Jaroslava Kašpara, CSc.*, 1999 s. 47-52.
- FANTOVÁ, Kateřina, *Pamětní kniha města Kozlany 1620 – 1719*, České Budějovice 2012 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích).
- GABRIEL, František, *Pivovarnictví v západních Čechách do počátku 18. století*, Minulostí Západočeského kraje 7, 1970, s. 135-173.

- HAAS, Antonín, *Pravomoc českého krále nad poddanskými městy a městečky*, Právněhistorické studie IV, 1958.
- HANZAL, Josef, *Současný stav a úkoly studia českých pozemkových knih*, Sborník archivních prací 14, 1964, s. 39 – 56.
- HLAVÁČEK, Ivan – KAŠPAR, Jaroslav – NOVÝ, Rostislav, *Vademecum pomocných věd historických*, Praha 2004.
- HRDLIČKA, Josef, *Měšťan*, in: Václav BŮŽEK – Pavel KRÁL (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007, s. 139-165.
- HRDLIČKA, Josef, *Otázky bez odpovědi aneb konsenzuální ticho při obnovách městských rad v raně novověkých Čechách*, in: Václav BŮŽEK – Jaroslav DIBELKA (edd.), *Člověk a sociální skupina ve společnosti raného novověku*, České Budějovice 2007 (= Opera historica 12), s. 187-220.
- HUNČOVSKÝ, Tomáš, *Spory mezi lhenickými měšťany v 18. století*, České Budějovice 2013 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích).
- CHOBOT, Karel, *Z historie municipálního města Nového Jičína*, in: MACKOVÁ, Marie (ed.), *Poddanská města v systému patrimoniální správy (Sborník příspěvků z konference v Ústí nad Orlicí 12.-13. září 1995)*, Ústí nad Orlicí 1996, s. 25-29.
- JANÁK, Jan – HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – DOBEŠ, Jan, *Dějiny správy v Českých zemích od počátků státu po současnost*, Praha 2005.
- JORDÁNKOVÁ, Hana – SULITKOVÁ, Ludmila, *Městští písaři v Brně v předbělohorském období a jejich sociální postavení*, Acta Universitatis Carolinae. Philosophica et historica 1, Z pomocných věd historických X, 1992, s. 85-90.
- KAŠPAR, Jaroslav, *Úvod do novověké latinské paleografie se zvláštním zřetelem k českým zemím I.*, Praha 1975.
- KOČKA, Václav, *Dějiny politického okresu Kralovického*, Kralovice 1930.
- KOTERZYNOVÁ, Kateřina, *Edice pamětní knihy městečka Lišova (1677-1840)*, České Budějovice 2011 (= diplomová práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích).

- KRŠKA, Ivan, *Městští písaři v Lipníku nad Bečvou do zrušení magistrátu*, Acta Universitatis Carolinae. Philosophica et historica 1, Z pomocných věd historických X, 1992, s. 91-94
- KUČA, Karel, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. III. díl, Kolín-Miro*, Praha 1998.
- LHOTÁK, Jan, K vývoji městské správy v Sušici od nejstarších dob do roku 1850, *Minulostí Západočeského kraje* 43, 2008, s. 13-78.
- MACEK, Antonín, *Průzkum městských a obecních archivů Plzeňského kraje v letech 1856-1859*, s. 229-237 *Minulostí západočeského kraje* 1972, s. 232.
- MACKOVÁ, Marie (ed.), *Poddanská města v systému patrimoniální správy (Sborník příspěvků z konference v Ústí nad Orlicí 12. – 13. září 1995)*, Ústí nad Orlicí 1996.
- MACHAŘOVÁ, Jana, *Měšťané poddanských měst (paměti z let 1760 – 1804, 1775 – 1815)*, *Studie k sociálním dějinám* 3(10), 1999, s. 89-105.
- MALIVÁNKOVÁ WASKOVÁ, Marie – DOUŠA, Jaroslav a kol., *Dějiny města Plzně I: do roku 1788*, Plzeň 2014.
- MALÝ, Karel, *Městské právo v 16. – 18. století v Evropě. Sborník příspěvků z mezinárodní konference uspořádané právnickou fakultou UK ve dnech 25. – 27. září 1979 v Praze*, Praha 1982.
- MARTINOVSKÁ, Soňa, *Rodinné a osobní vzpomínky plzeňské měšťanky Luisy Pernerové-Zykmundové jako útěcha v tíživých časech*, České Budějovice 2012 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích).
- MARTINOVSKÝ, Ivan, *Ochranné město Chabařovice*, in: MACKOVÁ, Marie (ed.), *Poddanská města v systému patrimoniální správy (Sborník příspěvků z konference v Ústí nad Orlicí 12.-13. září 1995)*, Ústí nad Orlicí 1996, s. 19-24.
- MARTÍNEK, Zdeněk, *Hospodářství a správa královských měst podkomorských v Čechách v letech 1620 – 1784*, Acta Universitatis Carolinae. Philosophica et historica 1, Z pomocných věd historických X, 1992, s. 101-106.

- MARTÍNEK, Zdeněk, *Měšťan - duchovní - úředník. Služba a povolání (1). Profesionalizace úřednictva a kancelář města Pelhřimova v 18. století*, in: HOJDA, Zdeněk – PÁTKOVÁ, Hana (edd.), *Pragmatické písemnosti v kontextu právním a správním*, Praha 2008 s. 345-366.
- MARTÍNEK, Zdeněk, *Pelhřimovští měšťané v berních katastrech z let 1654-1785. (1. část - Měšťané vnitřního města)*, *Vlastivědný sborník Pelhřimovska* 14, 2003, s. 5-40.
- MARTÍNEK, Zdeněk, *Pelhřimovští měšťané v berních katastrech z let 1654-1785. (2. část - Měšťané na předměstí)*, *Vlastivědný sborník Pelhřimovska* 15, 2004, s. 32-69.
- PÁTKOVÁ, Hana, *Česká středověká paleografie*, České Budějovice 2008.
- PEŠÍKOVÁ, Martina, *Nejstarší městská manětínská kniha*, Plzeň 2000 (= diplomová práce na Pedagogické fakultě Západočeské univerzity v Plzni).
- PETRÁŇ, Zdeněk – RADOMĚRSKÝ, Pavel, *Ilustrovaná encyklopedie české, moravské a slezské numismatiky*, Praha 2006.
- POLÁK, Stanislav, *Trhové knihy českých měst v 1. polovině 16. století*, *Sborník archivních prací* 18, 1968, s. 415 – 451.
- POLÁK, Stanislav, *Vývoj městské správy v Příbrami do roku 1850*, *Vlastivědný sborník Podbrdská* I, 1966, s. 35 - 73,
- POLESNÝ, Karel, *Manuál pelhřimovské městské rady z let 1680 – 1685. Obraz raně barokního Pelhřimova*, Pelhřimov 2005.
- PRAŽÁK, Jiří, *O diplomatické metodě studia městských knih*, *Archivní časopis* 3, 1953, s. 145 – 162 a 205 – 227.
- PRAŽÁKOVÁ, Jana, *Městečko Smečno v druhé polovině 17. století*, *Středočeský sborník historický* 7, 1972, s. 35-60.
- PROFOUS, Antonín, *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny. Díl II., CH – L*, Praha 1949.
- PROCHÁZKOVÁ, Eva, *K životu poddanského maloměsta na Benešovsku v první polovině 18. století (možnost využití vrchnostenských instrukcí)*, *Sborník vlastivědných prací z Podblanicka* 23, 1982, s. 243 – 260.

- PROCHÁZKOVÁ, Eva, *Městská správa v Benešově v první polovině 18. století*, Středočeský sborník historický 13, 1978, s. 197-208.
- ROEDL, Bohumír, *Vademecum městské správy v Lounech v letech 1573 – 1727*, Ústí nad Labem 2004.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl 8., Rakovnicko a Slansko*, Praha 1996.
- SIGLOVÁ, Tereza, *Soudové zisky nenesou: spory obyvatel městeček pardubického panství v 16. a 17. století*, Brno 2011.
- SKLENÁŘ, Jaroslav, *Městečko Čistá a okolí*, Čistá 2007.
- SOMMER, Johann Gottfried, *Das Königreich Böhmen: Statistisch-topographisch Dargestellt, Dreizehnter Band. Rakonizer Kreis*, Prag 1845.
- SULITKOVÁ, Ludmila, *Městské úřední knihy z Archivu města Brna 1343 - 1619. Katalog: Úvodní svazek*, Brno 1998.
- ŠAJNER, Jindřich, *Z historie městečka Čisté v kronice Jindřicha Šajnera (podle kralovického obzoru 1940)*, Vlastivědný sborník: čtvrtletník pro regionální dějiny 2, 1992, č. 1, s. 7-9.
- ŠŤOVÍČEK, Ivan a kol., *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti*, Praha 2002.
- URFUS, Valentin, *Právní postavení českých měst a rakouský absolutismus v období národního obrození*, Sborník archivních prací 19, 1969, s. 386 – 440.
- URFUS, Valentin, *Právní postavení poddanských ochranných měst v 18. století*, in: MACKOVÁ, Marie (ed.), *Poddanská města v systému patrimoniální správy (Sborník příspěvků z konference v Ústí nad Orlicí 12.-13. září 1995)* Ústí nad Orlicí 1996, s. 5-10.
- VOJTÍŠEK, Václav, *O studiu městských knih českých*, in: Výbor rozprav a studií, Praha 1953, s. 52-85.
- VONDRÁŠEK, Bohumil, *Historie kožlanských škol*, Vlastivědný sborník: čtvrtletník pro regionální dějiny severního Plzeňska 20, 2010, č. 1, s. 23-24.
- VONDRÁŠEK, Bohumil, *Kožlanské hrncírny a hrncíři*, Kožlanský zpravodaj 10, 2007, s. 4-5.

VONDRÁŠEK, Bohumil, *Kožlany městečko řemesel, živností a obchodu*, Kožlanský zpravodaj 11, 2009, s. 3-4.

VONDRÁŠEK, Bohumil, *Kožlany ve středověku a v dobách válečných*, Kožlanský zpravodaj 9, 2012, s. 3.

VONDRÁŠEK, Bohumil, *Obecní záležitosti na kožlanské radnici*, Kožlanský zpravodaj 9, 2008, s. 3-4.

VONDRÁŠEK, Bohumil, *Starobylá rychta kožlanský*, Kožlanský zpravodaj 7, 2007, s. 3-4.

VONDRÁŠEK, Bohumil, *Ze starých kronik městečka Kozlan IV.*, Kožlanský zpravodaj 3, 2010, s. 3.

VONDRÁŠEK, Bohumil, *Ze starých kronik městečka Kozlan VIII.*, Kožlanský zpravodaj 7-8, 2010, s. 5-6.

VOLF, Miloslav, *Vývoj gruntovních knih ve světle zákonů a hospodářských instrukcí*, Zprávy českého zemského archivu 8, 1939, s. 43 – 108.

WASKA, Karel, *Civilněprávní působnost magistrátu poddanského městečka Úterý na počátku 18. století*, in: KNOLL, Vilém (ed.), *Pocta Stanislavu Balíkovi k 80. narozeninám*, Plzeň 2008, s. 428-435.

WASKA, Karel, *Majetková a společenská struktura rady poddanského městečka Úterý v 18. století*, *Západočeský sborník historický* 2, 1996, s. 65-92

ZETEK, František J., *Popis politického okresu Kralovického*, Kralovice 1932.

ZUMAN, František, *České filigrány XVIII. století I-II*, Praha 1932.

Internetové odkazy:

Bavorsko-česká síť zpřístupňující digitální historické prameny,

<http://www.portafontium.cz/> (ke dni 19. 10. 2014).

eBadatelna – webová aplikace Státního oblastního archivu v Praze (SOA Praha) určena k dálkovému zpřístupnění digitalizovaných matrik z území Středočeského kraje,

<http://ebadatelna.soapraha.cz> (ke dni 22. 11. 2014).

Databáze filigránů Charlese Moise Briqueta,

http://www.ksbm.oeaw.ac.at/_scripts/php/BR.php (ke dni 19. 10. 2014).

Databáze filigránů Gerharda Piccarda,

<http://www.piccard-online.de/start.php> (ke dni 19. 10. 2014).

Kožlanský zpravodaj,

[http://www.kozlany.cz/mesto/kozlansky-](http://www.kozlany.cz/mesto/kozlansky-zpravodaj/?ftresult_menu=Ko%C5%BElansk%C3%BD+zpravodaj)

[zpravodaj/?ftresult_menu=Ko%C5%BElansk%C3%BD+zpravodaj](http://www.kozlany.cz/mesto/kozlansky-zpravodaj/?ftresult_menu=Ko%C5%BElansk%C3%BD+zpravodaj) (ke dni 24. 3. 2014).

SEZNAM ZKRATEK

AM – Archiv města

atd. – a tak dále

ed. – editor

edd. - editoři

fol. – folium

č. – číslo

ČR – Česká republika

inv. č. – inventární číslo

kart. – karton

např. – například

pag. – pagina

s. – strana

SOkA – Státní okresní archiv

tzv. – tak zvaný

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Obrázky

- Obrázek č. 1: Manuál 1719 - 1795
- Obrázek č. 2: Písař A
- Obrázek č. 3: Písař B
- Obrázek č. 4: Písař C
- Obrázek č. 5: Písař D
- Obrázek č. 6: Písař E
- Obrázek č. 7: Písař F
- Obrázek č. 8: Písař G
- Obrázek č. 9: Písař H

Příloha č. 2: Grafy

- Graf č. 1: Četnost zápisů v průběhu let
- Graf č. 2: Zápisy podle dne v týdnu
- Graf č. 3: Četnost podpisů pod zápisy
- Graf č. 4: Mřežované zápisy
- Graf č. 5: Celkový počet zápisů ve skupinách
- Graf č. 6: Počet zápisů ve skupinách podle písařů
- Graf č. 7: Podkategorie skupiny soudní agenda

Příloha č. 3: Tabulky

- Tabulka č. 1: Označení a jména písařů a rozmezí jejich zápisů v manuálu
- Tabulka č. 2: Chronologie a obsah zápisů
- Tabulka č. 3: Obnovy rad
- Tabulka č. 4: Primasové v 18. století

Příloha č. 1: Obrázky

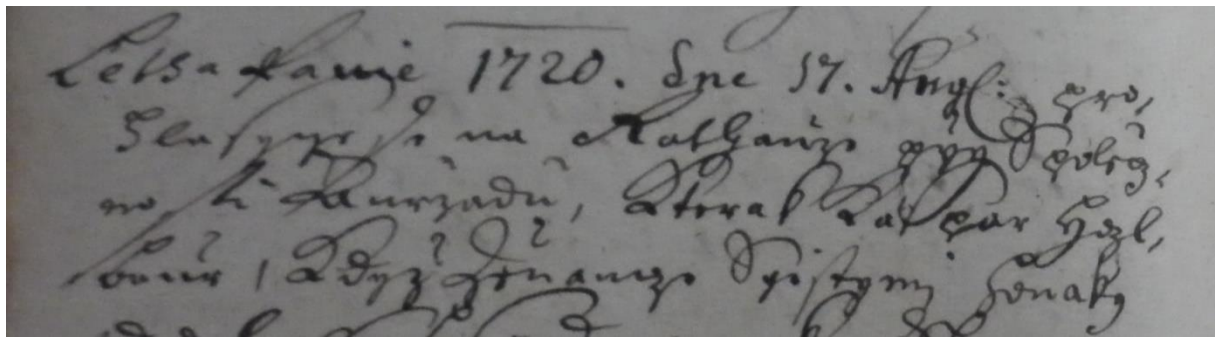
Obrázek č. 1: Manuál 1719 - 1795

SOkA Plzeň-sever, AM Kožlany, Manuál 1719 – 1795

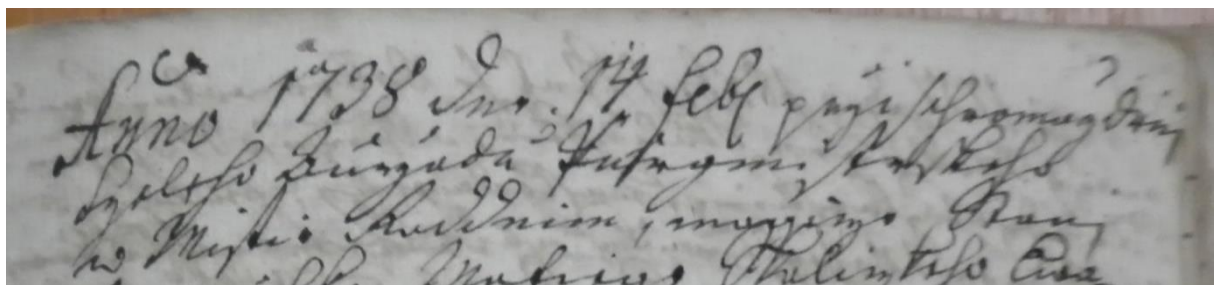
Obrázek č. 2: Písař A

SOkA Plzeň-sever, AM Kožlany, Manuál 1719 – 1795, fol. 7^v.

Obrázek č. 3: písař B

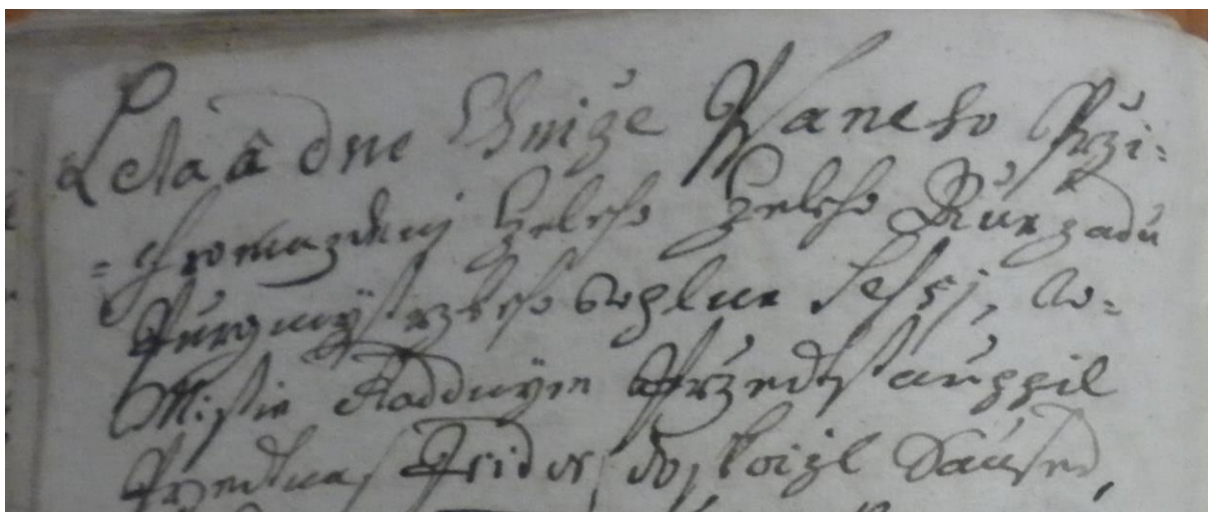
SOkA Plzeň-sever, AM Kožlany, Manuál 1719 – 1795, fol. 40^r.

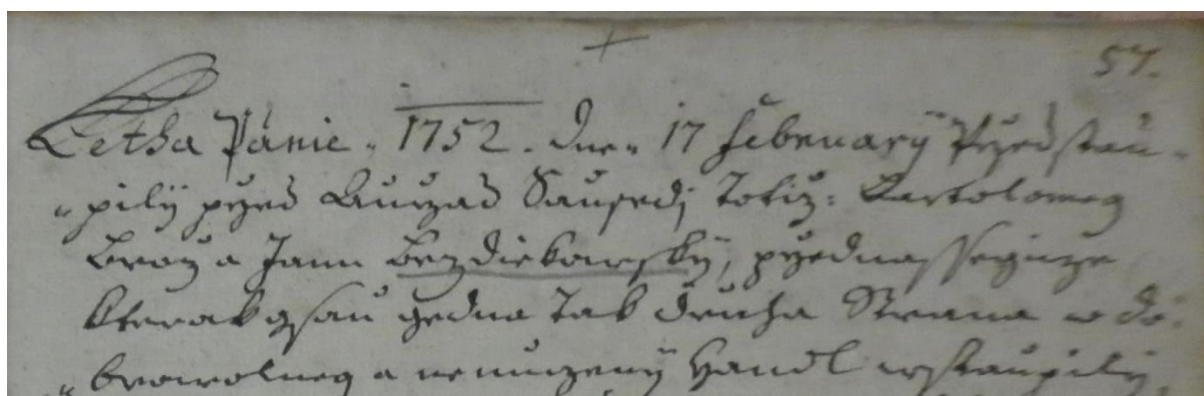
Obrázek č. 4: písář C

SOKA Plzeň-sever, AM Kožlany, Manuál 1719 – 1795, fol. 51^v.

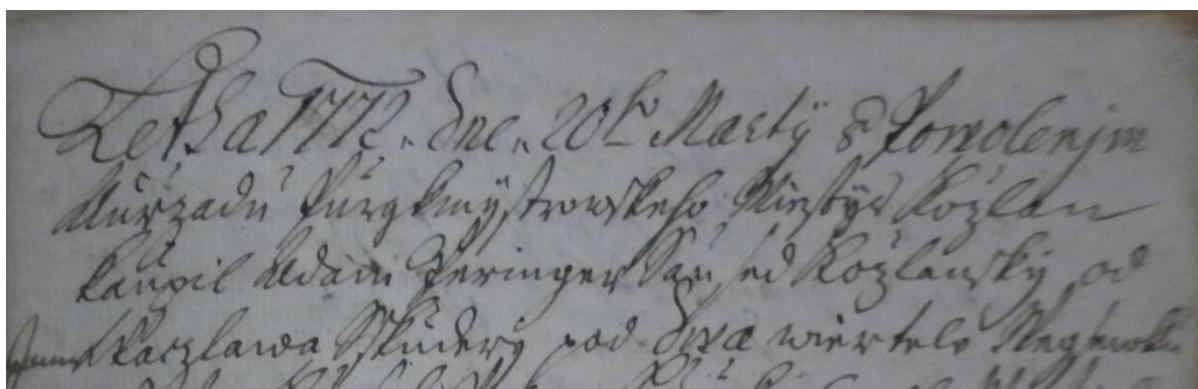
Obrázek č. 5: písář D

SOKA Plzeň-sever, AM Kožlany, Manuál 1719 – 1795, fol. 56^r.

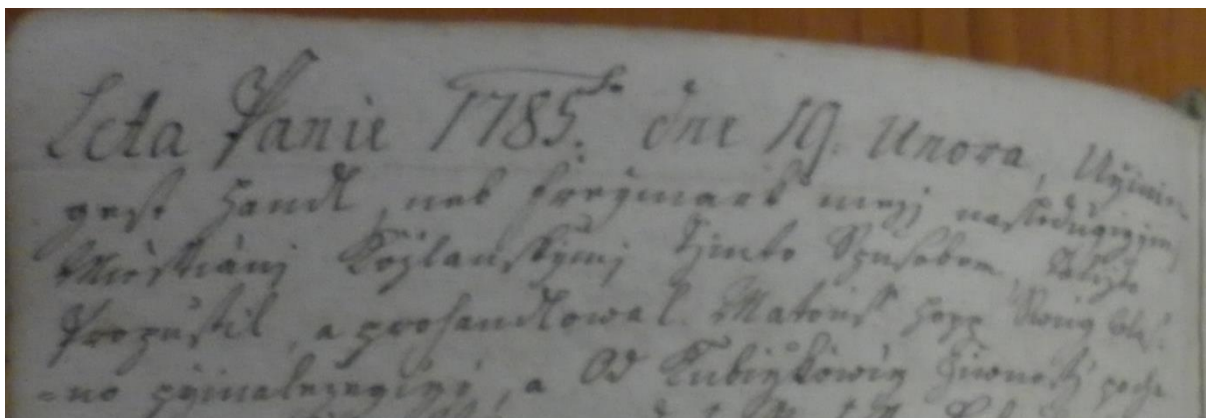
Obrázek č. 6: písář E

SOKA Plzeň-sever, AM Kožlany, Manuál 1719 – 1795, fol. 85^r.

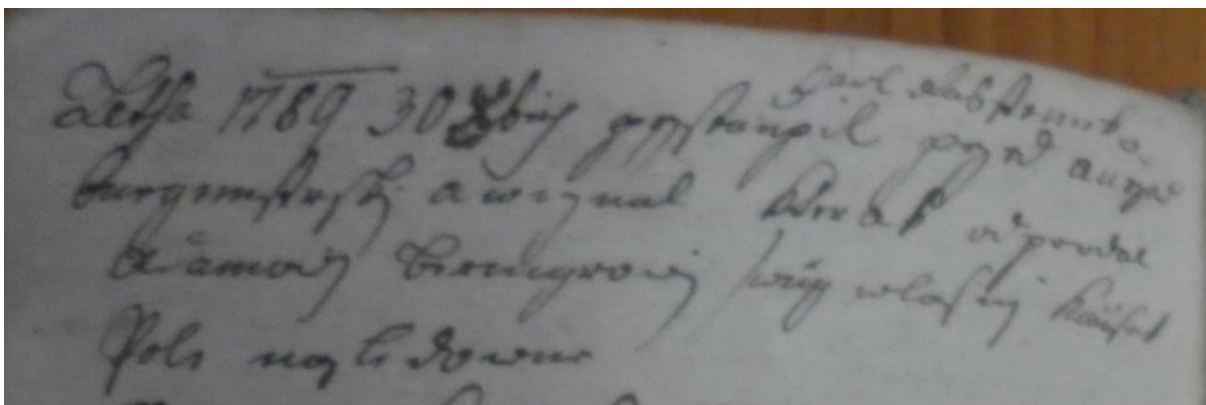
Obrázek č. 7: písař F

SOKA Plzeň-sever, AM Kožlany, Manuál 1719 – 1795, fol. 100^v.

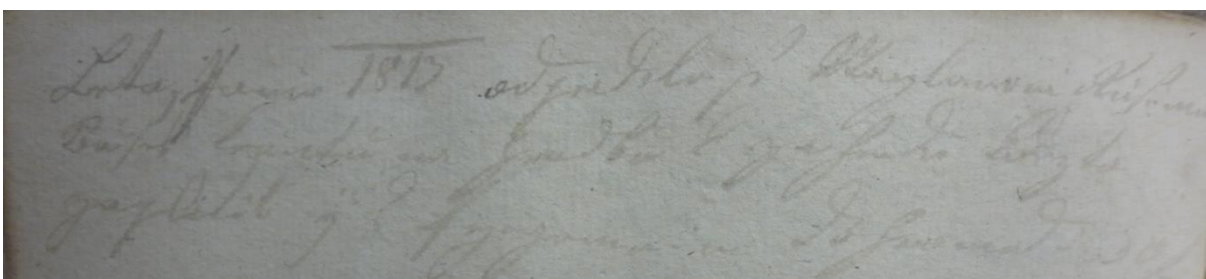
Obrázek č. 8: písař G

SOKA Plzeň-sever, AM Kožlany, Manuál 1719 – 1795, fol. 104^v.

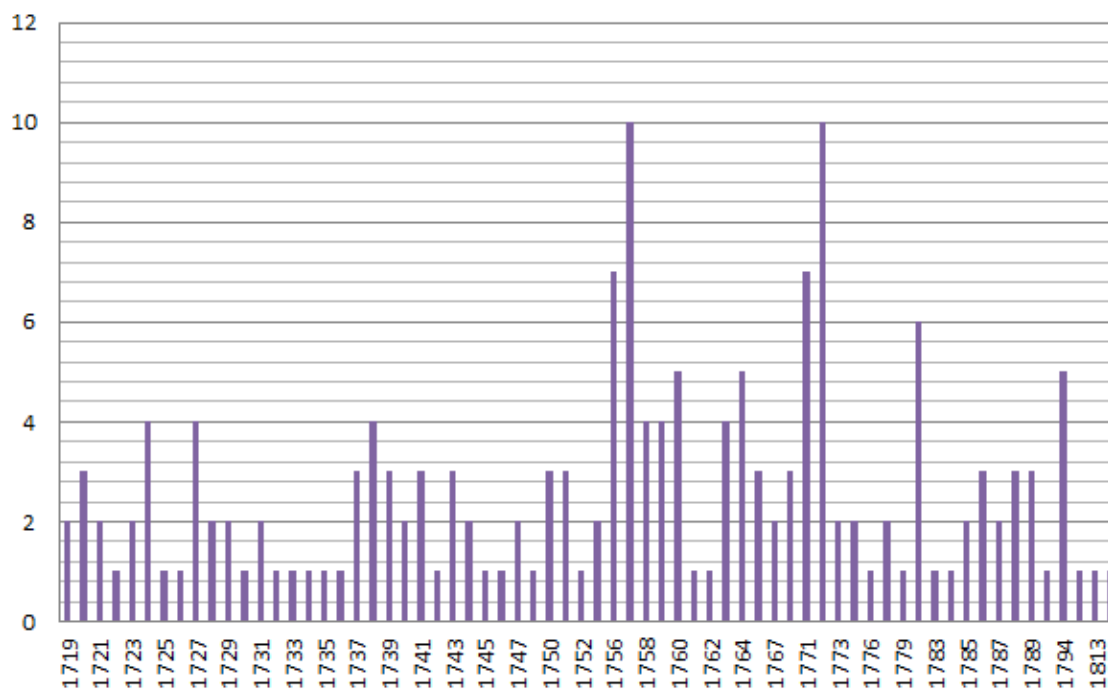
Obrázek č. 9: písař H

SOKA Plzeň-sever, AM Kožlany, Manuál 1719 – 1795, fol. 109^v.

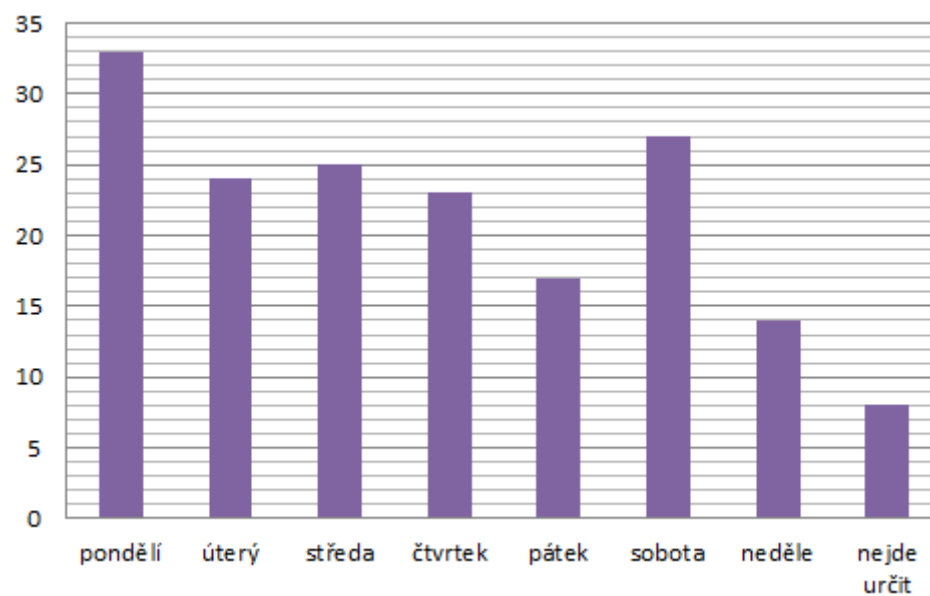

Příloha č. 2: Grafy

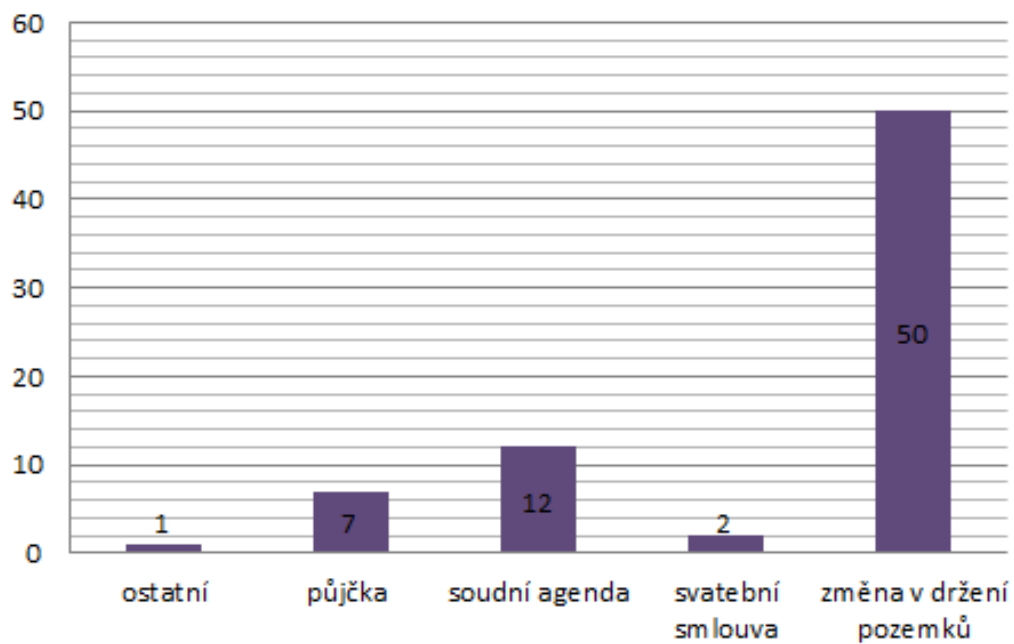
Graf č. 1: Četnost zápisů v průběhu let

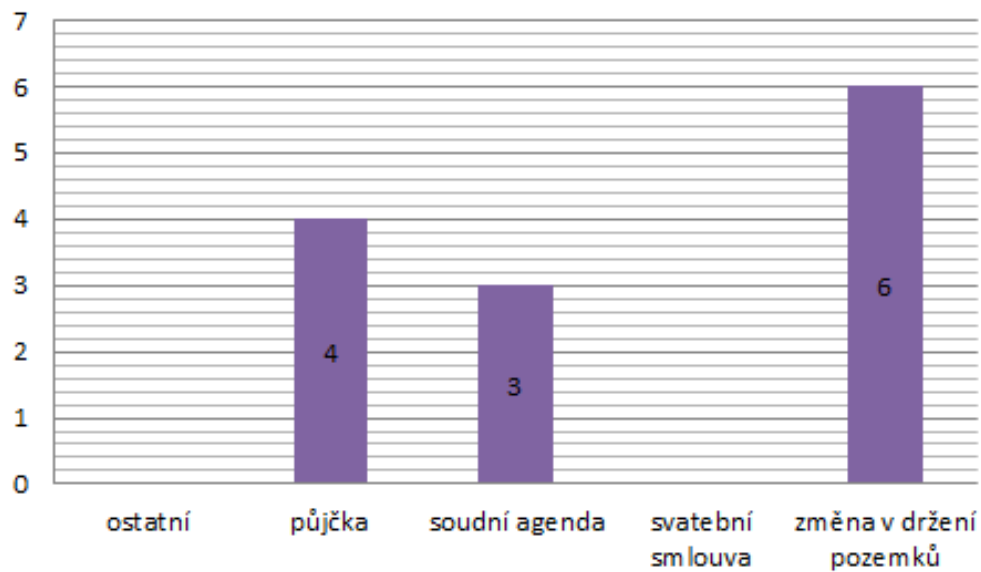
Graf č. 2: Zápisy podle dne v týdnu

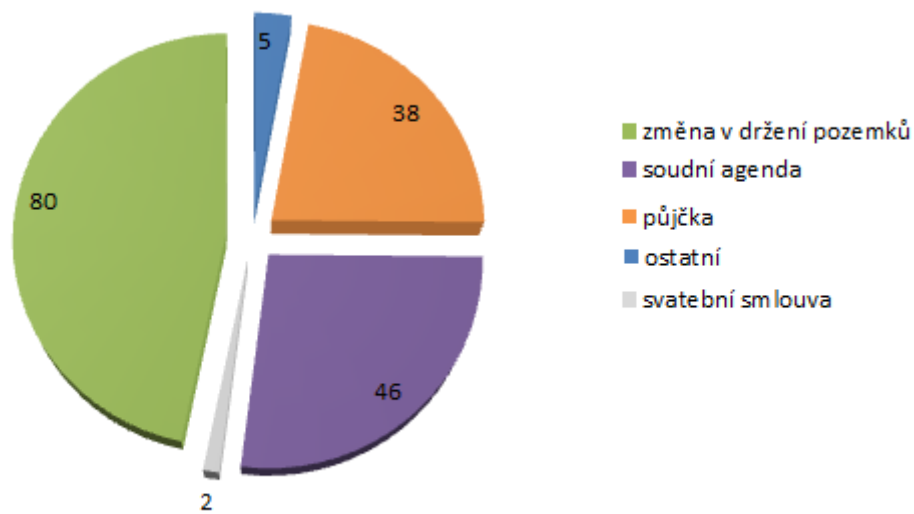
Graf č. 3: Četnost podpisů pod zápisy

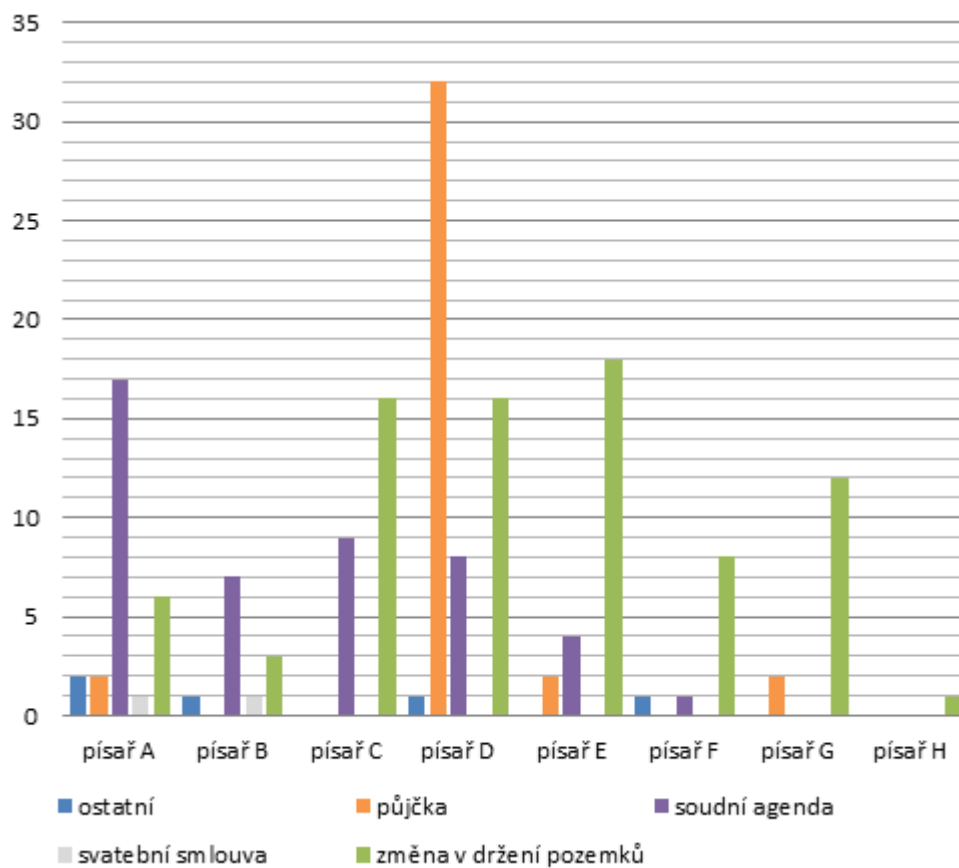
Graf č. 4: Mřežované zápisy

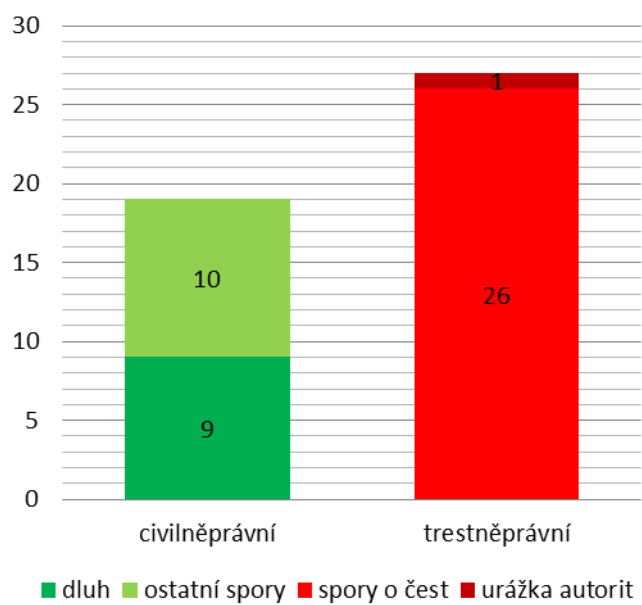
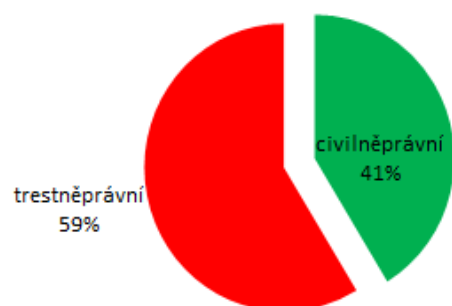
Graf č. 5: Celkový počet zápisů ve skupinách

Graf č. 6: Počet zápisů ve skupinách podle písařů

Graf č. 7: Podkategorie skupiny soudní agenda

Příloha č. 3: Tabulky

Tabulka č. 1: Označení a jména písařů a rozmezí jejich zápisů v manuálu

<i>OZNAČENÍ PÍSAŘE</i>	<i>JMÉNO PÍSAŘE</i>	<i>ROZMEZÍ LET JEHO ZÁPISŮ V MANUÁLU</i>
písař A	Bartoloměj Bernard Nejbert	1719 - 1931
písař B	neznámý	1732 - 1738
písař C	neznámý	1739 - 1951
písař D	Bernard Ignác Vodráška	1752 - 1771
písař E	Johan Jakub Hedánek	1771 - 1781
písař F	Anton Josef Růžek	1781 - 1787
písař G	Matyáš Dongres	1787 - 1795
písař H	Jan Matěj Čermák	1813

Tabulka č. 2: Chronologie a obsah zápisů

<i>FOLIO</i>	<i>DATUM</i>	<i>SKUPINY</i>	<i>PÍSAŘ</i>	<i>JMÉNO PÍSAŘE</i>
5r	1719-06-21	soudní agenda	písař A	Bartoloměj Bernard Nejbert
5v-6r	1719-05-30	změna v držení pozemků	písař A	Bartoloměj Bernard Nejbert
7	1720-05-25	soudní agenda	písař A	Bartoloměj Bernard Nejbert
7v-8r	1720-08-17	soudní agenda	písař A	Bartoloměj Bernard Nejbert
8r-v	1720-12-13	soudní agenda	písař A	Bartoloměj Bernard Nejbert
9r	1721-08-24	soudní agenda	písař A	Bartoloměj Bernard Nejbert
9v-10r	1721-10-02	soudní agenda	písař A	Bartoloměj Bernard Nejbert
10r-v	1722-10-28	soudní agenda	písař A	Bartoloměj Bernard Nejbert
11r	1723-01-06	soudní agenda	písař A	Bartoloměj Bernard Nejbert
11v-12r	1723-09-29	soudní agenda	písař A	Bartoloměj Bernard Nejbert
volný list	XXXX-02-03	soudní agenda	písař A	Bartoloměj Bernard Nejbert

12r-v	1724-01-26	soudní agenda	písař A	Bartoloměj Bernard Nejbert
12v-13r	1724-03-30	změna v držení pozemků	písař A	Bartoloměj Bernard Nejbert
13v-14v	1724-04-30	změna v držení pozemků	písař A	Bartoloměj Bernard Nejbert
14v-16v	1724-08-27	soudní agenda	písař A	Bartoloměj Bernard Nejbert
17r-21v	1725-09-20/11-12	svatební smlouva	písař A	Bartoloměj Bernard Nejbert
21v-22v	1726-11-08	soudní agenda	písař A	Bartoloměj Bernard Nejbert
23r-v	1727-03-08	změna v držení pozemků	písař A	Bartoloměj Bernard Nejbert
24r-26v	1727-04	půjčka	písař A	Bartoloměj Bernard Nejbert
27r-v	1727-09-19	soudní agenda	písař A	Bartoloměj Bernard Nejbert
28r-v	1727-12-30	změna v držení pozemků	písař A	Bartoloměj Bernard Nejbert
29r-31r	1728-04-26	půjčka	písař A	Bartoloměj Bernard Nejbert
31v-32r	1728-08-11	soudní agenda	písař A	Bartoloměj Bernard Nejbert
32r-v	1729-03-24	soudní agenda	písař A	Bartoloměj Bernard Nejbert
32v	1729-07-01	ostatní	písař A	Bartoloměj Bernard Nejbert
32v-33v	1730-04-24	změna v držení pozemků	písař A	Bartoloměj Bernard Nejbert
34r-v	1731-04-11	soudní agenda	písař A	Bartoloměj Bernard Nejbert
34v-35r	1731-09-25	ostatní	písař A	Bartoloměj Bernard Nejbert
35r	1733-12-22	ostatní	písař B	neznámý
35v	1734-06-28	soudní agenda	písař B	neznámý
36r	1735-03-22	soudní agenda	písař B	neznámý
36v-37r	1736-06-09	soudní agenda	písař B	neznámý
37r-38r	1732-09-29	svatební smlouva	písař B	neznámý
38r-v	1737-05-06	změna v držení pozemků	písař B	neznámý

39r	1737-09-24	soudní agenda	písař B	neznámý
39v	1737-12-18	změna v držení pozemků	písař B	neznámý
40r	1738-02-14	soudní agenda	písař B	neznámý
40v	1738-05-07	soudní agenda	písař B	neznámý
41r	1738-05-09	změna v držení pozemků	písař B	neznámý
41v-42r	1738-06-25	soudní agenda	písař B	neznámý
42v	1739-09-07	soudní agenda	písař C	neznámý
42v-43r	1739-10-13	změna v držení pozemků	písař C	neznámý
43v	1739-10-13	změna v držení pozemků	písař C	neznámý
44r-v	1740-04-04	změna v držení pozemků	písař C	neznámý
44v-45r	1740-04-08	změna v držení pozemků	písař C	neznámý
45v	1741-04-08	soudní agenda	písař C	neznámý
46r	1741-04-27	změna v držení pozemků	písař C	neznámý
46v-47r	1741-06-15	změna v držení pozemků	písař C	neznámý
47v	1742-04-24	soudní agenda	písař C	neznámý
70v, 48r	1743-12-02	změna v držení pozemků	písař C	neznámý
48r	1743-12-02	změna v držení pozemků	písař C	neznámý
48v	1744-02-14	soudní agenda	písař C	neznámý
49r	1745-05-10	změna v držení pozemků	písař C	neznámý
49r	1744-02-16	změna v držení pozemků	písař C	neznámý

49v-50r	1746-06-07	změna v držení pozemků	písař C	neznámý
50r-v	1747-06-12	soudní agenda	písař C	neznámý
51r	1747-06-12	soudní agenda	písař C	neznámý
51v-52v	1748-02-13	změna v držení pozemků	písař C	neznámý
53r	1750-04-21	soudní agenda	písař C	neznámý
53r-54r	1750-06-06	změna v držení pozemků	písař C	neznámý
54r-v	1750-06-16	změna v držení pozemků	písař C	neznámý
54v	1751-04-01	změna v držení pozemků	písař C	neznámý
55r	1751-07-10	změna v držení pozemků	písař C	neznámý
55v	1751-12-01	soudní agenda	písař C	neznámý
56r	1752-02-17	změna v držení pozemků	písař D	Bernard Ignác Vodráška
56v	1755-06-21	soudní agenda	písař D	Bernard Ignác Vodráška
57r	1756-03-15	změna v držení pozemků	písař D	Bernard Ignác Vodráška
57v	1756-03-15	soudní agenda	písař D	Bernard Ignác Vodráška
57v	1756-03-22	ostatní	písař D	Bernard Ignác Vodráška
58r	1756-03-28	soudní agenda	písař D	Bernard Ignác Vodráška
58v	1756-03-28	soudní agenda	písař D	Bernard Ignác Vodráška
59r	1755-06-21	soudní agenda	písař D	Bernard Ignác Vodráška
60r	1756-10-29	změna v držení pozemků	písař D	Bernard Ignác Vodráška
60r	1756-11-20	změna v držení pozemků	písař D	Bernard Ignác Vodráška
60v	1757-04-12	půjčka	písař D	Bernard Ignác Vodráška

60v	1757-04-12	půjčka	písař D	Bernard Ignác Vodráška
61r	1757-03-24	půjčka	písař D	Bernard Ignác Vodráška
61r	1757-05-04	půjčka	písař D	Bernard Ignác Vodráška
61v	1757-05-04	půjčka	písař D	Bernard Ignác Vodráška
61v	1757-05-04	půjčka	písař D	Bernard Ignác Vodráška
61v	1757-05-04	půjčka	písař D	Bernard Ignác Vodráška
62r	1757-05-10	půjčka	písař D	Bernard Ignác Vodráška
62r	1757-05-12	půjčka	písař D	Bernard Ignác Vodráška
62v	1757-06-25	půjčka	písař D	Bernard Ignác Vodráška
62v	1758-02-01	půjčka	písař D	Bernard Ignác Vodráška
63r	1758-04-09	změna v držení pozemků	písař D	Bernard Ignác Vodráška
63v	1758-04-12	půjčka	písař D	Bernard Ignác Vodráška
64r	1758-05-22	půjčka	písař D	Bernard Ignác Vodráška
64r	1759-06-07	změna v držení pozemků	písař D	Bernard Ignác Vodráška
64v	1759-12-01	půjčka	písař D	Bernard Ignác Vodráška
65r	1759-12-03	půjčka	písař D	Bernard Ignác Vodráška
65v	1759-12-01	půjčka	písař D	Bernard Ignác Vodráška
65v-66r	1760-05-03	změna v držení pozemků	písař D	Bernard Ignác Vodráška
66v	1760-10-30	soudní agenda	písař D	Bernard Ignác Vodráška
67r	1760-10-30	půjčka	písař D	Bernard Ignác Vodráška
67r-v	1760-10-30	půjčka	písař D	Bernard Ignác Vodráška
67v	1760-12-29	soudní agenda	písař D	Bernard Ignác Vodráška
68r-v	1761-11-19	půjčka	písař D	Bernard Ignác Vodráška
69r	1762-11-20	soudní agenda	písař D	Bernard Ignác Vodráška
69v	1763-01-12	půjčka	písař D	Bernard Ignác Vodráška
69v	1763-10-27	půjčka	písař D	Bernard Ignác Vodráška
70r-v	1743-06-26	soudní agenda	písař C	neznámý

71r	1763-11-30	půjčka	písař D	Bernard Ignác Vodráška
71v	1764-01-02	půjčka	písař D	Bernard Ignác Vodráška
71v	1764-01-02	půjčka	písař D	Bernard Ignác Vodráška
72r	1764-01-02	půjčka	písař D	Bernard Ignác Vodráška
72r	1764-01-02	půjčka	písař D	Bernard Ignác Vodráška
72v	1763	půjčka	písař D	Bernard Ignác Vodráška
73r	1764-09-24	půjčka	písař D	Bernard Ignác Vodráška
73v	1766-03-06	změna v držení pozemků	písař D	Bernard Ignác Vodráška
74r	1766-05-20	změna v držení pozemků	písař D	Bernard Ignác Vodráška
74r	1766-05-20	změna v držení pozemků	písař D	Bernard Ignác Vodráška
74v	1767-02-05	půjčka	písař D	Bernard Ignác Vodráška
74v	1767-07-13	změna v držení pozemků	písař D	Bernard Ignác Vodráška
75r	1769-04-14	půjčka	písař D	Bernard Ignác Vodráška
75v	1769-04-15	změna v držení pozemků	písař D	Bernard Ignác Vodráška
76r	1769-09-23	změna v držení pozemků	písař D	Bernard Ignác Vodráška
76v	1773-11-01	změna v držení pozemků	písař E	Johan Jakub Hedánek
77r	1771-01-13	změna v držení pozemků	písař D	Bernard Ignác Vodráška
77v	1771-01-24	změna v držení pozemků	písař D	Bernard Ignác Vodráška
78r	1771-02-20	půjčka	písař D	Bernard Ignác Vodráška
78v	1771-04-02	změna v držení pozemků	písař D	Bernard Ignác Vodráška
79r	1771-05	půjčka	písař D	Bernard Ignác Vodráška

79v	1771-08-08	změna v držení pozemků	písař E	Johan Jakub Hedánek
80v	1771-02-18?	půjčka	písař E	Johan Jakub Hedánek
81r	1772-02-14	změna v držení pozemků	písař E	Johan Jakub Hedánek
81v	1772-02-22	změna v držení pozemků	písař E	Johan Jakub Hedánek
82r	1772-02-27	změna v držení pozemků	písař E	Johan Jakub Hedánek
82v-83r	1772-03-11	změna v držení pozemků	písař E	Johan Jakub Hedánek
83v	1772-03-14	soudní agenda	písař E	Johan Jakub Hedánek
84r-v	1772-03-20	změna v držení pozemků	písař E	Johan Jakub Hedánek
85r-v	1772-04-07	změna v držení pozemků	písař E	Johan Jakub Hedánek
86r	1772-06-20	soudní agenda	písař E	Johan Jakub Hedánek
86v	1773-10-02	změna v držení pozemků	písař E	Johan Jakub Hedánek
87r	1774-06-08	změna v držení pozemků	písař E	Johan Jakub Hedánek
87v	1774-08-07	změna v držení pozemků	písař E	Johan Jakub Hedánek
88r	1776	změna v držení pozemků	písař E	Johan Jakub Hedánek
88v-89r	1777-01-11	půjčka	písař E	Johan Jakub Hedánek
89r	1772-01-02	změna v držení pozemků	písař E	Johan Jakub Hedánek
89r-v	1772-01-02	změna v držení pozemků	písař E	Johan Jakub Hedánek
89v-90r	1777-02-03	změna v držení pozemků	písař E	Johan Jakub Hedánek

90r-v	1779-05-24	změna v držení pozemků	písař E	Johan Jakub Hedánek
90v-91r	1781-05-05	změna v držení pozemků	písař E	Johan Jakub Hedánek
91v	1781-07-06	soudní agenda	písař E	Johan Jakub Hedánek
92v	1781-05-19	změna v držení pozemků	písař F	Anton Josef Růžek
93r	1783-04-08	změna v držení pozemků	písař F	Anton Josef Růžek
93v	1787-12-28	změna v držení pozemků	písař F	Anton Josef Růžek
94r	1788-04-04	změna v držení pozemků	písař G	Matyáš Dongres
95r	1788-05-14	půjčka	písař G	Matyáš Dongres
96r	1781-01-05	ostatní	písař F	Anton Josef Růžek
96v-98r	1781-07-29?	soudní agenda	písař E	Johan Jakub Hedánek
98v-99r	1781-11-17	změna v držení pozemků	písař E	Johan Jakub Hedánek
99v-100r	1784-12-14	soudní agenda	písař F	Anton Josef Růžek
100v-101r	1785-02-19	změna v držení pozemků	písař F	Anton Josef Růžek
101r-v	1785-02-19	změna v držení pozemků	písař F	Anton Josef Růžek
101v-102v	1786-07-10	změna v držení pozemků	písař F	Anton Josef Růžek
102v-103r	1786-07-10	změna v držení pozemků	písař F	Anton Josef Růžek
103r-v	1786-07-16	změna v držení pozemků	písař F	Anton Josef Růžek
103v	1787-04-21	změna v držení pozemků	písař G	Matyáš Dongres
104r	1788-06-05	půjčka	písař G	Matyáš Dongres

104v	1789-12-30	změna v držení pozemků	písař G	Matyáš Dongres
105r	1791-12-26	změna v držení pozemků	písař G	Matyáš Dongres
105v	1789-01-25	změna v držení pozemků	písař G	Matyáš Dongres
106r	1789-01-25	změna v držení pozemků	písař G	Matyáš Dongres
106v	1794-10-14	změna v držení pozemků	písař G	Matyáš Dongres
107r	1794	změna v držení pozemků	písař G	Matyáš Dongres
107v	1794-10-27	změna v držení pozemků	písař G	Matyáš Dongres
108r	1794-10-27	změna v držení pozemků	písař G	Matyáš Dongres
108v	1794-10-27	změna v držení pozemků	písař G	Matyáš Dongres
109r	1795-01-05	změna v držení pozemků	písař G	Matyáš Dongres
109v	1813	změna v držení pozemků	písař H	Jan Matěj Čermák

Tabulka č. 3: Obnovy rad (Jména úředních osob byla v tomto případě transliterována)

	1780-07-10 pondělí	1775-11-08 středa	1772-08-24 pondělí	1769-03-30 neděle	1762-02-15 pondělí	1759-06-09 sobota
RENOVACE RADY	Schmřz Wentzl	Benda Tomáš	Benda Tomáš	Hopp Johann	Massony Johann Bernard	Massony Johann Bernard
PRIMAS	Schubert Prokop, Leyppert Martin, Skalický Matouš	Schubert Prokop, Leypert Wentzl, Leppert Martin	Massony Johann Bernard, Skalický Petr, Smřz Wentzl	Klaus Tomáš	Skalický Matheus, Ballin Carl, Kiept Antini	Hallik Franz, Skalický Matheus, Skudera Johann st.
PURGMISTR	Ptek Franz, Bruner Adalbert, Růžek Johann, Skudera Adalbert ml.	Skalický Alexius, Pvk Frantz, Růžek Johann, Skudera Adalbert ml.	Hozlbaur Matěj, Skudera Vojtěch st., Lejpert Martin, Šibl Matthes	Kozlovský Václav, Benda Tomáš, Hozlbauer Matěj, Skudera Franz, Wondrášek Jan, Bruner Vojtěch	Halik Frantz, Rabštejnek Josef, Czok Carl, Lejpert Wenzl, Schübl Matthes, Kubicka Johann, Klaus Tomáš, Schubert Prokop	Kúpr Antoni, Skudera Adalbert, Hopp Anton, Smřz Carl ml., Klaus Matheus, Hájek Carl, Tursch Jakob
RADNÍ	Sinkule Wentzl	Ippoldt Josef	Axamit Havel	Pik Frantz ?	Hopp Anton	Ballin Carolus
RYCHTÁŘ	Fuchmann Adam, Vožech Lorentz, Dirshmydt Josef ?	Fuchmann Adam, Korb Ignatius	Rabštejnek Josef, Sinkule Wenzl, Šibl Vojtěch	Hozlbaur Václav, Kraus Frantz, Hopp Vojtěch	Schubl Prokop, Hájek Carl, Hans Michl Tieschmid ?	Schubert Prokop, Leypert Wenzl, Šibl Matthes
KONŠELÉ	Schubert Prokop, Leypert Martin	Schubert Prokop, Leypert Wentzl	Massony Bernard, Smřz Wenzl	Klaus Tomáš, Benda Tomáš	Massony Johann Bernard, Ballin Carl	Massony Johann Bernard, Hallik Frantz
INŠPEKTORI NA CHLEBY, MASA, VÁHY A MÍRY		Růžek Johann, Skudera Adalbert ml.	Skudera Vojtěch, Lejpert Martin	Kozlovský Wentzl, Benda Tomáš	Czok Carl, Kúpr Antoni	Kúpr Antoni, Czok Carl
INŠPEKTORI NAD SIROTKAMI		Skalický Alexius, Pvk Frantz	Skalický Petr, Hozlbaur Matthes	Hozlbauer Matěj, Skudera Frantz, Wondrášek Jan, Bruner Vojtěch	Halik Frantz, Rabštejnek Josef, Czok Carl, Lejpert Wenzl, Schübl Matthes, Kubitzka Johann, Klaus Tomáš, Schubert Prokop	Kúpr Antoni, Skudera Adalbert, Czok Carl, Hopp Anton, Smřz Carl ml., Klaus Matheus, Hájek Carl, Tursch Jakob
POZORNÍCI NA OHEŇ, KOMÍNY, TEŽ NAAD ROZLIČNÝMI ŠKODAMI	Skalický Matouš, Skudera Adalbert, Bruner Adalbert	Skudera Adalbert st., Schubert Mates, Wolfmann Wentzl, Klaus Tomáš	Skalický Petr, Hozlbaur Matthes	Wolfmann Václav, Skudera Frantz, Wondrášek Jan, Sloboda Venzl	Smřz Carl st., Sloboda Wenzl, Šubert Matthes, Wolfmann Wentzl, Schübl Jakob, Schukzdera Adalbert	Smřz Carl st., Sloboda Wenzl, Šubert Matthes, Wolfmann Wentzl, Klaus Wenzl, Schübl Jakob
LITERÁTI	Schubert Matěj, Wolfmann Wentzl, Kraus Tomáš, Skudera Adalbert sen.		Wolfmann Václav, Klaus Tomáš, Tichý Ferdinand, Šubert Matthes	Smřz Karel, Skudera Vojtěch, Wolfmann Wenzl, Šibl Jakob, Sloboda Venzl	Wodraschka Bernard Ignati	Wodraschka Bernard Ignati
SINDICUS	Hedanek Johann Jakob	Hedanek Johann Jakob				
obecní starší (gemein ältester)	Leypert Wentzl				Hopp Johann	

Tabulka č. 4: Primasové v 18. století (rozmezí let je stanoveno podle písemných dokladů)

ROZMEZÍ LET	POČET LET V ÚRAĎĚ	PRIMAS
1703 - 1708	5	Škudera, Jakub
1709	1	Hozlbaur Jakub
1712 - 1715	3	Prunner Jan
1717 - 1719	2	Smrž Václav
1721 - 1722	1	Kozlovský Jan
1724 - 1731	7	Kubička Jan
1737 - 1740	3	Skalický Adam
1741	1	Hopp Adam
1743 - 1759	16	Skalický Adam
1759 - 1764	6	Massony Jan Bernard
1765 - 1766	1	Kubička Jan
1769 - 1772	3	Hopp Jan
1772 - 1780	8	Benda Tomáš
1780 - 1788	7	Smrž Václav